

Luceafărul

JTi

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICINr. **14** (645)

Miercuri, 14 aprilie, 2004

Desenam pentru că îmi plăcea conturul lucrurilor și odată am întârziat mult lângă un zugrav din Vâlcea, care picta o troiță, pentru fântâna «slobozită» de curând. Visam să ajung și eu ca acel meșter, să mi se dea pe mână o troiță, pentru o răstignire. Nu pot uita mirosul de uleiuri și luciul culorilor proaspete pe lemnul geluit. N-am avut timp să mă fac pictor, dar nici nu m-am lăsat de tot - iarăși din lipsă de timp. Am rămas cu nostalgia muzeelor, cu nevoia contemplării marilor maștri, bucuria studiului - o bucurie în sine «albă», în timp ce mâna a continuat totuși să dea ocol lucrurilor.

marin sorescu

denis buican
peligrad

Eu am demonstrat că în România acelei perioade nu a existat nicidecum un vid cultural, ci, dimpotrivă, s-au publicat foarte mulți cărți valoroase. Îmi aduc aminte și acum de plimbările pe care le făceam cu Emil Cioran, în Jardin de Luxembourg. Îmi împărtășea aceste idei. De altminteri, nici el nu se bucura de o libertate prea mare la Paris. Telefonul său, din Rue de L'Odeon, a fost ascultat până în clipa morții sale.

pag. 20

arta filmului

Jean-Claude Carrière, scenaristul
lui Bunuel, la București

irina budeanu

versuri

Cartea romanțelor vechi

octavian soviany

pag. 8

Vânzătorii de iluzii

horia gârbea

Un fenomen cu care lumea literară se confruntă într-un mod violent este invazia autorilor nu numai lipsiți de talent și vocație, pentru că ei sunt mulți chiar printre scriitorii profesioniști, ci și de o elementară inițiere în redactarea unui text. Odată ce textul există, se poate discuta valoarea și relevanța lui. De foarte multe ori însă, apar volume întregi de... cum să le zic? Un fel de înșiriri de cuvinte care nu respectă nici regulile gramaticii, nici nu configurează vreun înțeles. E vorba mai ales de poezie, pentru că aici "regula de aur" propune alăturări "libere" de vorbe cu sens doar pentru autorul lor. Totuși, nici proza și nici

vizor

eseul nu sunt scutite de aceste alcătuirii. Pentru că, vorba unui astfel de "creator": "ca să strigi ai în față vocale, viața, să taci, - adormire eternitate". Ați înțeles desigur că alăturarea virgulă-cratimă adâncește înțelesul.

Dar acești sârmani iluzionați, care cred sincer că "scriu literatură", nu ar ajunge în pagini de carte și ulterior în rubrica, de-acum faimoasă, a lui Alex. Ștefănescu dacă nu li s-ar da (sau vinde?) iluzii de către critici literari, unii profesori universitari, de către poeți și prozatori, de către editori dispuși să-și umfle țeschereaua. Unii adună trei-patru recomandări, alții au

zeci de "referințe" printre care se strecoară nume onorabile sau, uneori, maeștri.

Mulți dintre "guguștiuci" sunt, ce-i drept, de o insistență de corbi și ai da orice, chiar o recomandare, numai să scapi. Alții cumpără apariția cu bani grei, iar editorii... oameni sunt și ei. Ar trebui totuși să li se opună o rezistență mai hotărâtă. E caracteristic: cu cât un făcător de texte e mai alături cu drumul, cu atât setea sa de afirmare e mai mare și e mai dispus să vadă în motivațiile unui refuz "lucrături", "jocuri politice sau de culise", "invidie".

Respinșii de la calitate de membru al Uniunii Scriitorilor, deși numiți politici "amânați", fac scandal, amenință cu reclamații la Ministerul Culturii (?), presă, Guvern. Ei pun nereușita pe seama "curajului" lor politic și militantismului. O mare vină pentru stressul pe care îl provoacă asemenea inși o poartă cei care îi recomandă, le fac prefețe, le închină articole etc.

Când e vorba de oameni de o anumită vârstă care, abia intrați în Uniune, ar deveni repede clienți la serviciile de protocol ale domnului Stoica, mai treacă-meargă. Din păcate, unii speculează orgoliile unor adolescenți și ale părinților lor pentru a le storce bani și a publica plachete nesemnificative întărindu-le ideea că aberațiile consecutive crizelor hormonale ale vârstei sunt semne ale unui "talent robust", că sunt "noi Labiși" etc. Asemenea atitudini sunt de-a dreptul criminale: fac din bieții copii niște viitori ratați, niște înăcriți ai refuzurilor repetate. Ei vor fi dispuși să pună, cândva, eșecul previzibil pe seama ostilității și "jocurilor", incapabili să-și recunoască lipsa de înzestrare.

Flacăra lui Arion
(nu a lui Păunescu, într-o grafică remarcabilă, are și destule subiecte incitante. Spre exemplu, în numărul de față, putem citi despre „Moartea la Madrid”, sau „Jadul din Țara Sfântă”

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:

Bogdan-Alexandru Stănescu

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și al Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1. Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele
RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă
în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

stelian tăbăraș

Năframe pentru ochii copiilor

Mi-am amintit de o istorioară din *Tratatul despre zgârciți* de Al-Gahiz (secolul al IX-lea), în care un grup de colocatari al aceleiași odăi (ce cotizau în mod egal pentru uleiul de lampă) aveau parte și de unul care nu voia să plătească: „pe mine nu mă interesează lumina voastră!”. Cumpărau uleiul și fără el: însă în fiecare seară, înainte de a aprinde lampa, tovarășii de chel-tuală aveau grijă să-l lege la ochi pe zgârcit... Cam tot așa se întâmplă și în România, unde știm cu toții situația locuințelor. În apartamen-

violentă, expresii vulgare etc.? Se „scuză” unii realizatori TV că există cereri în acest sens, că „sosesec numeroase scrisori la redacție” care solicită repetarea unei anumite știri violente etc. Poate că într-adevăr scriu câțiva dezaxați, dar câte milioane de oameni normali nu scriu apoi ca să protesteze?

Simpatizați cândva, „Cârcotașii” au devenit tot mai monocorzi și previzibili. Parcă ar fi în mare lipsă de subiecte - deși nu e deloc așa! Dar, *săru-mâna, șefu'*, nu le-a rămas decât să-i „înfiezeze” pe criticii emisiunilor Prima TV și să caute cu tot dinadinsul bălbe (profesional, de neevitat, deci explicabile) pe alte posturi. Necolegiali, ei folosesc metoda lipsită de imaginație de a da de mai multe ori înainte și înapoi banda cu poticneala respectivă. Cât despre vânarea unor greșeli de gramatică, n-ar fi rău, dar au oare „dreptul moral” să o facă, după ce i-am auzit pronunțând jenant „în ceea ce privesc”, acordând greșit impersonalul verb din regentă cu un substantiv dintr-o subordonată (în cazul de față, dintr-o subiectivă)? Vorba refrenului lor: „Valoarea mea, valoarea mea!”

Ei, dar pe alt post TV aflăm, ce credeți? dintr-un adevărat „discurs hermeneutic” ținut de - altfel bine documentatul - Radu Anton Roman, printre bucate expuse folcloric și explicate regional-arhaic: „Dragii mei, Buna-Vestire este ziua în care se vestește marea sărbătoare a Paștilor”. În cărțile de bucate așa o fi fiind...

nocturne

tele de bloc locuiesc în genere câte trei generații: părinți, copii, bunici. Pentru toți, o singură bucătărie, o singură baie, un singur... televizor (de multe ori încă alb-negru). Pe fiecare canal de televiziune, de mai multe ori pe zi, se afișează un avertisment - bulina roșie cu un AP în interior: „interzis minorilor sub doisprezece ani, deoarece filmul conține...”. Ne și închipuim cum părinții sar să-i lege la ochi pe bieții copii. Oare și peste urechi? Că „doar n-o să oprim televizorul - noi suntem patru adulți, iar ei doar doi copii!”. Au televiziunile noastre „dezinhibate” altă soluție? Să trimitem copiii în stradă, la maidanezi? Să-i trimitem ziua la culcare? Să oprim televizorul? (Dar plătim cablul și taxele!) În plus, dispun televiziunile noastre de sondaje din care să aflăm și noi câți adulți doresc la rândul lor să vadă, neapărat, scene de

Mă întreb dacă un alt moment al istoriei noastre terestre - reiterat an de an sau, eventual, unic, izolat în timp ori, mai ales, aparținând unui timp distinct, însă rețrăit simbolic și miraculos totodată - ne mai așează în fața infinitului așa cum o face Sărbătoarea Paștelor. Înainte de orice altceva - în succesiunea faptelor - ieșirea din Egipt înseamnă ruperea condiției umane de constrângerea întâmplării, a incidențelor, a efectelor pulverizante pentru spirit, generate în cotidianul suferinței, sclaviei (de atâtea feluri), umilirii, blocajelor, restricțiilor. Civilizația umană părăsește spațiul actelor nelămurite, inconștiente aproape, intrând - printr-o relație directă cu divinul - într-o deplină conștientă a menirii, a destinului, a perspectivei acestei succesiuni de puncte Omega - de la primirea legii, la intrarea în Țara Sfântă, la Profeți, la împlinirea profețiilor, la viitoarea a doua venire în lume a Mântuitorului. Toate conduc, neîndoind, prin

caius traian dragomir

timp și până dincolo de acesta, în veșnicie. Odată cu transcenderea determinărilor naturale și a mișcării în vreme, în veac, se deschide în fața noastră infinitul suferinței lui Iisus, al singurătății Sale pe cruce, al credinței, speranței și iubirii. Speranța înseamnă înviere - ce înseamnă, oare, credința sau iubirea? Toate acestea deschid perspectiva infinitului. Despre infinit, în sensul divin al Paștelui mântuirii, nu se poate vorbi - și nu trebuie vorbit - în modestia câtorva rânduri dedicate cititorului oricât de distins, al unei publicații fie aceasta cu adevărul elevată, rânduri venite din partea unui om care scrie, indiferent cât ar dori ca scrisul lui să meargă pe urmele credinței noastre, cu care suntem datori Celui care ne-a creat. Sunt altele textele care pot aduna, amplu și fierbinte, gândurile noastre de Paște. Doresc să exprim doar câteva gânduri, câteva reflecții, despre suferință și iubire, așa cum apar ele în actualitatea acestor zile, ale acestor Paști, în infinitul contemplării miracolului Învierii.

Mai întâi suferința - un film recent despre Patimile lui Iisus, trezește nenumărate dezbateri și controverse. Cred că un singur punct de vedere este serios aici - și nici măcar nu știu dacă el a fost deja exprimat - singurul care merită acum, mai ales în această perioadă, să fie afirmat prin creație, prin idee, prin conștiință: cât de inacceptabilă este suferința, aceea a tuturor, și cât de abominabil este să o provocăm; cât de vinovată este umanitatea, în ansamblul ei integral, pentru faptul de a nu fi fost capabilă să o elimine pe parcursul a aproximativ patruzeci de mii de ani de conștiință de sine dovedită a spiritului - poate uneori firavă și alteori puternic exprimată, mereu suficient de clară. Nu este aici vina unui popor, a unei culturi, a unei religii - este vinovăția primară, absolută, a ființei umane, este tocmai ceea ce a exclus omul din Paradis. "A cunoaște binele și răul" nu revine la a le conceptualiza, ci la a le trăi și a fi capabil, printr-o criminală capacitate, să le induci.

Să realizăm continuu cât de odios este răul exercitat de indiferent cine, în numele indiferent cui, asupra semenului nostru - în ultimă instanță asupra ființei sensibile, indiferent de relația noastră cu aceasta. Nu există nimic abstract în suferință, așa cum nu există nimic mai concret decât Divinitatea. La mijloc, între extremul bine și marele rău, doar acolo, se află aproximația, abstracția, echivocul. Infinitul este prezent în suferință, în primul rând drept infinit al durerii și însingurării - el este însă și un infinit al înfrângerii: "Eli, eli, lama sabactani" - Dumnezeu Meu, Dumnezeu Meu, pentru ce m-ai părăsit? Proorocul mai spusese aceste cuvinte, dar nici pe departe pornind pe seama aceiași ipostaze.

Infiniturile sunt însă comparabile - nu sunt toate egale, în enormitatea lor infinită: infinitul suferinței este depășit de acela al credinței și iubirii. Iubirea, din întreaga viață immanentă a lui Iisus, și până, încă, pe cruce este adresată lui Dumnezeu, dar și tuturor oamenilor. Atunci când fusese întrebat cine sunt semenii fiecăruia, către care trebuie să se îndrepte iubirea pământeană, sfântă însă a oamenilor, Fiul lui Dumnezeu

răspunse prin pilda bunului samaritean - El a făcut mereu, din absolut toți oamenii, semenii Săi. Într-un poem de Hafis, Iisus trece printr-o așezare, cu ucenicii Săi. În cale, ei întâlnesc, pe jumătate putrezit, cadavrul unui câine despre care toți însoțitorii Săi spun cuvinte de scârbă - Iisus rostește, în versurile poetului persan, doar atât: "sunt albi ca de zăpadă dinții lui". Infinitul iubirii se regăsește în universalitatea sa, în infinitul cuprinderii și al profunzimii sale. Învierea este dovada incapacității morții de a depăși credința, nădejdea și dragostea - deci adevărata credință, arătată lucrurilor nevăzute: adevărata speranță care depășește chiar și absolutul înfrângerii, învingându-l; adevărata iubire care nu lasă în afara sferei sale nimic din existent. Aceste lucruri țin însă de dimensiunea supraumană a umanului - ele au însă și o proiecție imediată, în omenescul cotidian.

Filmul despre chinurile lui Iisus, moartea lui Horia și Cloșca, Holocaustul - toate văzute în lumina Evangheliilor - ne aduc în fața caracterului inacceptabil al suferinței; cum au fost posibile? Cât de departe a mers degenerescența conștiinței umane, umbrirea, acoperirea, acelei lumini "care luminează pe orice om venind în lume"? Să conștientizăm acum gravitatea faptului de a produce suferință oriunde în lume, cu orice mijloace și în baza oricărui principiu, a oricărei reguli sau legi a oricărui pretins ideal. Nici o suferință nu poate fi combătută prin suferință - două infinituri blestemate care se ciocnesc nu pot produce decât dezintegrarea universului fizic și uman. Iubirea, pentru a fi cu adevărat iubire, trebuie să ajungă a deveni aspirație către infinit - ea nu este intimitatea a două ființe limitate, ci proiecție a limitatului în nelimitat: iubirea trebuie să fie conciliere, bunăvoință, nonagresivitate, nerăzbuinare, încercarea de a limita agresivitatea adversarului tău, nonconstrângere. De exemplu: "să nu depui mărturie mincinoasă împotriva aproapelui tău" - în fața cui să nu o depui, merită să ne întrebăm în această lume a calomniei? Evident, împotriva nimănui și prin nici un fel de mijloace.

Paștele ne așază și în fața unui infinit al opunerii: infinitul sacrificiului divin, al suferinței și iubirii față în față cu imensitatea erorilor noastre.

Intoxicarea prin audiență

marius tupan

La început timidă, apoi din ce în ce mai insistentă, ofensiva foștilor atinge acum cote alarmante... N-am înregistra acest fenomen dacă n-ar exista persoane interesate să o întrețină, îndeosebi cele din mass-media. Unele, în goana după rating (acest flagel care stimulează prostul gust și impostura), altele, manipulate de forțe oculte, deținătoarele de fonduri secrete, distribuite cândva în alte scopuri decât cele de azi. Sub privirile noastre apatice, stalinistul Silviu Brucan ne dă lecții de democrație, la concurență cu ceaușistul Adrian Păunescu, invitat pe diverse posturi, chiar și al Paștelui, când ar trebui să se retragă discret din scenă. Alții, sfetnici de taină ai tiranului, Ștefan Andrei, Cornel Burtică, Paul Niculescu Mizil, nu-și cruță forțele și emit ipoteze, scriu memorii. Vicleni cum îi știm, îi spală pe alții în mai multe ape, dar niciodată nu-și pun cenușa în cap. Ar avea atâtea să-și reproșeze, însă nu-i forțează nimeni, de vreme ce procesul comunismului întârzie și sunt semne că nu va avea loc vreodată. Circumstanțele sunt explicabile. Afli că un anumit ministru de azi e fiul unui general de ieri, cu chei potrivite în subteranele puterii, un altul, mult mai important decât primul, e ginerele unui alt nomenclaturist. După aproape 15 ani de democrație originală, datele confirmă că a avut loc o lovitură de palat, și nu o revoltă spontană, cum tot încearcă să ne orbească Sergiu Nicolaescu. Cică adevărul îl va spune totuși peste câțiva ani. Oare? Această succesiune de oratori roșii are și o parte bună. Ni se confirmă că schimbarea gârzilor s-a pregătit în cadrul partidului, nu în afara acestuia. Acum se explică de ce foștii tovarăși se sprijină reciproc și încearcă să capete o nouă distribuție. Rețelele s-au refăcut, astfel că nu mai poate surprinde pe nimeni prestația unui general, pre numele lui Pleșiță, care-și trata mai ieri arestații cu cruzime, iar, azi, interlocutorii cu suficiență și aroganță. Merită să fie umiliți cei care-i caută compania. Se observă o strategie a recăștigării și reevaluării călăilor. Unii pozează în victime, alții sunt ajutați să-și construiască o imagine convenabilă. Într-o societate ca a noastră, în care impostorii și insolenții și-au dat iarăși mâna, demnitatea și onoarea se află iarăși în bernă. Chipul lui Ceaușescu începe să capete aură legendară. Îi sunt motivate accentele paranoice, i se justifică dărâmarea bisericilor, tulburările sale în lagăr sunt privite cu simpatie. Ca și cum nu știm că erau girate chiar de Moscova, din motive ce vor fi cândva dezvăluite. Cei care n-au trecut prin crizele întreținute, sistematic și neabătut, chiar de stejarul din Scornicești, ar putea să-i creadă pe demagogi, nu și noi, confrunțați cu intimidări, diversiuni și cenzuri. Sub cupola audienței - căci cine nu e interesat de manifestările schizoide! -, profesioniștii dezinformării își apără tagma, atașând file la o istorie controversată, știind că insistența minciunii pune sub semnul întrebării adevărul. Nu credem că toți gazetarii, dispuși să revalorifice evenimentele predecembriste, sunt naivi. Campaniile unora par întreținute de servicii bine dirijate și supravegheate, intervențiile altora au iz de revanșă. Când simt că gluma se îngroașă, politicienii și guvernanții își sacrifică acoliții (vezi cazul Bivolaru), fără însă a se pocăi. Vrem, nu vrem să recunoaștem, țara a ajuns pe mâini lungi și priviri haine. Oricât ne-ar soma comunitatea europeană să stărpim corupția, nu o putem face, fiindcă există înlănțuiri în sistemul de guvernare, de la comandă până la propagandă, asupra cărora nu poate acționa cât ai bate din palme. Corupția este eradicată numai atunci când alungii din posturile de decizie corupții. Or, acest fapt nu va avea loc curând.

Poveste din Câmpia de Vest

Florin Bănescu

„Vai de pământul care nu are eroi“ afirmă un personaj în piesa lui Bertolt Brecht *Viața lui Galileo*. „Nu, vai de pământul care are nevoie de eroi“, îi răspunde savantul. E discutabil dacă anumite momente istorice impun apariția unor caractere eroice, sau, dimpotrivă, aceste figuri importante sunt create retrospectiv, de conștiința formatoare a povestitorilor sau istoricilor. După Stendhal, însă, procesul de demitizare a conștiințele europene a pus în evidență natura ficțională a personajelor istorice exemplare, și a dezvăluit consangvinitatea dintre istorie și literatură. Mușchetarii lui Dumas au devenit, de pildă, simbol al unui moment din evoluția statului francez mai mult decât orice personaj real desprins dintr-un album de epocă. Fără să-și nege caracterul fictiv, legenda tinde să ia amploare, detronând descrierea istorică propriu-zisă (dar, la rândul său, cât de obiectivă?).

Mușchetarii lui Florin Bănescu locuiesc în *Câmpia de Vest* a României veacului XX/XXI. Prezența lor satisface nevoia autorului - și a cititorului - de eroi într-o cultură postadamică ce și-a ucis toți zeii - fără să se elibereze, însă, de nostalgia paradisului. Cartea confirmă, practic, intuiția lui Roland Barthes referitoare la natura duală, ambiguă, a hermeneuticii moderne. Pe de o parte textul creează o mitologie în dulcele stil clasic, împrumutând accente hagiografice: în alte pagini, totuși, verva satirică, autopersiflantă a autorului atrage atenția asupra mecanismului intern al actului de creație, dezvăluind astfel fragilitatea eșafodajului pe care se

cronica literară

clădesc propriile certitudini. Cititorul poate privi acest contrast ca pe o provocare - tipică autorilor postmoderni - de a dubla bahtinian registrul eroic prin cel comic și parodic. Cele două interpretări - una solemnă, apolinică, cealaltă subversivă, ludică, dionisiacă, nu se exclud, ci se completează reciproc.

Textul evoluează în paralel pe cele două planuri, unul (relativ) ancorat în biografic, tinzând să se transforme în jurnal literar, iar cel de-al doilea constituindu-se într-o istorie literară, sau o poveste despre literatură, cu eroi legendari și condeie fermecate, cum este cel al eseistei Lucia Cuciureanu, care, când scrie, „abia atinge hârtia cu vârful unei penițe de aur curat, caligrafic și minuscule și delicate semne.“ (42)

Miracolul creației se poate produce oriunde și oricând, susține, emersonian, autorul, și, mai mult decât atât, nu este dependent de un anumit „centru“ cultural sau geografic. În consecință, eroii lui de poveste sunt strict ancorați într-un spațiu definit *ab initio* ca „marginal“. Important este însă punctul de reper adoptat: Banatul este situat la periferie față de capitala românească, dar în același timp reprezintă cordonul ombilical care asigură legătura cu Occidentul. Raportul centru-margine este în consecință relativizat, redus la o simplă problemă de perspectivă.

Definită ca zonă multiculturală, Câmpia de Vest este prezentată și din punct de vedere literar ca intersecție de identități etnice, religioase și lingvistice. Cartea se concentrează asupra cooperării dintre scriitorii români și grupul de autori slovac-români organizat în jurul prozatorului Ondrej Stefanko. Fiecare pagină intră într-un dialog dinamic cu cititorul, uneori dincolo de intenția auctorială, dacă avem în vedere, de pildă, de faptul că același Ondrej Stefanko se va ocupa de publicarea postumă a manuscrisului nefinisat, bineînțeles la Editura Ivan Krasko, atât de des menționată ca punct de lansare pentru „mușchetarii“ literari arădeni.

Povestea lui Florin Bănescu începe, ca atâtea altele, cu un culoar. Un cufăr în care sunt aruncate în dezordine vrafuri de cărți care urmează să fie absorbite, digerate și remodelate în substanța unui nou volum. În încheiere, creând un straniu déjà-vu, firul istoriei revine în punctul inițial, curgând prin pasaje identice. Destinul oarecum deosebit al manuscrisului, descifrat din nota editorială a lui Ondrej Stefanko, nu exclude posibilitatea unei ezitări a autorului în ceea ce privește plasarea anumitor paragrafe. Pe de altă parte, nici ipoteza jocului auctorial, definiții postmodernismului, nu poate fi neglijată. Scriitorul pare să surâdă ironic în spatele acestei ambiguități - dar, în ultimă instanță, textul suveran se ascunde sau se dezvăluie după bunul său plac.

Cufărul fermecat scoate la iveală, unul câte unul, spadasini literari bănățeni care încearcă să supună, prin măiestria condeiului, „limba veche și-nțeleaptă“. În acest turnir, nu există învinși, și fiecare participant este încununat în mod generos cu tauri. Printre ei, își găsesc loc un poet ca Petru M. Haș, stăpânul unui limbaj artistic „care-l scoate din rând“, sau o eseistă ca Lucia Cuciureanu care, în volumul *Palimpsest* cântă „pentru noi pagini uitate... /citește/ epistole scrise pe foi precum frunza uscată de tutun, gata să se sfarme între degetele fine care o cercetează, bifează, citează, tălmăcește și răstălmăcește, dacă este cazul, apropiindu-se de o istorie a literaturii pe care cu toții credem că o cunoaștem“ (47), dar, după această lectură, realizăm că ne-am înșelat. Istoricul Horia Medeleanu oferă publicului, într-o „carte ca o biserică“, o serie de portrete ale artiștilor plastici autohtoni, într-un „stil fascinant, atrăgător, care-l singularizează“. În legătură cu Dagmar Maria Anoca, autorul declară: „ființă în ființa Fenomenului nădlăcan“, îmi pare de o sensibilitate extremă“, ca „filosof în gândirea elitei slovace, s-a impus prin luciditatea, limpiditatea și lumina ideilor și despre mine și viață“, iar ca poetă „este o cerebrală care simte (acut) nevoia de confesare“, reușind prin versul ei să se integreze „poeziei, teritoriu privilegiat în care a pășit cu drepturi de stăpân“ (58). „Arhitectii prozei nădlăcane“, Pavol Bujtár și Stefan Dovál oscilează între tentația realului și cea a mitului, iar prozele lor sunt contemplative cu aceeași încântare neobosită, traiectoria lor viitoare fiind plasată cu fermitate sub semnul izbânzii.

Ceea ce autorul numește „Fenomenul nădlăcan“ se conturează ca un tărâm al trăirii prin cuvânt, al transcenderii oricăror limite, devenit practic un canon de sine stătător. Demersul critic se vrea mai mult decât o elogiere „cu asupra de măsură“ a unor autori locali; spre a înlătura această impresie, volumul revine constant asupra momentelor de întâlnire cu celălalt, în care autorii menționați s-au bucurat de confirmare la nivel național, în spațiul român sau slovac. Mai mult, năvălirile barbare de acum câteva secole, atât de familiare locuitorilor din această zonă, se metamorfozează în vizite oficiale ale tătarilor și turcilor... scriitorii.

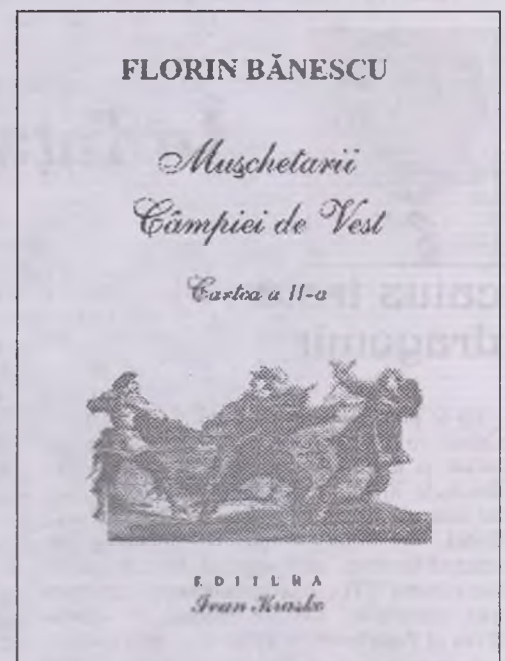
„Fenomenul nădlăcan“ tinde să se devină echivalent cu un început de regărire a unei identități culturale zonale, care poate fi numită balcanică, est-europeană sau central-europeană (rezonanța pozitivă a acestui din urmă termen în contextul actual înclină balanța în favoarea sa). În plus, se propune modelul slovac de adaptare la exigențele integrării într-un spațiu cultural largit, corespunzător granițelor politice ale Uniunii Europene.

Un model viabil, fără îndoială, și, mai presus de toate, extrem de realist. Valorizarea culturii române în spațiul european ar putea fi facilitată de impunerea ei la nivel zonal; de asemenea, dialogul cu acele culturi al căror destin se apropie mai mult de cel românesc nu poate să producă decât rezultate pozitive. Experiența comună reprezintă un punct de plecare important în crearea unor conexiuni între societăți diferite, iar contextul istoric recent, din păcate, separă mai mult decât unește literatura română de marile valori europene pe care le-a propus

întotdeauna ca model.

Spațiul românesc este descris adesea în termenii unei balansări perpetue între arhaic și modern, iar încercările de asimilare (nedigerată) a formelor civilizației occidentale au generat, în momente istorice diferite, efecte parodice. În satul arădean în care se retrage pentru a-și definitiva volumul, Florin Bănescu redescoperă acel comic al contrastelor sesizat de Alecsandri și, ceva mai târziu, de Caragiale. În aparență, viața rurală se desfășoară după tipicul străvechi, iar ocupațiile oamenilor trimit, cel mult, la muntenii lui Sadoveanu. Ceea ce dizolvă, însă, în pur spirit topărcenian, mitul evadării în tihna rustică propice creației, este infuzia de tehnică avansată datorată, se pare, feciorilor satului care au luat drumul pribegiei... postmoderne.

Cu alte cuvinte, migrarea forței de muncă într-un spațiu european evoluând spre globalizare i-a dotat pe sătenii arădeni cu celulare și televiziune prin cablu. Celular pe care scriitorul exasperat îl poate folosi, de pildă, în încercarea de a-și convinge vecinul de peste drum să deschidă poarta rumegătoarelor întoarse de la păscut. Fără rezultat, totuși, deoarece proprietarii sunt absorbiți de aventurile eroilor dintr-o telenovelă populară. Altfel de eroi, așadar, dar nu mai puțin adulați. Sătenii cedează cu

generozitate literaților privilegiul de a se ocupa de legende locale, preferând în schimb mitologia produsă la scară largă de companiile multinaționale. Un pas important spre integrarea într-o societate globală, s-ar putea spune, spre deosebire de tendințele „cărcașilor“ academici, fascinați tot mai mult de local, de marginal, de individual.

Autorul nu ezită însă să-și demonteze și propria mitologie, folosind cu succes aceeași tehnică a contrapunctului. Limbajul clasicizant, ingenios cultivat cu metafore și jocuri savante de cuvinte, prin care se construiește imaginea „mușchetarilor“, face loc unui idiom bizar, descentrat în care relația semn-obiect nu-și mai găsește nici un punct (de sprijin): „Vă rog, luați-vă centurile de siguranță, stingeți țigările (că nu se mai vede om cu om, darmite literă cu literă), începe ședința, încep ședințele, și-l dă dracului de punct...“

Vine autorul acesta, pe care l-a născut muma lui în Maramureș, pe scândura scenei, de-a dreptul, vine singur, sau cu delicata și grațioasa lui soție, tot artiștii, ori însoțit de vreo trei juni, aleși pe sprânceană din trupa teatrului (nou) /.../ și odată se pornește și recită versuri de Romulus Bucur /.../ care producând (și) versuri cam licențioase i le-a înmănat, perfid, actorului, care să vezi, că eu nu, măi Romi, renunță!, iar Romi, ți-ai găsit, cum să renunțe el, că-i și caratist peste toate.“ (83)

Așadar, în povestea lui Florin Bănescu, poetul, artistul e în permanentă luptă - cu sine, cu ceilalți, cu propriul text. Dar oare în nisipurile mișcătoare ale literaturii se nasc adevărați eroi, sau, dimpotrivă, aceștia sunt simple iluzii optice generate de imperfecțiunea instrumentelor de observație? Iată o întrebare la care cititorii sunt provocați să găsească singuri răspuns.

Discreția unei modernități

bogdan-alexandru stănescu

Este oare vorba, aici, despre o trădare a traducătorului? Și când spun trădare nu mă refer la cea, deja "comună", orientată împotriva scriitorului tradus, ci la una mult mai subtilă, și chiar mai perversă: trădarea propriei ființe lirice. Sau este vorba despre o lectură pătrunzătoare, ce reușește să decupeze nucleul dur/etern al materiei lirice și să-l încadreze propriei viziuni? Oarecum așa se petrec lucrurile în eseu dedicat de Ion Pillat lui Baudelaire și inclus în volumul 5 al **Operele complete**: "E oare Baudelaire poetul satanic și blasfemator, cântărețul patimilor și florilor veninoase, estetul blazat și blazat al paradiselor artificiale, într-un cuvânt, e

ultimele pâlpii ale neîndoielii unui suflet adânc religios. Rugăciunea e fals adresată, dar fervoarea credinței există, sub îndoitul spin al durerii și al umilinței; această rugă își va găsi drumul firesc, ca fumul jertfei ea suie către cer (Benediction)".

Această acceptare a fervorii unei credințe "prost dirijate" ca prim pas către adevărata vocație lamurește, într-o oarecare măsură, acel paradox despre care vorbește profesorul Mircea Martin în articolul ce deschide volumul publicat de Doina Uricariu: determinantă este, dacă vrei "fervoarea sentimentală", care, pentru a da naștere adevăratei poezii, trebuie însă trecut prin filtrul lucidității poetice. Revelatoriu ni se pare faptul că una dintre cele mai frecvente trimiteri făcute de Ion Pillat în eseurile sale este către Valéry.

"Desigur că o carte ca **Les Fleurs du Mal** e o carte esențialmente catolică. Spun catolică, mai mult decât creștină, căci e dominată întreagă de ideea «păcatului originar» - nu «florile răului», ci «florile păcatului» ar putea fi mai exact intitulată. Într-unul din carnetele sale publicate postum, Baudelaire notează formulând teoria civilizației adevărate: «Ea nu se află în gaz, nici în aburi. Se află în micșorarea urmelor păcatului originar.» De această atmosferă de «păcat originar», care apasă pe creatură, am văzut-o, Baudelaire scapă prin rugăciune. Către Satan, mai întâi, care e Domnul Păcatului; către Dumnezeu, mai pe urmă, care e Izbăvitorul acestui Păcat." Observațiile făcute de Ion Pillat vin în urma unei "lecture de jouissance", a unei priviri concentrate, care organizează fragmentele febrile răspândite de poet în **Mon coeur mis à nu** și în **Fusees** ("Dinamică morală a lui Iisus... Sacramentele sunt mijloace ale acestei dinamice... Despre virtutea sacramentelor... Există în rugăciune o operație magică"). Această viziune fragmentară trebuie *re-ordonată critic și identificată poetic* în materia finită, adică în perfecțiunea formală a **Florilor...** Trecerea de la subsolul febril la aparenta perfecțiune lucidă a suprafeței se identifică în purul act critic. La fel, tradiționalistul Ion Pillat își poate trasa, în mod aparent surprinzător, descendența baudelaireană: "Poet decadent, poet simbolist, poet romantic, poet clasic, analiza noastră fugară, de ar stăruii puțin, ar putea tot atât de bine să ne arate în Baudelaire poetul static care a spus vorbind de frumusețe:

Je suis belle, ô mortels! Comme un rêve de pierre..."

Un contemplativ, așa cum a fost caracterizat, Ion Pillat *s-ar putea revendica* din această definiție a frumuseții, însă cred că ar fi fost o minciună. Același minciună pe

"Performanța lui Pillat, memorabila și uimitoare performanță, rămâne însă aceea de a fi introdus în limba, în poezia și în cultura românească pe trei dintre cei mai dificili și mai reprezentativi poeți ai modernității: Trakl, S.-J. Perse, T.S. Eliot. Paradoxul - asupra căruia nu cred că s-a insistat suficient - este acela că temerara inițiativă aparține unui poet situat de critica noastră dintre cele două războaie și de astăzi printre *tradiționaliști*. Câți dintre poeții reputați ca moderniști au făcut însă mai mult pentru asimilarea în spațiul românesc a poeziei moderne?"

(Mircea Martin - **Tradiția modernității și modernitatea tradiției**)

care poetul damnat o dădea în vileag: "Trebuie s-o spun d-tale, care n-ai descoperit-o mai mult ca și ceilalți, că în această carte atroce mi-am pus toată inima, toată iubirea duioasă (*tendresse*), toată religia mea (costumată), toată *ura*? E drept că voi scrie contrariul, că voi jura pe ce-am mai sfânt că e o carte de *artă pură, de maimuțarie, de jonglerie* și voi minți ca și cel mai mare mincinos (un *arracheur de dents*)". Este aici vorba despre esența poeziei,

cronica literară

despre nevoia ca forma să înghită sentimentul care, trebuie să recunoaștem, ne este comun. Se simte cu forță satisfacția pe care "poetul tradiționalist" Ion Pillat o are citând rândurile lui Baudelaire. Este aici, dacă vrei, o definiție a propriei credințe.

Poetul, traducătorul, pasionatul cititor, bibliofilul Ion Pillat se regroupează într-un total uimitor, un total asemănător cu cel care m-a „lovit” în eseurile lui Alexandru Phillipide. Nu există subtilitate a poeziei pe care Ion Pillat să n-o abordeze cu naturalețe, dar și cu o rigoare demnă de un cercetător dedicat (devine astfel, poate, de înțeles, regretul poetului că nu a fost profesor universitar). **Portretele lirice** acoperă zone atât de îndepărtate într-o geografie simbolică, dar atât de apropiate prin... modernitatea comună lor. Iar ceea ce le unește mai mult este chiar "modernitatea" cu care autorul acestor **Portrete** se apropie de poeți cum ar fi Walt Whitman, Charles Baudelaire, Verlaine, Francis Jammes, Yeats, Stefan George, Hofmannsthal, Rilke etc.

Ediția Ion Pillat, **Opere complete**, (DU Style) se apropie de sfârșit cu acest volum, un sfârșit care va lăsa vederii Portretul unui adevărat boier al literaturii noastre, unul dintre puținii. Cred că avem de-a face cu o ediție specială nu numai datorită corectitudinii și completitudinii ei, ci mai ales datorită dragostei cu care a fost îngrijită de doamna Cornelia Pillat.

ION PILLAT OPERE

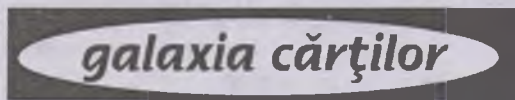
5

Baudelaire poetul decadent, cum l-au văzut majoritatea contemporanilor săi și critica secolului al XIX-lea? Sau, din contră, împreună cu cele mai luminate spirite europene de astăzi, trebuie să recunoaștem în el poetul mistic și catolic, creatorul unei ordini spirituale noi și, în același timp, păstrătorul celei mai curate tradiții franceze? Răspunsul pe care "tradiționalistul" Ion Pillat îl oferă, în urma unei lecturi deloc *inocente* a scrisorilor și a jurnalelor baudelairene - o lectură ce o completează pe cea a **Florilor răului** - înclină în favoarea unui catolicism "inconștient" al lucidului Baudelaire. În primul rând, trebuie însă rezolvată problema credinței, înainte de a delimita diferența specifică: "Rugăciunea ce-i vine spontan pe buze, câteodată, în acea epocă, «precatolică» aș spune, poetul, în loc s-o înalțe către cer, o îndreaptă cu aceeași fervoare către acela ce personifică Răul, către Satan însuși. Dar poezii ca **Les Litanies de Satan** sau **Le Renmient de Saint Pierre**, care au indus în eroare atâți critici credincioși «satanismului» baudelairean, nu trebuie să ne înșele. Sunt

Imperfectele lui Gheorghe Istrate

Ultima carte de poezii a lui Gheorghe Istrate, intitulată ceremonios, în *ritualica* poetului, **Puberul divin (33 sonete imperfecte)** este o demitizare în fapt a postmodernismului cu mijloacele postmodernismului. E ca și când respirând același aer începi să vorbești (până la un punct) aceeași limbă. Ce este „puberul divin“, o sintagmă pentru noi imposibilă, dacă nu și raportată la „intervalul“ propus de Andrei Pleșu între divinitate și noi („intervalul dintre Înger și Divinitate). *Puberul* acesta care incită Cuvântul ca Logos, dar pe care, de fapt, ambiționează să-l „concrețeze“! E, de altfel, acesta, lucrul poetului dintotdeauna, din care răzbate până la urmă și damnațiunea lui. Cu un rest de „sfială“ a rostirii (lecția lui Arghezi), Gheorghe Istrate și-a construit de timpuriu o *poietică* din care absolutul își relativizează conturile în formulări categorice! Poetul vorbește despre „marele cântar“ care așază cam sanguinar „calul din cuvânt în sânge“ și pe urmă se preocupă, ca și Andrei Pleșu, de o originală „minima moralia“: „să nu uităm: sub aur e noroi/ trufia lumii pălpâie păcate“ și tot așa, până la pamflet: „urâsc orașul urinar/ râma fecundă scârna și scaietii/ ciorba de bale împoșcând pereții/ și sângele virgin și doctrinar“. „Sângele virgin și doctrinar“ i-ar fi plăcut și lui G. Călinescu, „colecționarul“ de

citare rare. Gheorghe Istrate reușind în ultima lui carte (dar cu ce ecou?) o lovitură de maestru. O carte într-un anume fel *definitivă* chiar și prin imperfecțiunea ei formală. Dar poetul s-a formalizat de fapt într-un format modern aub auspiciu de *netimp*: 33 sonete - vârsta lui Ișus; a tuturor inițiaților și a marilor cuceritori, bunăoară Alexandru cel Mare; 33 - o cifră care adună face *șasele de trei ori al Apocalipsei*: 666... Dar aici poate fi vorba și despre o personală *Kabală*, cum își propun adesea numele *pare* în superbie și-n *inconștiență*.

L-am considerat întotdeauna pe Gheorghe Istrate un poet puternic exprimat, dar care se ignoră conștient, ocupând un loc de smerenie și umilitate în „clasamentele“ la zi ale poeziei generale; dar iată că ediția de față - o ediție de buzunar se însoțește și de câteva texte esențiale ce-l caracterizează: Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, Marian Popa, Nicolae Manolescu, Cornel Mihai Ionescu, Dumitru Micu, Al. Piru. Aproape nimeni din cei ce trebuiau a se pronunța nu au trecut indiferenți pe lângă poezia lui Gheorghe Istrate. El este, cum am zice, *născut dar nu făcut a doua oară* de meșterii comentatori.

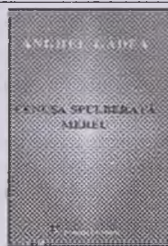
Istrate rupe din sunet, Istrate rupe din rocă, Istrate rupe din vocea cosmică a poeticului increat, lăsându-l să se exprime chiar aici pe fila sa: „sunt literă în creuzetul vocii/ sunt literă-vertebră - dedesubt/ anume-n mine sunetul s-a rupt/ ca axa albă-n scripetele rocii“. *Poietica* aceasta se continuă cu o mărturisire mirobolantă: „de ieri destinul mi s-a întrerupt (vers absolut și memorabil! - n.n.)/ mă-nsor cu anii mici fără emoții -/ Pământul însă îmi propune Scoții/ și Atlantide-n țărmașul lui oculi“. Ni se propun de fapt aceste largi deschideri

dintr-o cultură asimilată din care metafora lui soarbe și resoarbe înțelepciunea veacurilor succesive. Poeții de azi au ce învăța de la el, ca de altfel de la întreaga lui generație, pre cât de hăruiată tot pre atât de dramatic *hărțuită*, în final exprimată de succesiva serie a *numerelor mari* din postbelic.

Această sinteză de artă poetică și aforism a vârstelor următoare rămâne memorabilă e un moment de istorie literară. „Am reglat anotimpul“, spune Poetul. Firește. Și „anotimpul“ îl reglează pe el „în canoane“ și în „icoane“. Gheorghe Istrate, un poet al tenacității poetice, se definește în sinele poeziei lui atât de particulare, și ne definește și pe noi *ca specie a dăinuirii*: „m-am găsit singur în mine și rezemat/ de ultimul vis învolburat ca fumul/ tălpile albe mi s-au lipit ca drumul/ în capătul cerului rețezat“... Aceasta este metoda: de a „rețeza“ „capătul cerului“. În ce scop? Pentru a înțelege mai adecvat și *mai esențial* Poezia ca generalitate netrecătoare.

(ilie murgeanu)

1) *Cenușa spulberată mereu*
(Anghel Gâdea),
Fundatia Luceafărul

2) *Dicționarul Partidelor Politice din România*
(Stan Stoica),
Editura Meronia

3) *Romania Culture - Directory 2004*
Editura Meronia

4) *România - O istorie cronologică*
(Stan Stoica),
Editura Meronia

5) *O convorbire cu Mircea Ciobanu*
(Valeriu Bârgău),
Editura Călăuza v.b.

6) *Și a rămas poezia*
(Ana Hompot),
Editura Clusium

Istoria vie, în Întâlniri

Marina Spalas a pregătit alte *Întâlniri* cu oameni ai secolului al XX-lea (Genoveva Preda, Dumitru Capoianu, Ruxandra Urechea-Oteteleșanu, Petre Sălcudeanu, Ileana Sturdza, Barbu Brezeanu, Andrei Șerban, Bujor Nedelcovici, Virgil Ogășanu, Horea Popescu, Ion Popescu-Negreni, Miriam Răducănu), întâlniri al căror conținut afectiv și de idei tinde să devină un document cu valoare istorică, efort justificat de convingerea că „istoria se construiește continuu și fiecare clipă trecută devine istorie“. Autoarea își dorește să *scoată din timp* prin consemnare în scris mari întâlniri, întâlniri esențiale cu „persoane mai puțin sau deloc cunoscute“, pentru a construi, „puțin câte puțin, fragmente de istorie vie, adevărată, dramatică, uneori comică...“. În acest fel, în prim plan se află nu persoana intervievată, ci evenimentul/evenimentele despre care referă sau la care se referă. E un mod original de a porni, prin cuvânt și idee, în căutarea (nostalgică și reținut revoltată) a „României pierdute“.

Cartea e pusă sub semnul timpului nerăbdător, al timpului care nu mai are răbdare cu viața oamenilor, majoritatea celor intervieuți fiind la vârsta senectuții. De aceea e necesar, pentru a conserva calitatea de martor, să *exploatezi* timpul pentru a-i culege, pentru a-i smulge evenimentul, pentru a-l salva de la uitare.

„În căutarea României pierdute“, Marina Spalas consemnează și surprinde *fragmente de istorie* care alcătuiesc tabloul semnificativ al unei României culturale prin mărturiile despre literatură, teatru, dans, muzică și radio. O temă a convorbirilor este statutul creatorului, altul lupta cu cenzura. Invitații doamnei Spalas creează impresia unui *banchet* al spiritului, al ideilor. Memoria afectivă o dată declanșată, pe sub ochii cititorului grăbit sau mai puțin grăbit, *se reface o lume*, lumea românească înainte de cel de-al doilea Război Mondial, lumea românească de după război, cu schimbările care au fost receptate, în felul său, de fiecare.

Când în aceste rememorări apar Mircea Eliade, Emil Cioran, Henriette Yvonne Sthal etc., interesul și curiozitatea sunt stărnite, scrierile de inteligență menținând apoi tensiunea ideilor, ritmul emoției descătușate. Dialogul cu Ruxandra Urechea-Oteteleșanu, descendentă din neamul cronicarului Grigore Ureche. de exemplu, e străbătut, generos, de penseuri cu valoare de maximă. Cel realizat cu Petre Sălcudeanu clarifică evenimentele confuze și controversate ale istoriei de după 1990, evenimente lămurite de fostul ministru și în cartea *Noaptea calomniei* dar și aspecte legate de *Reconstituirea*, filmul lui Lucian Pintilie, interzis după prima vizionare. Toate pe fondul unor tabieturi, metehne naționale în care lașitatea, trădarea, tendința spre disimulare intră în proporții diferite, dar obligatorii.

Cartea prilejuiește o lectură interesantă și utilă, putând satisface curiozitatea oricărui cititor febril, însetat de adevăr, de istorie, propunând fragmente de istorie filtrate printr-o conștiință.

(ana dobre)

Avut loc la 28 martie 2004 inaugurarea Casei „Lovinescu“, cu sediul în ultima locuință a scriitorului din bulevardul care, acum, poartă numele de M. Kogălniceanu, la nr. 49 bis. Ea e rezultatul donației doamnei Monica Lovinescu mai de mult făcută Fundației Humanitas-Aqua forte și abia acum pusă în practică prin tranzacția Primăriei cu ultimul ocupant vârat de comuniști, tov. procuror Nistor, recent revelat ca unul din acuzatorii-asiinini ai lui N. Ceaușescu. Individul a acceptat să plece punând însă multe condiții, în situația în care revendicarea dreptului de proprietate în România este doar „ocrotită“, nu și garantată de actuala noastră conducere.

În fine, s-a făcut și prin eforturile domnului Gabriel Liiceanu, apartamentul golit și radical renovat a adăpostit ședința fundamentală, cu speranța unei foarte necesare și urgente intrări în activitate. Am fost invitat și eu, am ținut o mică alocuțiune, precizând și justificând, dacă mai era nevoie, cele de mai sus, dar și rolul meu în impunerea și menținerea acestui mare cărturar foarte vitregit în timpul comunismului, mai ales în perioada social-fascistă a epocii Ceaușescu. Dar și înainte, când nu i s-au recunoscut decât cu greu și cu parcimonie unele merite. Numele lui era acoperit de zarva „călinescienilor“ care nu admiteau că ar mai fi

opinii

existat ceva în contemporaneitatea celui declarat „divin“, deși criticul mai vârstnic (pe care asemenea calificative l-ar fi dezonorat și l-ar fi făcut să se rușineze) l-a precedat pe celălalt și i-a constituit unul din decisiivele modele. M-am bucurat așadar să descopăr printre entuziaștii vorbitori pe N. Manolescu (un călinescian care este totuși altceva decât imundul Al. Piru sau D. Micu - mai puțin însă decât Alex. Ștefănescu) un critic ce desfășoară o acțiune și pe plan universitar unde o rezervă a retardaților se păstrează și acum încât se pot aștepta de la el gesturi în consecință. Le așteptăm, măcar... post festum.

În ceea ce mă privește, partizan înfocat al formelor fără fond (dacă așa ceva ar putea exista, căci noi constatăm că orice formă are o câtime de fond, prin simpla definire a ei logică) m-am bucurat chiar de ce și cât s-a stabilit în ședința inaugurală, pentru că sunt convins că va ieși totuși ceva. De aceea, am și promis că voi dona o serie de documente și cărți pe care le posed în parte de la doamna Ileana Vrancea, în vederea fericitului eveniment ce a avut în fine loc, adăugând și câteva din colecția mea, eu având și unele rămase la doamna Ioana Postelnicu din arhiva Monica Lovinescu și destinate, prin mine, acestui mic muzeu gândit mai de mult.

... Dar nu aceasta va fi, după câte ne-a angurat domnul G. Liiceanu, ci un centru viu unde dacă nu s-ar mai putea reînvia

La un act fondator

alexandru george

cenaclul lovinescian se va cultiva spiritul acestuia, de discuție liberă, chiar ireverențioasă, criticismul sub forma trierii severe și a verdictelor fără menajamente - partea cea mai prețioasă din legatul maestrului și cel mai nesocotit de urmași în ceasul de față. Acuma, criticii, mulți captivi ai spiritului nomenklaturist, alți ceva mai emancipați de gândirea dogmatică se opintesc din răspuțeri să instituie câte un „canon“ (tot o formă de negare a spiritului critic, dar stabilit pe baze subiective) în timp ce gândirea liberă e denunțată asemeni unei fără-de-legi (în sensul strict, ea chiar asta fiind!), iar cei care riscă opinii, contestații, discriminări sunt gratificați cu epitete ca demolatori, profanatori, bolnavi mintali.

E. Lovinescu și-a desfășurat activitatea, dar și i-a imprimat un anume stil în altă conjunctură istorică, în epoca noastră de aur a liberalismului burghez și el a crezut spre sfârșitul vieții că unele căștiguri vor rămâne definitive. Fu o credință care începuse să se clatine în preajma morții sale sub amenințarea invaziei rusești și a dramaticelor răsturnări pe care el le prevăzuse. Deși a apucat două războaie, o răscoală țărănească, o „rebeliune“, lovituri de palat și de stat, acțiunea și opera lui rămân în primul rând caracteristice pentru societatea intelectuală de atunci și pentru acel regim politic mai degrabă liberal decât democratic, dar în care oricine scria un articol și-l vedea publicat în 2-3 zile, iar autorul unui roman nu aștepta nici el mai mult de câteva luni. Acuma acest climat trebuie reconstituit, modelul lovinescian fiind prin aceasta mai de preț decât prin fiecare carte a sa și prin liniile de acțiune cu direcții deosebite - repetându-se cazul lui Maioreșcu.

Fapt este că în timpul comunismului, el a fost un autor reeditat, deoarece „contribuțiile“ sale erau uneori neutrale (mai ales traducerile) sau puteau fi ușor neutralizate prin comentarii de tipul binevoitorului său Z. Ornea, sau prin „croșetare“; după Eliberarea din decembrie 1989 surpriza cea mare a fost publicarea integrală a **Istoriei civilizației române moderne**, ceea ce l-a situat dintr-o dată printre figurile marcante ale istoriografiei și gândirii politice românești. Pentru ca **Agendele...** venite și mai târziu și beneficiind de munca de reconstituire a textului efectuate de eroicele Margareta Feraru și Gabriela Omăt, să aducă marea surpriză a unui Lovinescu al existenței sale zilnice neștiute, nici măcar bănuite în spatele unei măști de impasibilitate și neutralitate sceptică. Eu însumi mi-am adus o anume contribuție care prenumără totuși sute de pagini, de comentarii și precizări de istorie literară, pe care le-am

efectuat și cu justificarea ultimului martor sau ins cu legături în acea lume - dificultățile unui tânăr care ar fi încercat să le decrispteze devenind cu timpul însutite. În mod paradoxal, aceste nedivulgate notații intime, aruncate aproape totdeauna seara pe paginile unor caiete, se oferă ca testamentul literar al unui critic-artist care a năzuit să schimbe statutul profesiei sale ridicându-l cel puțin cu o treaptă. Tocmai omul cu scrisul așa de supravegheat (ceea ce se vedește și în întreaga lui corespondență) reînvie în atenția cititorilor prin aceste buletine aproape zilnice, forma cea dintâi a unor dezvoltări „literare“, pentru care soarta nu i-a mai acordat răgazul. „Revizuirea“, dacă nu operează aici radical, se probează și în calitate de contrazicătoare a celui ce a consacrat conceptul. Un capitol nou din biografia postumă a lui E. Lovinescu s-a deschis.

Pentru mine el rămâne criticul exemplar al literaturii românești, pentru că a ilustrat în grad suprem nu erudiția, nici condiția ideologică, sau aptitudinea teoretică, nici măcar talentul pe care chiar și cei mai severi contestatari ai săi i l-au recunoscut, ci libertatea spiritului, pe care nu a trădat-o nici atunci când a fost vorba de propriile-i interese. Am făcut parte, în toamna târzie a lui 1946, dintre cei puțini care au asistat la dezvelirea plăcii comemorative rămasă și astăzi la intrarea ultimei sale locuințe. Eram într-o stare a sănătății îngrijorătoare și nu credeam că voi supraviețui mult. Dar simțeam moartea și sub forma evenimentelor tragice de atunci, care aveau să ducă România la sclavie și la distrugere. Am asistat la ceremonie cu o strângere de inimă, fără puține speranțe de viitor.

Soarta a fost clementă cu mine în anii ce au urmat, dar nu și cu societatea în care mă născusem și în care mă formasem: E. Lovinescu, această înaltă expresie a ei, a fost doborât, dar nu și anihilat și resurecția lui a însemnat tot atâtea deziceri ale regimului criminal, sub aspectul foarte de aproape urmărit, acela literar. Așa că în primăvara care în acest an întârzie să vină, ne-am adunat în Casa sa (eu, cu amintirea toamnei sinistre a lui 1946) câțiva urmași și prieteni ai săi, înainte de Învierea în care el nu vedea, la ceea ce putem face noi oamenii: măcar o Restaurație.

Cartea romanțelor vechi

1

Eu am o fermă mare în Nevada
Și-s tare priceput să fac guleai
Și trafic de muniții pe La Plata
O senorita mea din Paraguay

Foșnindu-mi inefabil redingota
Și poncho-ul culoare de muștar
Tu care ai venit din La Bogota
Eu care am venit din San Lugar

Și sărutându-ți degetele ronde
Ce îmi ating genunchii pe furiș
Voi fi străpuns în pampas de un glonte
Sau într-un bar din Lima de un șis

Zâmbind galant precum un caballero
/Spuneți-mi senorita Don Jose/
Eu sunt un domn în negru cu sombrero
Un un matador frumos din Sante Fe

Și vreau să-ți mângâi capelura blondă
Și rochia cu malacov imens
Sub care tu ai solzi de anacondă
Mulatra mea de vis din Port-au-Prince

2

Amorul nostru-ncepe-ntr-o mansardă
Și se sfârșește tragic la Sibir
Te țin în buzunar ca pe-o petardă
Te-ascund ca pe o pușcă sub mindir

Și chiar dacă ești doar o domnișoară
/Vreo fată de profesor din Harkov/
Te-ador ca pe-o mașină infernală
Te beau ca pe un cocktail Molotov

Te strig ca pe-o lozincă anarhistă
Te scriu pe ziduri ca pe-un manifest
Te leg ca pe un glont în batistă
Și te scandez pe străzi ca pe-un protest

Te pun într-un subsol ca pe o bombă
Și te ridic în sus ca pe-un drapel
Tu ai un aer fov de catacombă
Chiar dacă-ți spun apașii mademoiselle

Cu tot edecul cârciumilor rudă
Ce cântă de cuțit și de pahar
Și ești așijderi dimineața crudă
Când plănuim să-l omorâm pe țar

3

Ca niște melancolici castelani
O să cinăm cu moartea astă seară
La Mayerling acolo sub castani
Ți-am pregătit un pat de scortîșoară

Un pat de nuntă negru ca un dric
Apoi vom face schimb de verighete
Și-o să murim pe muzică de Grieg
O să murim voios ca-n operete

Când seara dă năvală în alcov
Și-afară prinde bufnița să țipe
O să îți mângâi iarăși părul mov
O să îți spun în șoaptă meine Liebe

Jucându-mă cu un pistol baroc
Acoperit de-a timpului patină
E un pistol în stilul belle-epoque
Un straniu revolver cu crinolină

Ce împușcându-ți tâmpla argintiu
Pe când te-ntorci cu fața spre fereastră
Va scoate printre lacrimi fiu-fiu-fiu
Niște măsuri din Dunărea albastră

4

Punându-mi trist jobenul pe-o ureche
/Dă iama falimentul prin dugheni/
Și dichisit în Crai de Curtea-Veche
O să te-aștept deseara-n Gabroveni

Și ca să crape fierea în băcanii
Ce mucelesc agonisind pitaci
O să te duc să bei cu barosanu
La cea mai scumpă crâșmă din Covaci

Să prăznuim prin târg cu toată groaza
Sorbind vârtos rachiul de pipărmint
Și o să-ți iau odaie-n Mântuleasa
Schimbând la negru drahme de argint

Iar noaptea când agia face razii
O să mă vezi trăgând dintr-un trabuc
Și îmbrăcat în fracul lui Pantazi
Cum pierd la stos localul lui Manuc

Iar de-mi cănesc mustățile și chica
Precum un terchea-berchea de doi bani
E ca să-i pic cu tronc la Rașelica
A mai vampiră damă din Lipsani

5

Ai cizme de Arkansas în picioare
Și fluturând ușor din evantai
Tu ești o preafrumoasă călătoare
Ce-a coborât ca să comande ceai

La mese stau fermieri cu carabine
Și moletiere aspre de toval
Eu așezat cu spatele la tine
Sunt pianistul negru din local

Cu smockingul său roz de modă veche
Și ochii lui enormi de împușcat
El are un cercel la o ureche
Și-o gaură de glonte-n omoplat

Cântând în timp ce fac fermierii zarvă
Cu sângele peste plastron prelines
Un cântec languros cu-o fată albă
Un cântec de amor din New-Orleans

Iar tu trandafir și sprintară
Începi atunci să-i râzi cu ochi șășii
Unui maior sudist cu mustăcioară
Apreciat de generalul Lee

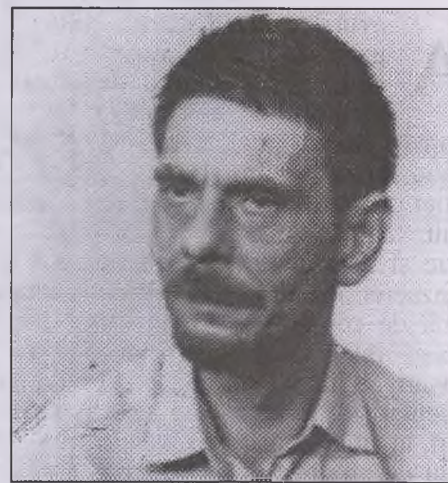
6

Prin fumul melancolic de țigară
Parcă ai fi o fată cu manșon
Iar eu în uniformă militară
Primesc un ordin să pornesc spre Don

Și când într-o locandă oarecare
Tu părul greu din frunte ți-l ridici
Văd steagul regimentului în zare
Cum arde ciuruit de bolșevici

Și-n stepa rusă prind să iau aminte
Cum trag iabraș katiușele în sus
Gândindu-mă la umăru-ți fierbinte
Lili Marleen precum la un obuz

În burnița mărunță care cerne
Pe-o rană ce aduce-a epolet
Mai stă o Madchen unter der Caserne
Mai cade lângă Volga un cadet

octavian soviany

Cu fața rece ca un pat de armă
/E-un cântec de război atâta doar/
Lili Marleen în față la cazarmă
Se leagănă în vânt un felinar

7

Precum un negustor cu faimă rea
Strângându-ți mâna rece prin mânășă
Mă duc să-ți târguiesc amoarea mea
Mănuși de scrum și șaluri de cenușă

Șticluțe prăfuite de parfum
În care adorarea să expire
Ciorapi liliachii și lungi de fum
Care îți fac piciorul amintire

Și pălării vopsite a la Klimt
Cum poartă adoratele-n romane
Pantofi ciudați cu talpa de argint
Și sărutări în loc de cataramă

Mătasea unui pat cu baldachin
Să-ți faci din ea o rochie cu trenă
Cămăși cu nasturi roșii de rubin
Cum poartă matadorii în arenă

Să ți pe pui voioasă ca un mânz
Purtat prin gubernii cu toată fala
Sub zibelinul tău pătat de plâns
Pe străzile din Nijni sau Samara

8

Noi nu mai suntem oameni
suntem versuri
Și-n timp ce mă îngâni și te îngân
Parcă respiră două universuri
Prin sângele aceluiași plămân

Iar aerul deasupra rotunjește
Precum un pântec purtător de fiu
Chiar dacă gura lumii mă numește
Al cârciumii statornic mușteriu

Când îți nimbează umărul etola
Și ca-ntr-un film de epocă te-ncheși
Parcă am fi Serghei și Isadora
Prin Piterul din anii douăzeci

Iar degetele moi ca niște spume
Armonizând aduc a curcubeu
Cu inima întinsă peste lume
Ca torsul dragăstos al unui leu

Care deasupra noastră albăstrește
Rupând din noi bucată cu bucată
Chiar dacă gura lumii te numește
Bicisnică și rea și desfrânată

Ștefan Ion Ghilimescu

Pictorul Marin Sorescu

După teza de licență susținută, în 1974, la profesorul Nicolae Manolescu, cu „Poezia lui Marin Sorescu“ (altfel bine primită de comisia Catedrei de literatură română de la Universitatea București: Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Ovid.S. Crohmălniceanu, Al. Piru - într-o vreme în care și Al. Piru și mai ales, Eugen Barbu, în „Săptămâna“, începuseră să-l caroteze pe poet), am rămas în continuare destul de interesat și am urmărit cu maximă atenție în timp evoluția poeziei lui Marin Sorescu. Meandrele vieții au făcut să-l întâlnesc în carne și oase pe poet, aproape după un deceniu, la un colocviu „Ivasiuc“, într-un fantast octombrie însoțit la... Sighetul Marmăției. Aproximarea s-a produs în modul cel mai firesc cu putință; poetul nu avea nici unul dintre presupusele fașoane ori „hachițe“ ale membrilor breslei. Galvanizat de faptul că-i cunoașteam destul de bine opera și încântat, peșeme, că știam o groază din poeziile sale pe de rost (mai ales din volumele așa-zise „pentru copii“: **O aripă și-un picior, Unde fugim de-acasă**), Marin Sorescu și-a adus aminte că Nicolae Manolescu îi vorbise despre teza cu pricina, pe care mi-a spus de mai multe ori, și după aceea, că a citit-o. În

stop cadru

cursul discuției (poetul avea în față un bloc-notes în care nota tot timpul câte ceva), fără să bag de seamă, mi-a făcut un portret în creion, lucrându-l în mod neașteptat cu mâna stângă, după cum am sesizat, când a făcut câteva retușuri. Scria numai cu mâna dreaptă, dar desena cu stânga! Surprins, i-am cerut cu oarece sfială desenul și mi l-a dăruit cu bucurie! Tot atunci m-a invitat să colaborez la „Ramuri“, revista de care am rămas atașat până în 1996, și după...

Până în preajma regretatei sale dispariții, m-am văzut cu Marin Sorescu destul de des, fie la București, fie în redacția revistei de la Craiova, fie la Brașov, unde venea constant împreună cu Laurențiu Ulici la întâlnirile anuale ale „Astreii“.

În casa poetului de pe strada Grigore Alexandrescu din București, am avut prilejul să văd într-un decembrie (când chema după un anume ritual câțiva prieteni, în preajma sărbătorilor, să deguste un pahar de vin (din pivnițele Arhiepiscopiei Olteniei) și să-i înfrunte cu *toba de casă* adusă tocmai de la Târgu-Jiu de poetul Nicolae Diaconu) o seamă de lucrări de artă: pictură, ceramică, antichități pe care le colecționase de-a lungul vremii sau le primise cadou de la diverși artiști din toată lumea. Deținea o colecție impresionantă în care am zărit: Baba, Iltoveanu, Bernea, Sălișteanu și alții, dar și Picasso, Picabia, artiști japonezi, mexicani... În casa poetului am văzut pentru prima dată lucrări de pictură semnate... Marin Sorescu! Pe o paletă predilectă de ocru și verde crud etc degajau o voioșie funciară și o vibrație delicată. Am observat chiar în mai multe rânduri că, atunci când cineva zăbovea mai mult lângă pânzele sale, poetul, *pichirisit*, venea cu statura sa donquijotească să le apere... Deși în subconștientul meu prima întâlnire cu

pictura lui Marin Sorescu n-a rămas fără urme, mărturisesc că, la vremea respectivă, creația lui poetică ori dramatică aveau prim-planul. Până într-o zi, când, venind vorba despre acest adevărat „violon d'Ingres“ al poetului, Ion Dumitriu m-a asigurat că Sorescu trecea în cercurile colecționarilor de artă și artiștilor plastici drept un cunoscător îndreptățit al domeniului. El colinda frecvent colecțiile, muzeele și atelierelor pictorilor, de prietenia și prețuirea cărora se bucura.

În 1989, noiembrie, la inițiativa unor prieteni brașoveni, Marin Sorescu a deschis la Muzeul de Artă din localitate prima expoziție personală de pictură, reunind 36 de uleiuri realizate într-o perioadă de aproximativ zece ani. La vernisajul la care am participat, Viorel Mărginean a sesizat exact, după părerea mea, latura fantastă și terestră deopotrivă a universului pictural sorescian, cu notele lui ironice, savante și populare, subliniind tonusul optimist și maniera rafinată a pensulației și vibrația culorii. Pe mine cu osebire m-au impresionat - pentru a vorbi un neofit - *păsările sale (Cocoș încins în curcubeu, Pasărea om și pasărea propriu-zisă, Taina clocitului, Păsări triste, Pene de păun)*, metafore ale zborului și ale genezei, lucrări de o originalitate apăsată tratate într-o vagă manieră amintind de Țuculescu. Poetul prețuia mai presus de orice un *Cal cu trei ape* lângă care s-a postat pe tot timpul vernisajului ca un Cerber. Instinctiv, apăra, evident, un simbol al zborului, inspirației și reveriei poetice; îl proteja cumva de intruși... Timorat vizibil, Marin Sorescu nu a spus decât câteva cuvinte la vernisaj despre pictura sa, încercând să relativizeze, în binecunoscută manieră minimalist-ironică, „vâna de pictor autentic care nu-și propune să reproducă natura, ci să se exprime pe sine, ca și poezia lui, de altfel, cu aplomb și vervă“ - Viorel Mărginean).

Dacă pictorul-poet Marin Sorescu s-a abținut, dintr-o delicatețe pe care i-o înțelegeam și am respectat-o, să vorbească de fiecare dată despre articulațiile și tropismele universului său plastic (în țară au mai fost organizate doar *trei expoziții Marin Sorescu*, după știința mea), în catalogul debutului plastic produs la Brașov, mai în largul său în scris, el face, ca să zic așa declarații complete. Reproduc în întregime din catalogul pe care l-am păstrat în toți acești ani ca pe un document lămuritor cuvântul artistului: „Pasiunile noastre își au sursa în copilărie și ne urmăresc, apoi - în rafale, sau c-o intensitate egală - toată viața. Desenam pentru că îmi plăcea conturul lucrurilor și odată am întârziat mult lângă un zugrav din Vâlcea, care picta o troiță, pentru fântâna «slobozită» de curând. Visam să ajung și eu ca acel meșter, să mi se dea pe mână o troiță, pentru o răstăgnire. Nu pot uita mirosul de uleiuri și luciul culorilor proaspete pe lemnul geluit. N-am avut timp să mă fac pictor, dar nici nu m-am lăsat de tot - iarăși din lipsă de timp. Am rămas cu nostalgia muzeelor, cu nevoia contemplării marilor maștri, bucuria studiului - o bucurie în sine «albă», în timp ce mâna a continuat totuși să dea ocol lucrurilor. A desenat pentru ea în neștiere și cumva pe furis, încercând să fure o esență a obiectelor care nu începe în denumirea lor.

Poezia din cuvinte nu se vede, în timp ce aceea așternută pe pânză te izbește cu concretetea ei și e o durere imediată. Am prieteni pictori în toată lumea, zăbovesc prin atelierelor

lor, ne facem reciproc vreun portret brusc (avantajul fiind al meu, avantaj primire) și mă simt la îndemână în acest univers paralel.

O meserie trebuie învățată și uitată de mai multe ori, până dai de tine, în ea, reflectat precum copacul în nervurile frunzei. Uit și învăț cu aceeași frenezie, continuu, și n-aș putea spune acum dacă, în cadrul acestor rame, am reușit să pun mai multă învățătură decât uitare; dacă nu cumva acestea tocmai se cumpănesc - sau se dezzechilibrează pentru o altă alcătuire, pe care va trebui s-o găsec. Ceea ce aș putea mărturisi, cu ocazia acestui debut (al unuia târșit, de altfel, prin multe alte debuturi) este bucuria copilărească a întâlnirii c-o materie care trebuia să fie a mea - (mi-ar plăcea să cred că nu mi-a scăpat definitiv) - și largul în care mă simt, în ostentala complimentară a culorii“.

Cu sminteala tinereții, din expoziția de la Brașov am vrut să cumpăr, în orice condiții, lucrarea **Cuib legănat**, un adevărat „eșantion“ plastic Marin Sorescu, în ceea ce privește culoarea, pensulația, vibrația, tema! Cu delicatețe, fără să mă refuzez ori să mă sperie, Marin Sorescu mi-a spus că nu vinde nimic, fiindcă are puține lucrări și ar mai vrea să expună și în alte locuri, dar că mă va avea în vedere pe viitor... Anii au trecut și promisiunea aceea aproape s-a șters în cotloanele memoriei mele; eu nemiîncercând niciodată să aduc vorba despre ea lui Marin Sorescu.

În 1993 sau '94, nu mai rețin exact, după ce a venit din Anglia, unde avusese o personală - undeva, la circa 40 de kilometri de Londra, într-un castel medieval, mi-a telefonat să mă anunțe că nu se mai poate ține de cuvânt (!?) în legătură cu promisiunea făcută în urmă cu zece ani - „știi dumneata care!“ - , deoarece s-a întors de acolo doar cu două lucrări. Deși *sconta* să nu vândă la Londra nimic, întrucât, cum îmi explicase înainte de plecare, își imagina că nu va veni s-o vadă nimeni „la castel“, acolo a avut surpriza, încă din seara vernisajului, când s-a trezit cu o mare de vizitatori, să fie obligat să vândă tot - în ciuda propriei voințe și a mofturilor pe care s-a văzut nevoit să le facă, de voie, de nevoie, doar doar va fi lăsat în pace! Domnule Ghilimescu, mi-a spus la telefon, m-am confruntat în țara briților cu niște apucați care au tăbărit pe mine pur și simplu, și m-au lăsat sărac! Mi-au luat tot! Puteam să le cer oricât, dar, ca într-un vis, te rog să mă crezi, le-am dat pe mai nimic...

Cu altă ocazie, la Ministerul Culturii, supărat pe faptul că *presa* îl acuza că-și face casa (muzeu) de la Bulzești cu bani de la M.C. (Marin Sorescu m-a asigurat că o parte din banii de casă (administrativi cu parcimonie de Virginia, soția sa) sunt făcuți pe cârți și pe tablouri, altă parte, dacă am înțeles exact, provenind din vârsămintele Premiului „Herder“, premiu pentru a cărui bursă (*să mai fac o mărturie completă*) Marin Sorescu l-a desemnat pe autorul acestor rânduri care, dintr-un scrupul copilăresc, a refuzat-o...

Nu știu cât *anecdotic*, la urma urmei, a pus Marin Sorescu în povestea cu expoziția din Anglia; pe de altă parte, e un fapt chiar că eu nu cunosc pe nimeni care să dețină „Sorești“ (deși aș putea să fac unele presupuneri). Exclud, desigur, varianta că opera sa plastică ar fi ieșit în totalitate din țară. Deocamdată însă nici un muzeu și nici un colecționar n-au valorificat public în nici un fel creația plastică a poetului. Casa de la Bulzești nu știu iarăși dacă a devenit „Muzeul Sorescu“ iar, dacă a fost amenajată în acest scop. mă întreb cât de bine este reprezentată acolo marea pasiune a poetului pentru pictură? Am tresărit însă recent, citind în „România literară“ *cronica plastică* „Ochiul lui Sorescu“ de Pavel Șușară; dezamăgit în final, totuși, că reputatul critic de artă se referă exclusiv în cronică sa doar la bineștiuta „admirație a poetului pentru artele plastice și artiști deopotrivă“.

antoaneta pop giuvara

Cerul dădea să se întunece. Raze de soare răzlețe atârnavu răsfirate pe boltă. Ai parcat în fața casei. Umbra transparentă a mașinii îmbrățișa partea inferioară a fațadei clădirii, un dreptunghi sprijinit pe latura mică. Fațada se continua cu poarta curții - o crăpătură înaltă într-un zid gros, zid care se urca până aproape de ferestrele etajului. Așa, la prima aruncătură a ochilor, puteai să-ți imaginezi că este un vestigiu, o construcție de ceva sute de ani.

Ai apăsat lung pe butonul soneriei, pentru că nu-i auzai țârăitul. Ai așteptat. Din spatele ușii n-ai sesizat vreo mișcare. Liniștea încremenită din jurul casei avea ceva comun cu

cerneală proaspătă

liniștea întregii străzi, ca și cum toate clădirile care o aveau ar fi fost nelocuite. Doar la cinci sute de metri, pe bulevard, viața trepida: un vacarm de sunete ce se încălceau furios.

Ai mai sunat încă o dată. După ce ai numărat în gând până la zece - atâta îți propuseserai să aștepti - ai dat să te urci în mașină și să pleci. Ca prin minune, în acea clipă poarta a scârțâit prelung și prea strident pentru strada tăcută. A apărut capul unei tinere, ca ieșit dintr-o butonieră. Ochii au cuprins cu agilitate susul și josul străzii, apoi s-au fixat asupra ta. Cenușul aspru al irisului părea decupat din zid.

- Voiati sa plecati?

Dacă mai întârzi ai o secundă... Ești pacienta de la telefon...?

Nu ți-ai terminat fraza pentru că brusc ți-a trecut prin cap că ea te urmărise de dincolo de zid. Ți-ai purtat privirea pe suprafața porții ca să descoperi vreun orificiu, întârziind să dai ascultare gestului fetei care te poftea să o urmezi.

Dupa ce ai pășit peste prag, ea a trântit poarta atât de tare, încât te-ai gândit că ar fi făcut la fel și dacă încă n-ai fi izbutit să intri. În furia mișcării, ți-ar fi zdrobit fața. Cu aceste gânduri aiuritoare ai căutat-o din priviri. Rămăsese în urma ta și se uita afară printr-un spațiu de sub sonerie. Așa ai aflat pe unde ai fost spionată, când încă zidul vă despărțea.

Nu s-a jenat că ai surprins-o, chiar a făcut o remarcă ciudată:

- Am vrut sa văd dacă mașina e bine parcată.

A luat-o repede înaintea ta.

- Ca să vă ghidez, a aruncat în treacăt.

S-a oprit la dreptul unei uși înguste, după

Pacienta

ce aproape s-a cățarat pe o scară cu trepte foarte înalte. Eu, având picioare mai lungi, le-am urcat mai ușor.

- Așa le-a gândit tata, „generalul“, care e un lungan. Dacă erai micuță ca mine, vă duceam pe la intrarea de serviciu, pe la bucătărie. Acolo treptele sunt mai puțin abrupte, pentru că mama este mică, mică.

Ți-a deschis ușa. Încăperea era atât de îngustă, încât, ca s-o poată închide după ce ai intrat, ai îngenuncheat pe canapeaua plasată în față. Îngenuncherea gazdei a fost mai firească pentru că ea știa la ce să se aștepte.

Odată sprijinită pe propriile-ți tălpi, dintr-o ochire ai luat cunoștință de precaritatea locului: te aflai într-un antreu locuit. Într-un capăt al canapelei deteriorate moțâia un bărbat deșirat, numai piele și os. Alături, la celălalt capăt al canapelei, lângă sobă, pe un scaunel, dormita o femeie pipernicită. Într-un colț se găseau o măsuță și un scaun. Pereții și perdelele înghițiseră mult praf și fum în decursul timpului.

Nici unul din cei doi nu ți-au acordat vreo atenție, așa că stânjeneala cauzată de modul de intrare a dispărut.

Vocea fiicei a vibrat neașteptat de tare și de aceea neplăcut:

- A venit doamna doctor!

Ființele ciudate din fața ta s-au deșteptat ca atinse de o băghetă magică. Au spus simultan:

- Bine ați venit!

- Sărut mânușitele!

Au rămas cu ochii ațintiți spre tine. Ochii doar te priveau. Simțai totuși o undă de speranță pomită din sufletele lor. Oare ce mai sperau?

Fiica le-a ignorat trezirea și ți s-a adresat, vorbind ca un adult în numele copiilor săi:

- Pentru ei v-am chemat. Vă rog să-i examinați pe amândoi. Ei nu pot ajunge la cabinetele medicale. Despre dumneavoastră am fost informată că aveți răbdare. Dar mai întâi să vă arăt o poză.

Dintr-un plic a scos cu mare grijă o fotografie. Mi-a întins-o cu un aer mândru-triumfător:

- Eu sunt! Am fost model...

Frumusețea diafană a tinerei ce îți surădea din dreptunghiul din carton nu putea face parte din moment, nu avea ce căuta în acel loc. Uimirea ta necontrolată putea s-o jignească pe gazdă. Nu exista nici o asemănare între făptura surzătoare și „pacientă“.

- Nu fiți jenată. Sunt anii la mijloc, ani bolovănoși. Norocul meu este că mi-a rămas inteligența și datorită ei mi-am păstrat oarecum echilibrul. Până la un punct, pentru mine frumusețea a fost un handicap. Am crezut că e veșnică și nu mi-am instruit mintea, în care ar fi încăput foarte mult. Acum, trăim toți trei din sărăcie, adică din ajutoare care nu se acordă decât amărăților. Nu vă spun asta ca să vă înduioșez. Mai am bani... Pentru ei... mai am bani...

Ai plecat de acolo după o oră și jumătate, convinsă fiind că ai descălțit multe boli existente din ghemul celor închipuite. Medicamentele prescrise de predecesorii tăi le ajungeau un an.

Ai rugat-o pe fiică să nu mai schimbe medicii.

- Toți sunt buni, ai explicat tu, dar tratamentul depinde de stadiul bolii în care se află pacientul. De aceea prescripțiile sunt diferite.

Nu i-ai mai văzut pe cei doi vârstnici. Au murit intoxicați cu oxidul de carbon emanat de sobă. Coșul nu mai fusese curățat în ultima vreme.

Ai aflat de soarta lor când ai fost iarăși chemată. Totul s-a petrecut asemeni primei dăți: după ce ai sunat, ai fost lăsată să aștepti, ai simțit că ești observată, numai că acuma știai de unde, s-a deschis doar după ce ai schițat intenția de a pleca; după scârțâitul porții, scârțâit ce a umplut liniștea străzii, a privit în susul și în josul ei ca să se asigure că tu și mașina ați fost luate în seamă, apoi a pornit înaintea ta și după aceea a deschis ușa casei, ușă ce nu s-a mai împiedicat de canapea.

Șocol primului moment ți-a umplut fața de semne de întrebare. Le-a descoperit. A zis:

- Acuma, o să-ți fiu eu pacientă.

Nu știai încă de ce, pentru că nu mai erai „o dumneavoastră“ și nici nu ai fost întrebată dacă ești de acord cu schimbarea.

A continuat:

- Te rog să stai, dacă fumezi aprinde-ți țigara.

Așezată, ai privit în jur: pereți albi, perdele curate, măsuța și cele două fotolii păreau noi.

A mormăit:

- Într-un fel, trebuia să fiu eliberată. Ei și-au trăit viața. Au cheltuit tot. N-a mai rămas decât casa asta...

- De ce te ocupai de sănătatea lor dacă gândești astfel?

- Vocea străzii m-a obligat. Toți cei din casele vecine le-au fost prieteni. Cu ei au benchetuit. Ei mi-au impus, chiar m-au șantajat, să aduc din când în când câte un medic. Cu schimbul, la două zile, trimiteau mâncare, chiar și bani. Uneori, din sărăcie, cu tu și-am mai spus, poți trăi oarecum. Eu n-aș fi avut din ce să-i hrănesc. Am fost acuzată că nu muncesc. Eu nu sunt vinovată că am fost crescută ca „fata frumoasă a generalului“. Erau cei mai înstăriți din cartier. Eu nu am nici o pregătire. Doar ce-am știut să fac...

- Ești încă tânără. Poți învăța orice meserie. Nu pari un om fără voință, ai obiectat la scuzele ei prea insistente.

Ți-a ignorat observația. A continuat:

- Astăzi te-am chemat ca să te rog să-ți întreb prietenii sau cunoștințele dacă nu vor să cumpere casa.

S-a făcut că nu-ți observă uimirea. Poate că nici nu era conștientă că te jignește, că îți răpește din timp pentru ceva ce s-ar fi putut rezolva prin telefon. Dacă tot erai investită cu însușiri de agent imobiliar ar fi trebuit să negociezi comisionul... Asta e, făceai haz de necaz.

Ai plecat precipitat.

La mașină ai fost acostată de o femeie:

- Asta nu-i fata lor. Aia a murit. Ea e o nepoată trimisă de o rudă dintr-un sat. Nu e tocmai zdravănă la minte...

Cum trăiești fără umor?

Sunt o persoană optimistă și cred că am umor. Câteodată, în momentele dramatice, surâd, zâmbesc și chiar râd. Atunci îmi închipui că nu eu sunt în pielea celui implicat. Asta e șmecheria! În urmă cu o lună, pe o vreme cam geroasă, am pornit spre Administrația Financiară ca să plătesc impozitul pe venitul obținut prin închirierea unui apartament, după ce legalizasem fapta la notariat.

Cel de la INFORMAȚII m-a lamurit atât de bine încât am băntuit pe la trei ghișee și o camera cu inspectori. Unul dintre aceștia a privit cu dispreț actul notarial și mi-a spus că am nevoie de o declarație-tip ce se vinde la subsolul clădirii, plus timbre ce se găsesc la CEC; cu acea declarație completată va trebui să mă prezint apoi la ghișeul COMPUTER, mai apoi iarăși la ei pentru calcularea impozitului - și mai apoi la casierie, iar în final din nou la camera cu inspectori.

Mai era o oră până la încheierea programului, așa că am alergat după timbre, nu înainte de a cumpăra declarația. Mă simțeam ca o mărgea în rostogolire. Când am dat să ies pe ușă, voioasă că am rezolvat „atâtea lucruri”, m-am lovit de o tuciuriță și de un tuciuriu. Amândoi vindeau timbre cu dublul valorii lor. Le-am zâmbit. Ceea ce i-a făcut să se țină după mine. Abia am scăpat de ei.

După trei stații de tramvai, o nimica toată, am ajuns la CEC. Aici, printre cei o sută de oameni, am izbutit să mă încălzesc, chiar să

transpir, dar am plecat fericită, după mai bine de o oră, că am „apucat” ultimele două timbre.

Acasă am avut o pauză bunicică, atât cât să beau o cafea fierbinte, că îmi înghețase sudoarea pe spate și să completez declarația. Cu forțe noi, am atacat iarăși Administrația Financiară. Aș fi încurcat-o la ghișeul COMPUTER, dacă n-aș fi avut la mine chitanțele de plată a impozitului celorlalte „averi posedate”, chitanțe puse în geantă în urma unei inspirații divine. Rădeam în mine pentru punctul ochit. Un computer mofios te poate declara evazionist! Fericirea nu mi-a fost spulberată nici de vestea că inspectorul „meu”, cel ce urma să calculeze impozitul, e pe teren.

Măine, încă o zi în care să forțez statul să-mi ia banii!

Pacientul

Fără să apeleze pe cineva, telefonul suna mai des în ultimii ani. Când ridica soția receptorul, o făcea cu o grabă ostentativă.

La început, făptura de la capătul necunoscut al firului nu era încă dumirită că cel dorit nu locuiește singur și scăpase de câteva on: „Alo! Vă rog cu Tom!” Vocea acesteia era subțire, catifelată, finuță, ca aruncată din vârful buzelor, fără inflexiunile nerăbdării. Apoi, acea voce a amuțit și ea își spuse că vorbește doar atunci când se nimereste Tom să răspundă la z bârnăitură.

O singură dată și-a pus întrebarea: „Cum o fi arătând femeia care îl caută? Poate că e la fel de grasă ca el!” Ceea ce nu putea deduce după voce. După cele câteva cuvinte auzite, părea să fie mult mai tânără, chiar prea tânără pentru unul de 68 de ani.

Brusc, și-a reamintit că ea este cea de a treia soție a lui Tom, că ea însăși este cu mai bine de zece ani sub vârsta lui Tom și că a fost de-a dreptul fermecată chiar de la prima lor întâlnire. Atunci, Tom încă nu era gras și avea eel puțin dinții din față. În pozele din tinerețe arăta ca un actor de cinema de la Hollywood. În general, comportamentul lui nu trăda pe bărbatul răzgâiat de femei. Nu era insolent și infatuat. Numai că, în momentul în care nu mai iubea o femeie, o ignora, poate din motive de protecție reciprocă. Astfel nu se ajungea la certuri și, implicit, la jigniri.

El nu credea în efectul explicațiilor, nici măcar al acelor de conveniență. Uneori bombănea: „Sfârșitul este întotdeauna clar!”

Acuma ea era cea ignorată. Parcă nici n-ar fi dormit amândoi într-un pat. Pentru el asta nu avea nici o importanță. Ignorarea mergea atât de departe, încât, atunci când îi dădea altei femei numărul de telefon, nici n-o prevenea că nu domiciliază singur.

Nu se temea de supărarea femeii sau de pierderea ei. Soția nu credea că a fost părăsit de vreo iubită. Cu ea fusese atât de tandru și de ocrotitor, că și în condițiile unei catastrofe nu s-ar fi temut alături de el. Trăirile sale de iubit se compuneau dintr-un amestec de afecțiune bărbătească viguroasă și sentimente de gingășie aproape materne, combinație ciudată, aparent nepotrivită. Poate așa se explica vraja emanată de prezența sa.

De la cele două neveste de care divorțase păstra în casa lor două cutii ca niște urne cu

cenușă, pline însă de fotografii și scrisori. În poze, ambele foste soții păreau arătoase și foarte fericite. Scăpaseră de el la timp.

Ea nu putea nădăjdui într-un divorț pentru că nu era capabilă să-l deschidă, iar el nu se va deranja să ia inițiativa, ca în celelalte două dăți. Pentru că era în vârstă, gras, fără dinți și nu prea sănătos.

În urmă cu șase ani chiar făcuse un accident vascular cerebral, după care și-a revenit total, dar numai după multe îngrijiri. În primele zece zile a trebuit spălat și hrănit; i s-au schimbat scutece pentru că nu mai avea controlul vezicii.

La două săptămâni de la internare, când a izbutit deja să meargă, primul drum l-a făcut la telefonul public de pe holul spitalului, de la care a chemat o tânără femeie. Aceasta s-a prezentat imediat. Spre asfințit, când el credea că n-o să mai fie vizitat, soția a găsit-o pe femeie în rezervă pe genunchii soțului, agățată de gâtul lui.

Atunci, perplexitatea a împiedicat-o să reacționeze așa cum ar fi vrut: a plecat cu gențile cu mâncarea și cu schimburile lui curate, după ce s-a auzit spunând: „De acuma să-i porți tu de grijă, fetițo!”

Au urmat trei zile când a băut și a dormit cât pentru o viață. Spera, o speranță adânc ascunsă, că va fi eliberată.

După un z bârnăit strident, în a treia dimineață, când abia se crăpa de ziuă, soțul a zis în receptorul prea apropiat de gură, fapt ce i schimba vocea:

- Vino la spital!

Conținutul apelului a lămurit-o cine este.

- De ce?

- Am nevoie de haine... și de mâncare!

- Să-ți aducă ea!

- Este o ne bună! Îți cer scuze!

Pentru soție, femeia aceea a fost singura iubită cu chip, restul erau fantome din eter. Și a fost prima, dar și ultima dată când l-a auzit justificându-se.

Credința eliberării a pierit.

Reîntors acasă, oarecum dependent de soție, era mai circumspect. A durat doar o perioadă de aproximativ de trei luni, apoi z bârnăiturile „de oriunde” au invadat iarăși încăperile. Acele apeluri mute deveniseră un cod nou: chemarea din afara casei. Imediat se îmbrăca și pleca. Unde? Nici când n-a aflat. Chipul lui ostil o avertiza că nici nu este cazul să încerce.

Devenise iarăși o ignorată care face efortul de a trăi din resturi de iubire. De fapt, aceste resturi ale unei false realități erau trăiri ale unei foste mari pasiuni. Măcar o avusese...

Înțelese că era „jucătorul de rezervă”. Pe el, ca pe oricare alt om, instinctul îl îndeamna să fie ponderat, dar tot ca pe oricare om, o întâmplare nefericită nu-l face cu mult mai înțelept.

Și de astă dată neavertizat, într-o noapte mocirloasă de sfârșit de noiembrie, în timp ce privea un meci la televizor, aerul n-a mai vrut să intre în plămâni lui îmbibați de nicotină.

Cei de la salvare nu s-au așteptat să-i întâmpine un om în pragul morții, așa că l-au dus la spitalul cel mai apropiat. Într-un fel, asta l-a salvat, dar nu mai putea prinde aerul decât

cerneală proaspătă

așezat pe marginea patului și cu rezerva de oxigen alături.

După ce a fost supus la o grămadă de examinări, medicii au decretat: fără operație pe cord, orice medicament administrat este aproape inutil.

La telefon nu mai putea ajunge ca să-și anunțe iubita sau iubitele. De fapt, nici nu știa unde se află, pentru că ajunsese la spital noaptea, în stare de inconștiență. Poate că nu intenționa să mai ia contact cu acea lume feminină tânără, acel Eden încurajator supraviețuirii...

Într-una din zilele mai bune, soția a fost rugată să-i aducă de acasă o geantă.

- E goală, i-a zis.

- Dă-mi-o!

Dintr-una din despărțituri a scos o cheiță aurie, pe care a pus-o în buzunarul de sus al pijamalei.

- De unde e cheița?

- De niciunde!

În apartament, apelurile telefonului captate din eter continuau să brăzdeze spațiul. La nici un „alo!” nu a răspuns cineva.

În speranța unei însănătoșiri, soția a ales un medic de la alt spital, care ar urma să-i facă operația. Zbaterea de acuma era doar speranță. Soțul a trecut cu bine podul dintre viață și moarte, dar după cinci zile de la intervenție podul s-a rupt și el s-a rostogolit în neant... acolo unde tăcerea e adâncă...

După trei luni de la data înmormântării, încă mai era chemat de apelurile mute ale telefonului.

A zis de nenumărate ori, privind cheița aurie:

- Alo! Vorbiți!

Nu se îndura să spună să nu-l mai caute, că, acolo unde era acum, nu avea telefon...

denis buican peligrad:

„Democrația nu a existat niciodată“

În urmă cu ceva vreme am avut prilejul să stau de vorbă cu prof. univ. la Universitatea Sorbona din Paris, Denis Buican Peligrad, personalitate complexă, cu o formație enciclopedică, amintind de învățații Renașterii. Deopotrivă om de știință, poet și eseist, Denis Buican Peligrad s-a născut pe pământul transilvan, chiar în Săliștea Sibiului. De 30 de ani, el se află la Paris, unde le predă studenților săi cele mai noi studii din domeniul geneticii. Lucrarea „Revoluția evoluției“, apărută în 1989 la Paris, a adus contribuții hotărâtoare în știința geneticii și a fost încununată cu Marele Premiu al Academiei Franceze. Numele profesorului Buican figurează în toate dicționarele lumii, de la „Larousse“, „Petit Robert“, până la „Enciclopedia Britannica“ sau „Hachette“. Cu toate că este foarte ocupat, găsește întotdeauna timp și pentru marea lui dragoste dintâi, poezia.

Irina Budeanu: De 30 de ani vă aflați pe teritoriul Franței. Aveți dublă cetățenie (română și franceză) și ați reușit să pătrundeți în cele mai înalte cercuri universitare. Când vă întoarceți acasă, în România, care este prima amintire care vă vine în gând?

Denis Buican Peligrad: Ori de câte ori pot, mă întorc în țară, pentru că aici se află rădăcinile mele. Anul trecut am fost chiar în Săliștea Sibiului, locul de unde îmi trag rădăcinile, pentru că cei de acolo mi-au acordat titlul de cetățean de onoare al orașului. Primul gând, care îmi vine în minte atunci când mă întorc pe meleagurile mele, este imaginea strămoșilor mei. Este o imagine a demnității, a forței de caracter și a rezistenței în fața vremurilor tulburi ale istoriei. De fapt, aici, la Săliștea, mai exact la 4 kilometri de Sibiu, se află cea mai veche cetate dacică, ultima care a căzut în războiul lui Traian cu Decebal. Tatăl meu, Dumitru Peligrad, s-a născut și el în Săliștea Sibiului. El făcea parte din familia cneazului jude Peligrad, care a ctitorit școala sătească din Săliștea, încă de pe vremea domnitorului Mihai Viteazul. Bunica din partea tatălui meu făcea parte din familia Borcea, una dintre cele mai vechi familii boierești, înrudiți cu Basarabii, care au ctitorit Biserica Mare din Săliștea, declarată monument istoric încă de pe vremea lui Nicolae Iorga. N-am vrut niciodată să mă desolidarizez de strămoșii mei, ci dimpotrivă. Și am încercat, la fel ca ei, să fac ceea ce cred că este mai bine. Adică, să aduc un grăunte de lumină în brazdele întunecate ale prezentului și viitorului. Eu am încercat, cu mari sacrificii atât în România dictaturii comuniste, cât și în Franța, în Occidentul demagogiei capitaliste, să dau tot ce am avut mai valoros în mine.

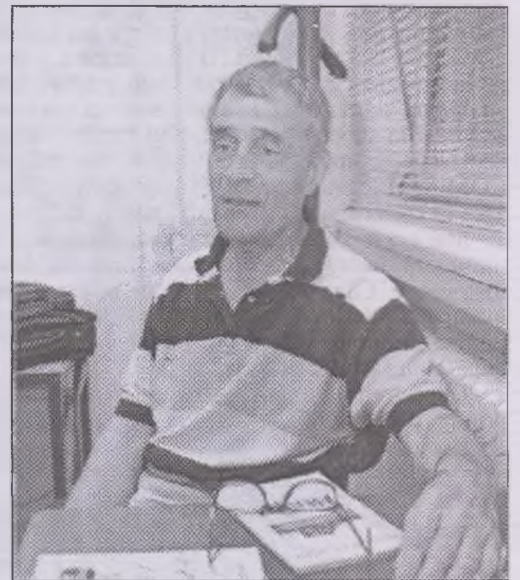
I.B.: Când toată lumea se specializează și se ultraspecializează, dumneavoastră treceți cu eleganță și ușurință de la genetică la poezie, de la cercetările asupra

clonării la eseuri politice. Cum se împacă aceste lumi atât de diferite?

D.B.P.: Eu am încercat să mă dezvolt din copilărie și adolescență, profitând de impresionanta bibliotecă a tatălui meu. Încă înainte de 14 ani, îi citisem pe marii filosofi ai lumii. Într-un fel, acest fapt a fost premonitoriu pentru vremurile care aveau să se abată asupra familiei noastre. Au venit comuniștii și i-au confiscat întreaga avere tatălui meu. N-a scăpat nici biblioteca. Cred că spontan, după o genetică și o ereditate mai flexibile, am încercat să mă dezvolt în mozaic. Eu sper că am reușit să fac în domenii atât de diferite, cum sunt cele ale geneticii și ale poeziei, un mozaic ca cel de Ravena. După cum știți, aceste mozaicuri sunt considerate cele mai frumoase din lume. Nu ca alții care s-au răsfirat în mozaicuri de lavabou sau de sală de baie. Am avut de la bun început o formație solidă și temeinică, de aceea am fost sprijinit pe când eram foarte tânăr de profesorul meu, acad. George Ionescu Sisești, care a fost și el dat afară din Academia Română în '48, la venirea comuniștilor. El m-a sprijinit să fac o teză originală (eram cel mai tânăr student, aveam 17 ani) despre genetică. Când am plecat, în urmă cu mai bine de 30 de ani, la un congres internațional la Paris, eram cel mai tânăr conferențiar de la Universitatea din București. Aveam 27 de ani și eram doctor în genetică, dar și cu o specializare în biofizică. La Paris mi-am continuat desăvârșirea profesională. Acolo am obținut două importante titluri: doctor de stat în științe naturale la Facultatea de Științe Naturale din Paris și doctor în Litere și Științe Umane la Universitatea Sorbona, cu o teză de istoria și filosofia științei.

I.B.: Și cum ați ajuns la poezie?

D.B.P.: Am publicat în Franța două volume de poezii, care au fost traduse și în România de George Corbu la Editura Demiurg. De fapt, primul meu volum de versuri, Mamura, l-am publicat în România,

la aceeași editură, pe când aveam 20 de ani. Am scris atât în limba franceză cât și în limba română, cu aceeași plăcere, multe volume de versuri. Trebuie să vă spun că nu există zi în care să nu scriu o poezie. Am vocație poetică. Din păcate, aceste volume sunt încă în manuscris. Dacă în România comunistă poezia era cenzurată, în Franța și în țările occidentale ea este călcată în picioare de „boul de aur“. Persistă ideea că poezia nu este vandabilă, că ea nu este o marfă căutată pe piață. Și asta se întâmplă oriunde în lume. Ea a rămas o Cenușăreasă a artelor. Însă, eu continui să scriu pentru mine și poate și pentru posteritate, dacă ea va fi mai dreaptă! Eu nu mă dau bătut. Numi încrucieșez mâinile nici în domeniul geneticii, istoriei, filosofiei sau poeziei. Sper că generațiile viitoare vor fi mai luminate. Eu sunt hotărât să perseverez în bine, în timp ce alții perseverază în rău. Poate scrierile mele vor folosi la ceva în viitor. În ceea ce privește scrierile științifice, care sunt recunoscute și traduse pe plan internațional, am adus o nouă teorie a evoluției.

I.B.: Știu că la Paris, la Editura Frison-Roche, v-a apărut o nouă carte, care pune în discuție problema manipulărilor genetice.

D.B.P.: Este adevărat. Ultima lucrare se intitulează *L'Épopée du vivant. L'Évolution de la biosphère et les avatars de l'homme* („Epopoea viului. Evoluția biosferei și avatarurile omului“). Cartea se materializează într-un demers științific și cultural despre evoluția biosferei și avaturile omului, despre manipularea genetică și, totodată, o meditație asupra bioeticii și viitorului speciei umane. Lumea este văzută atât cu rigoarea omului de știință, cât și cu cea a istoricului și filosofului, pentru a surprinde întreaga biodiversitate și dinamică a lumii vii. Cartea nu se adresează numai specialiștilor, ci mai ales unui public cultivat, în mod special studenților, oamenilor tineri, fără prejudecăți. Mă fascinează știința manipulărilor genetice. Ele probează selecția genotipică directă, și teoria puternică a evoluției, care reprezintă o teorie de selecție multipolară generalizată la toate nivelele de integrare a sistemelor vii. De la genotip, de la moleculă, chiar de la atom, până la om, la populațiile genetice și biosferă. Din acest motiv, geniul genetic de acum poate să

producă biosferă ca și fabulistul Esop, „și cel mai bine și cel mai rău“. Cum? În funcție de întrebuintarea pe care „clapele“ politicii o dau tehnicii. Toată lumea ar putea fi de acord cu ameliorarea speciilor vegetale și animale prin clonare. Astfel, și în țările sărace ar putea avea loc revoluția verde. Și în același timp s-ar putea elimina anumite boli. S-ar putea crea o supraființă din cele mai bune gene. Dar în același timp, s-ar putea crea o infraființă, un monstru. Omul ar putea deveni un ucenic vrăjitor pentru propria specie.

I.B.: Ați trăit din plin experiența românească a totalitarismului. Iar preocupările dumneavoastră nu cadru deloc cu vremurile de atunci. Cum ați reușit să supraviețuiți?

D.B.P.: Anii cei mai grei nu au fost, așa cum spune Occidentul, cei din ultima parte a dictaturii cuplului Ceaușescu. Eu consider că anii cei mai grei au fost cei ai sovietizării, cu Ana Pauker, Teoharie Georgescu și anii lui Gheorghiu-Dej, până în 1963. Atunci când a avut loc cumplita colectivizare, când au murit mii și mii de oameni, printre care și tatăl meu, ucis în 1951, în închisoarea de la Caransebeș. Eu aveam 14 ani, în 1948, când l-au arestat pe tata și mi s-a dat domiciliu forțat în Craiova. Și probabil că am fost singurul din sistemul comunist care a refuzat domiciliul forțat. La 16 ani eram student, iar la 21 de ani aveam deja cercetări importante în electrogenetică și radiogenetică. După cum vă spuneam, am fost reținut la Catedra de biogenetică de la Institutul Agronomic, până în 1957. După revoluția maghiară din '56 lucrurile s-au înrăutățit. Nu după mult timp, am fost dat afară de la Institutul Agronomic din București. Am plecat definitiv din România în 1969, nu se mai putea face nimic aici.

I.B.: Occidentul este visul multor intelectuali. V-a dezamăgit acest Occident sau, dimpotrivă, a fost rampa dumneavoastră de lansare?

D.B.P.: Am plecat din motive politice, dar nu am fost niciodată ceea ce se numește un refugiat politic. Dimpotrivă, Pompidou, care era președintele Franței, m-a invitat să rămân în această țară. Am acceptat, dar cu două condiții pe care eu le-am pus. Prima, era libertatea personală - nici acum nu se respectă cu adevărat această libertate în Occident - a doua, era posibilitatea de a publica. Este adevărat că am publicat, dar mai ales cărți tehnice și am fost împiedicat în mod sistematic să public eseuri politice sau poezie. Cu poezia v-am spus cum stau lucrurile în multivisatul Occident. Eseurile mele politice, care au apărut în marile cotidiane, *L'Humanité*, *Le Monde* sau *Le Figaro*, au deranjat foarte mult. Dacă ele nu se situează pe linia cameleonică de rigoare, „politically correct“, nu sunt publicate. Inclusiv în mediul universitar parizian, unde trăiesc, am întâlnit o serie de fenomene bizare, pe care am crezut că le-am lăsat demult în urmă, în comunism. Am avut surpriza neplăcută să le regătesc aici. Pentru că am absolvit și facultatea de Filosofie, simt nevoia să vă vorbesc puțin despre acest vis al democrației, pe care mulți cred că și-l pot materializa în Occident. Or, democrația nu a existat niciodată. După părerea mea, până acum nu au existat decât trei sisteme politice: dictaturi totalitare piramidale, de tip comunist sau fascist sau teocratic, dictaturi militare, mascate de alegeri mai mult sau mai puțin libere și oligarhia demagogică de tip occidental.

I.B.: De ce sunteți atât de sceptic? De ce credeți că nu există democrație?

D.B.P.: Pentru că se confundă în mod voluntar, ca să nu spun în mod necinstit, de către politologii occidentali și orientali, democrația numai cu alegerile libere și cu pluralismul politic. Știu că România este mereu acuzată pe problema corupției. Însă să vă spun ceva. Și în Occident există multă corupție, numai că este o diferență: acolo se fură din bogăție, pe când în țările postcomuniste se fură din sărăcie. Și se vede mai bine. Repet, experiența mea din Occident este în mare parte una a dezamăgirii. Nu credeam că în mediul universitar am să mă lovesc de același tip de mentalitate, pe care l-am crezut aparținând doar țărilor din Est. Și ca să vă dau un simplu exemplu, eu va trebui să ies la pensie și aici este obiceiul să lași pe cineva în locul tău. Evident, eu l-am propus pe cel mai bun student al meu, un tip eminent și am avut surpriza ca rectorul să nu fie de acord. Și locul meu va fi luat de cel mai slab dintre foștii mei studenți. De ce? Pentru că eu și elevii mei cei mai buni, prin ideile și lucrările noastre, le făceam umbră prin operă. Or, ei nu au nevoie de așa ceva.

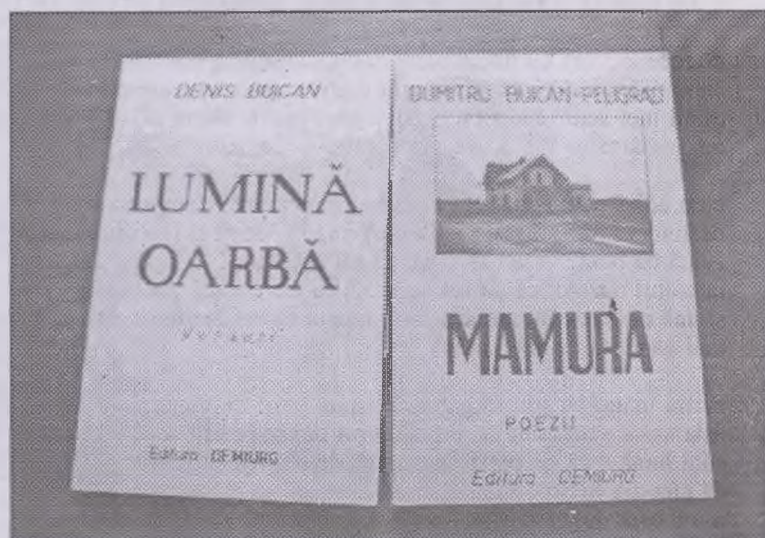
I.B.: Și totuși, în ciuda acestor dezamăgiri, francezii v-au recunoscut opera științifică. Ba mai mult, ați primit Marele Premiu al Academiei Franceze.

D.B.P.: Trebuie să vă spun un lucru. Eu n-am candidat la nici un titlu academic și nu am cerut nici un premiu. Așa se face că nu am nici un titlu academic, deși sunt naturalizat francez. Cu toate acestea, nu sunt membru al nici unei academii, nu am primit Legiunea de Onoare, cu toate că am scris și publicat peste 20 de cărți și foarte multe studii și articole. Aici este obiceiul să ceri aceste titluri. Or, eu nu am făcut asta niciodată. Eu nu am nevoie nici de locuri și nici de „busturi“ onorifice. Aici mă raliez cu strămoșii mei din Săliștea Sibiului, care spuneau că oamenii, care au nevoie de multe cinstiri, sunt cei care nu au prea multă cinste. Iar în ceea ce privește Marele Premiu al Academiei Franceze, de care aminteați, în acest caz nu este nevoie de o cerere scrisă. De altfel, cartea **Revoluția evoluției** a pentru care am luat premiu, a fost tradusă și în limba română, la Editura Științifică. Atât în România, cât și în Franța, eu am fost considerat un om incomod. Am deranjat prin ideile și prin atitudinea mea. Și în Occident, dacă omul contează și spune ceva, dar este împotriva curentului de opinie, este marginalizat. În primul rând, am incomodat prin, ceea ce Molière spunea, „invidioșii mor, dar invidia niciodată“. Având o reputație internațională, fiind trecut în majoritatea dicționarelor lumii, am făcut, involuntar, umbră invidioșilor. Aceasta este o problemă esențială, care, probabil, este valabilă și pentru România. Eu n-am ales această cale. Cum ar spune Baumarchais, „mediocru și târâtor dacă ești, ajungi orice“.

În al doilea rând, articolele mele politice și eseurile au deranjat din nou. Așa ajungi să fii marginalizat. Adică, televiziunile, ziarele, încep să te ocolească sistematic.

I.B.: Și cum rămâne cu libertatea cuvântului?

D.B.P.: Pentru că am făcut afirmații critice atât la adresa sistemului occidental, cât și la cel al sistemului comunist. Francezii se așteptau să scriu așa cum doreau ei despre sistemul comunist. Or, eu am avut versiunea mea sinceră, cea trăită de mine. Adică, perioada cea mai cruntă a totalitarismului în România a fost între anii 1948-1960 și nu între anii 1983 și 1989, așa cum susțineau ei. Mai mult decât atât, eu am demonstrat că în România acelei perioade nu a existat nicidecum un vid cultural, ci, dimpotrivă, s-au publicat foarte mulți cărți valoroase. Îmi aduc aminte și acum de plimbările pe care le făceam cu Emil Cioran, în Jardin de Luxembourg. Îmi împărtășea aceste idei. De altminteri, nici el nu se bucura de o libertate prea mare la Paris. Telefonul său, din Rue de L'Odeon, a fost ascultat până în clipa morții sale.

I.B.: Nu pot să nu vă întreb, care mai este locul eticii astăzi?

D.B.P.: Aici, avem o mare problemă. Acum când putem crea cu ușurință atât monstrul cât și ființa perfectă, bioetica și dezbateră morală ar trebui să devină prioritară în societatea civilă. Să vă dau un exemplu. Marele savant, de origine germană, Werner von Brau i-a ajutat pe americani și NASA să depună primii oameni pe lună. Deci nu americanii au fost inventatorii acestei nave interplanetare. Și tot el, în timpul lui Hitler, a creat sinistrele avioane ale morții care au bombardat Londra. Ce vreau să spun? Același principiu științific a făcut să fie bombardată Londra, iar câțiva ani mai târziu să aducă omul pe Lună. Din nenorocire, tocmai pentru că principiile eticii nu se mai aplică, oricând se pot întâmpla astfel de fapte. Invenția, care inițial era benefică pentru omenire, poate deveni în mâinile politicianilor paranoici sau a regimurilor totalitare o armă de ucidere în masă. Răul Absolut este doar în mâinile noastre. Ca și Binele Absolut. Ce alegem? Din nou, depinde numai de noi.

A consemnat
Irina Budeanu

convorbiri incomode

Perversiuni pentru copil și orchestră

mami mami astăzi merg la psiholog cu stiloul scaunul e din piatră masa din sticlă hârtia din hârtie vreau să mă confesez pereții sunt pregătiți moral pentru cine știe ce declarații eu mi-am doar mi-am pierdut speranța mi-e milă de biata mână care scrie fără vina ei dar astăzi nu va scrie pentru că tu taci de ce mă dor mâinile când tu taci domnule psiholog știu că ai fost instruit să pătrunzi prin orice metodă a se accentua prin orice în creierile noastre în stările noastre trecute prezente sau care n-au existat până acum dar eu am altă problemă măștile mele trăiesc monștrii mei scriu de ce o luați la fugă mai am să vă spun trebuie să mă pârăsc trebuie să mă pedepsesc să nu mă mai păcălesc sunt o victimă mă simt foarte bine așa mă simt șmecheră mă uit pe geam și văd o fată râzând nu are mai mult de 15-16 ani îmi vine să urlu de ce eu mai bine victimă îndurerată decât criminal fericit

primul cuvânt pe care ți l-am spus nu era virgin domnule psihiatru nu știu de ce m-am adresat dvs. spaima mea se numește speranță am multă treabă n-am timp să mă vindec trimiteți-mă 2-3 ore la colț pe coji de nucă m-aș bucura mi-ați oferi deosebita ocazie de a petrece 2-3 ore cu nucul meu cu copilăria mea perversă când râdeam doar ca să-mi arăt dinții acum mi-e rușine cu dinții mei acum fac zilnic câțiva pași uzi pe obraz ca să mă îmbărbătez mă doare zâmbetul dvs. domnule psiho...

cum adică acum sunteți ginecolog bine atunci trebuie să mă destind vreau să învăț să fiu perversă perversă și inocentă adică bă boule vreau să învăț să-mi arăt dinții să fac paranteze la colțul buzelor să nu fiu eu urâtă ca toate fetele de vârsta mea să mă uit și eu în oglindă și să aplaud să mă înclin să nu mă mai gândesc că după aceea

mami mami eu știu să gătesc nu sunt bună de nimic asta așa e sunt bună de tot singurul motiv pentru care sunt bună e că nu pot fi îndeajuns de rea mă surprinde că una din măștile mele e copil probabil că e bucata aceea din mine care nu a văzut întunericul aceea eu care noaptea doarme în loc să viseze bărbați probabil că e fărâma aia de cuvânt virgin în care e tot misterul meu de fetiță pe care sper să nu-l scot niciodată de față cu tine continuă continuă îmi șoptește nebunia hai tu știi că nu poți tu știi că numărul tău preferat e zero hai uită-te la ceilalți cum reușesc tu ești victima de la marginea drumului care se târăște și care va învinge Sfinte Părinte păcatele mele sunt pe foi eu n-am ce să declar eu nu recunosc nimic păcatele mele sunt degetele dar credeți-mă pe cuvânt a se accentua pe cuvânt eu nu urăsc pe nimeni nu merit să mă urăsc nici pe mine vreau încredere și liniște și o cană de spirt s-o pun pe rană vreau să-l cunosc pe Narcis să fiu eu

Patul defect

patul e un fermoar
icoanele surâd
te zvârcolești în patul meu
ești o cangrenă
icoanele băltesc
trupul tău a împrumutat rănile patului
niște creștături adânci
ca niște arsuri de gradul 3
ești o icoană cangrenată
cearșafurile mele te fac alb și nocturn
frica de părinți
de privirile ce nu pot deosebi litera de sex
frica e în gaura mea
e nordul

când îmi amintesc de tine
sau de fapt când absența ta
îmi desface grațios picioarele și nasturii

miruna vlada

simt un gust de colivă printre dinți
o poftă de-a vomita pe mormântul tău
care e gaura mea

păcatul are un ochi defect
patul are o pată
unii băieței au câte o fetiță
nimeni nu mai caută astăzi nordul
toți își caută patul
și își așteaptă pata

noaptea icoana ta moare
întunericul îmi arde pielea
patul linge păcatul
pata naște o picătură de spermă
sunt gata

Mon Empereur

*„nu sunt plătit ca să iubesc viața...”
Napoleon*

Ești în sfârșit la poarta orașului
Ai nevoie de chei ca să pătrunzi
Trebuie să cauți
Omul potrivit te așteaptă în patru labe
Intri și pârjolești orașul
Ca pe o Moscovă trântită la pământ
Asta după ce culegi fructele desfrânării
Din palatele sale cu turnuri de aur
Porunceai femeilor orașului
Să te plângă ca pe un soldat mort
Le dădeai doliul la oparte
Ca să te scarpini pe buze
Cu fecioriile lor
Te-ai trezit din beție tot singur
Străzile fecundau pietre goale
Un avion tocmai ateriza pe umărul unei moscovite
Îl viseze pe regele Soare
„orașul sunt Eu”
Singurul tău bagaj e o poșetă de lac
în care ai ascuns ultimul cartuș

Plecarea ta
Poate singura armură ce nu poartă doliu
Sugându-ți degetul mic
o să mori de foame la Berezina
Înghețul va face din tine
Fesa mușcată până la sânge a unei femei

Onor și onorariu (I)

leo butnaru

Încetățenită structural în spiritualitatea lumii și atribuită personalităților care fac suprema autoritate într-un domeniu sau altul al activității umane, emblematica noțiune *clasic* are o origine oarecum ciudată, ce se referă nu la model și perfecțiune, precum s-ar crede, ci la una legată - pardon!... de bani... Eruditul latinității, Aulus Gellius, autorul celebrilor *Nopți atice*, explică ce înseamnă, după Marcus Porcius Cato, acest termen pe care romanii îl utilizau încă acum mai bine de două milenii: "Se numeau clasici (...) oamenii din prima clasă care erau înscrși la cens cu un venit de 125 mii de ași sau mai mult... Am făcut această scurtă notare, fiindcă în cuvântarea lui M. Cato pentru legea Vaconia se pune adesea întrebarea ce este *classicus* și ce este *infra classem* (în afara clasei)". În baza acestui raționament, s-ar putea trage concluzia că un clasic ar fi să fie un om foarte bogat. În orice caz, așa era în Roma antică...

Însă lucrurile nu stăteau astfel nici în cazul multor personalități ilustre din clasicismul artelor latine. Că doar mărturisește divinus Horatiu în *Epistole*: "Îndrăzneala pe care ți-o dă sărăcia mi-a impus să fac versuri". Dezolarea e și mai evidentă în *Tristele*, unde Ovidiu amintește că tatăl său îl muștra deseori cu o legitimă interogație: "Pentru ce aplecarea spre artă/ când nici Homer n-a lăsat, bietul, în urmă avere?". Sunt versuri scrise cam pe timpul domniei lui Tiberiu, fiul adoptiv al lui August. Dacă tatăl a exilat poetul la Pontul Euxin, fiul nu l-a rechemat la Roma pe nefericitul servitor al muzelor. (De altfel, născut în anul 42 î.Hr., împăratul Tiberiu era doar cu un singur an mai în vârstă decât autorul *Metamorfozelor*.) În fine, versurile despre Homer care "n-a lasat, bietul, în urmă avere" fuseseră scrise în vremuri când mulți cetățeni romani, inclusiv destui scriitori, o duceau de pe o zi pe alta, iar unul dintre "clasici", ar reieși, dar, de fapt, pur și simplu un oarecare bogătan Apicius se sinucide, disperat că în vistierie nu-i mai rămăseseră decât, colea, vreo... 10 milioane avere!

Dacă tot am amintit de Homer, bietul împărat al poezilor, să ne reîntoarcem în istorie cu câteva secole, spre a vedea cum o duceau elinii care au rămas în rostuirile civilizațiilor drept clasici incontestabili. Cum s-o ducă ei, grecii antici? Care și cum... Platon ne spune că Plutarh, autorul *Vieșilor paralele*, avea chiar și o îndeletnicire paralelă: vindea întdelemn în Egipt. Iar Demostene era proprietarul unui fel de fabrică de armament. (Cu armamentul și armata clasicii - e de remarcat - nu stau deloc prost: peste secole după Demostene, utopistul Saint-Simon plăti 3 500 de livre "drept de înștiințare" (altfel spus: comision) celui ce i-ar semnala o afacere de 22 mii de livre, care să-i acopere cheltuielile pentru cumpărarea unui... regiment armat. Chit că fu mai onorabil gestul lui Victor Hugo care, revenind în țară după 18 ani de exil, relansă o nouă ediție a poemului satiric *Les Chatiments* (Pedepsele), jertfind onorariul pentru necesitățile apărării naționale (au fost turnate două tunuri). Arthur Rimbaud, poet care în scurtisima-i viață literară de geniu n-a avut vreun oarecare onorariu și care se lăsă de scris la 19 ani, cu doi-trei ani mai înainte îi scria lui Georges Irambard că, în septembrie 1870, fusese arestat la coborârea din tren... pe motivul că nu aveam nici un ban și că datoram treisprezece franci căilor ferate, am fost dus la prefectură, iar acum aștept să fiu judecat".

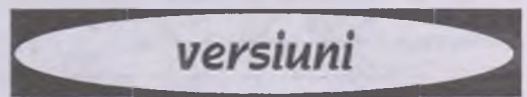
Peste mai puțin de o lună, către același susținător al său: „Mor, mă descompun în platină, în răutate, într-o mocirlă cenușie. Ce să-i faci? Stăru cu o groaznică încăpățănare să ador *libertatea cea liberă* (sub. mea, *L.B.*)", în respectul răvaș mai menționând: „Poeții sunt frați”. Dar, posibil, și din motivul că a trădat tautologica *libertate liberă*, pe care i-ar fi putut-o acorda numai și numai poezia pe care o abandonase, la 37 de ani avea să moară în insignifiantă și deloc onorabilă calitate de traficant de arme. E drept că alți poeți puneau mai presus însemnul onorar (onorific), "uitând" de...onorariu. Ca și cum tot la capitolul *Scriitorul și Armele*, în august 1830, Alfred de Vigny nota în *Journal*: "Trecerea în revistă a Gărzii naționale... Am comandat, destul de militărește, batalionul 4... Regele Ludovic-Filip I, după ce a trecut prin fața frontului batalionului, și-a oprit calul, și-a scos pălăria și mi-a spus: Domnule de Vigny, sunt foarte mulțumit că vă văd... Batalionul dvs. se prezintă foarte frumos; spuneți-o din partea mea acestor domni..." Un atare onor înseamnă pentru poet cel mai... barosan onorariu, și Vigny, căruia viața i se pare minunată, se grăbește să-l complimenteze/gratuleze, la rândul-i, pe Ludovic-Filip I, menționând: "Mi s-a părut frumos și că seamănă cu Ludovic XIV". Cine știe: poate că, în anumite cazuri, onorul inspiră mai abitrică onorariul...)

Dar să revenim la Platon și să vedem ce ne mai spune dânsul despre elinii cei inegalabili în ale cugetului și simțirii. În *Apologia* platoniană, Socrate mărturisește: "Colind din om în om, întrebând pe acei străini și concetățeni în care sper să găsesc adevărata înțelepciune... Lucrul acesta mă preocupă așa de mult, că nu am avut vreme să fiu cătuși de puțin folositor statului și familiei; devotamentul meu pentru zeu m-a dus la o sărăcie lucie". În alt loc, Socrate spune că "inamicii nu au avut curajul să încerce a dovedi prin martori că am sau că am pretins vreodată o cât de mică răsplătă bănească; pot să vă dau o mărturie, cred, foarte bună despre ceea ce vă spun: sărăcia mea". În realitate, înțeleptul înțelepților nici nu-și prea frământa mintea cu căutarea câștigului. Spre exemplu, când Archelaos îl invită pe Socrate cu scopul să-i înlesnească starea materială, filozoful răspunde posac: "În Atena, patru măsuri de făină sunt prețuite un obol, iar din fântână țășnește belșug de apă. De aceea, dacă ce am nu-mi este îndestulător, îmi restrâng nevoile în raport cu ceea ce am și astfel acestea îmi vor fi îndestulătoare". Iar când judecătorii îl întreabă cum se pedepsă crede el că ar merita pentru "coruperea" prin prelegeri orale a tinerilor, înțeleptul răspunde senin: "Să vă propun o amendă cu condiția să fac închisoare, până ce voi plăti-o? Dar ar însemna să ajung tot acolo, fiindcă nu am cu ce s-o plătesc".

Cu adevărat, cineva nu avea, în vreme ce altcineva - prea avea. Se spune că, pentru deducerea unei singure reguli geometrice, Pitagora i-a adus jertfă lui Zeus o sută de boi (!). Pe seama unui atare plocon, Lomonosov glumea că, pe timpurile sale, dacă după fiecare descoperire matematicienii ar fi urmat superstițiosul și, concomitent, generosul exemplu al confratelui din antichitate, pe lume nici pe departe nu s-ar mai afla atâtea capete de vite mari cornute... (Unde mai pui -, facem noi o altă legătură asociativă -, că de carne aveau nevoie și celebriții: până în zilele noastre a ajuns o ideogramă chinezească pentru salariu, menționând și cele 10 felii de carne sărată cu care elevii trebuiau să-și plătească lecțiile magistrului Confucius, mai târziu acesta fiind supranumit Seneca sau Machiavelli, chinez ce practica stoicismul, însă,

de fapt, trăind în belșug și chiar în abuzuri. Dar parcă împăratul stoic Marc Aureliu se lipsea de prea multe?) Astfel stând lucrurile, putem trage concluzia că nu numai *Honor alit artes* (Onoarea hrănește artele). Adevărat e că artele pot acorda cuiva onoare, precum povestește și Diogene Laerțiu despre un sclav ce compunea versuri, prin care ataca direct sau aluziv stăpânul: aceste probe literare erau atât de frumoase, încât stăpânul (fire sensibilă, vede-se!) într-o zi declară solemn-încruntat: "Sclavul acesta este liber!" Incontestabil, onorul și onorariul supreme ar fi să însemne anume recăpătarea sfintei libertați! (Aceasta, în ordinea raționamentului că omul se naște liber...) Au dorit să obțină ceva mai multă volnicie și cetățenii Miletului, însă din tentativa lor s-au ales cu o situație... tragi-comică. Să-l ascultăm din nou pe Gellius: "... De la Milet au venit niște delegați la Atena în interes public... Demostene a răspuns însă cu severitate că mileticienii nu merită ajutor și că cererile lor nu sunt în interesul ateniienilor. Chestiunea a fost amânată pentru ziua următoare. Delegații au venit la Demostene și l-au rugat stăruitor să nu se mai împotrivesc. El a cerut bani și ei i-au dat cât a cerut. A doua zi, când s-a reluat chestiunea în dezbatere, Demostene a apărut în adunare cu gâtul legat cu un șal mare de lână și a spus că suferă de durere de faringe, că de aceea nu poate vorbi contra mileticienilor. Atunci, unul din popor i-a strigat că nu e faringită boala de care suferă Demostene, ci arghirită (boala lacomei de bani). Însuși Demostene, mai târziu, după cum arată Kritolaos, n-a ascuns acest lucru, ci, dimpotrivă, și l-a făcut motiv de laudă. Când l-a întrebat pe Aristodemos, un actor de comedie, câți bani a primit ca să declame și acesta i-a răspuns: "Un talant", el i-a replicat: "Eu am primit mai mult decât tine ca să tac".

Ca notă de etapă, dar, posibil, și ca simplu interludiu, ar fi de menționat că grecii au fost

primii care au atașat numele autorului la opera acestuia, în atare mod instaurându-se regula ca artiștii să lucreze și pentru un câștig bănesc, dar și de dragul gloriei la zi și a renumelui în posteritate. (După cum remarcă Huxley, prăbușirea Imperiului Roman a dus, regresiv, la o reîntoarcere a anonimatului auctorial (lat. *auctor* = producător, autor, întemeietor). Precum se știe, în Evul Mediu au fost create nenumărate opere de pictură, sculptură, dar și balade, romane sau basme ai căror autori sunt necunoscuți. Dreptul de autor este reinstaurat abia odată cu Renașterea, artiștii lucrând din nou pentru câștig material, dar și pentru fama curentă și îndepărtat postumă...)

Marturie că, inițial, la elini a apărut interesul pentru produsul artistic (poate, mai puțin pentru personalitatea artistului) stă și cazul lui Alexandru Macedon care, în expedițiile sale, lua și scriitori, istoriografi, pictori. Odată, împăratul îi porunci poetului Heril să-i consemneze (glorifice!) faptele de arme cu condiția că, pentru fiecare vers reușit, aedul va primi câte o monedă de aur, iar pentru stihul prost - câte o scatoalcă. Până la urmă, nefericitul Heril câștigă 7 galbeni, iar pumnii sau palmele încasate pentru neresușitele-i prozodice fuseseră atât de multe, încât, se pare, chiar din asta i s-a tras și moartea... O prinsoare asemănătoare, dar numai în ce privește banul de aur pentru un vers, o făcuse și poetul persan Firdousi cu șahișahul Mahmud de Haznevi, care-i comandă epopeea *Șah-Name* (Cronica șahilor). Când, la bănci bătrânețe (a trăit, aproximativ, între anii 934-1025), poetul termină această operă, șahișahul îi trimise în loc de 60 de mii de monede de aur tot atâtea, însă de argint. Lezat în orgoliu, Firdousi, care își cunoștea valoarea, îi returnă lui Mahmud puzderia (gri) de argint...

Monaldi & Sorti:

Conversație în catacombele Romei

Am avut impresia limpede că Atto Melani se cam codea să aprofundeze subiectul. Eu însă mă eliberasem în fine de orice îndoială în ceea ce-l privea, deși îi auzisem în bucătărie pe Cristofano, Stilone Priaso și Devizé, povestindu-și unul altuia trecutul obscur al lui Atto. Îndoială ce se întărise când examinase foaia ruptă de Biblie găsită de jefuitorii de morminte. Lipsa lui de pregătire în privința Sfințelor Scripturi își dădea mâna acum cu revelațiile asupra prerogativei regale, care-i permitea regelui Franței să numească abați după bunul plac. Era clar că nu aflam în fața unui adevărat om al bisericii, ci a unui simplu cântăreț castrat care primise un titlu și o pensie din partea lui Ludovic XIV.

- Nu te încrede prea tare în venețieni, reveni Atto. Ca să le-nțelegi firea, e de-ajuns să vezi cum se comportă ei față de turci.

- Ce vrei să spunei?

- Adevărul e că venețienii, cu galerele lor burdușite de condimente, stofe și tot felul de mărfuri, au avut din totdeauna relații solide cu turcii. Acum negoțul lor e în cădere liberă din pricina unor concurenți mai buni decât ei, între care și francezii. Așa că pot să-mi închipui foarte bine ce ți-a mai spus Brenozzi: că Regele Preacrestin speră în prăbușirea Vienei, speră a avea răgazul să invadeze electoralele germane și Imperiul, înainte să împartă totul cu Sublima Poartă. Iată de ce Brenozzi a adus vorba de Donhoff: voia să insinueze că eu însumi mă aflu la Roma cu scopul de a da o mână de ajutor francezilor și complotului lor. Fapt e că de la Roma, din voința lui Inocențiu XI pleacă spre Viena banii meniți să-i susțină pe asediați.

- Și de fapt nu-i nimic adevărat, adăugai ca și cum aș fi avut o confirmare.

- Băiete, eu nu mă aflu aici să întind curse creștinilor. Iar Regele Preacrestin nu completează cu Divanul, răspunse el grav.

- Divanul?

- Așa i se mai spune Sublimei Porți, adică turcilor.

Ținu să adauge:

- Amintește-ți, corbii se-nhăit în pâncuri, vulturul zboară singur.

- Și care-i morala?

- Morala e să gândești cu capul tău. Dacă toată lumea îți spune s-o iei spre dreapta, tu fă-o la stânga.

- Dar dumneavoastră credeți că e sau nu e moral să te aliezi cu turcii?

După câteva clipe de ezitare, Melani, fără să mă privească, spuse ritos: nici un scrupul n-ar trebui să împiedice pe Maiestatea Sa să reînnoiască alianțele pe care regii creștini de dinaintea sa le-au făcut cu Poarta.

Regii și prinții creștini ce încheiaseră pacte cu Poarta Otomană se numărau de-acum cu zecile, îmi explică el. Astfel, Florența îi ceruse ajutorul lui Mahomet II în contra lui Ferdinand I, Regele Neapoleului. Veneția, spre a-i alunga din Levant pe portughezii incomozi pentru rutele sale comerciale, se slujise de forțele sultanului din Egipt. Împăratul Ferdinand de Habs-

burg nu fusese doar aliatul ei, ci și vasalul plătitor de tribut al lui Soliman, căruia îi ceruse, printr-o nedemnă supunere, să-i acorde investitura sa la tronul Ungariei. Când Filip II a purces la cucerirea Portugaliei, a oferit domeniul vecinului său, regele Marocului, spre a-l îmbuna, punând astfel în mâinile necredincioșilor pământuri creștine. Și asta doar cu scopul de a spolia un rege catolic. Până și Papei Paul al III-lea, Alexandru VI și Iuliu II, au recurs la ajutorul Turcului, ori de câte ori fusese nevoie.

Sigur, cazuiștii și școlile catolice s-au întărit adesea dacă acei prinți creștini comiseră un păcat acționând astfel. Însă aproape toți autorii italieni, germani și spanioli credeau că nu, mergând până acolo încât să admită că un prinț creștin are voie să ajute în război un necredincios în contra unui alt prinț creștin.

- Opinia lor, scandă abatele, se sprijină pe autoritate și pe rațiune. Autoritatea provine din Biblie. Avram s-a luptat de partea regelui Sodomei, iar David împotriva regilor Israelului. Ca să nu mai vorbim de alianța dintre Solomon cu regele Hiram, a Macabeilor cu Lacedemonienii și Romanii, care erau popoare păgâne.

Ce bine știe Atto Biblia, mă mirai eu, când are de-a face cu politica...

- În schimb, rațiunea, continuă abatele cu convingere, se bizuie pe faptul că Dumnezeu e autorul naturii și al religiei. Așadar, este imposibil să spui că ceea ce e just pentru natură, nu e just pentru religie, asta numai dacă vreun precept divin nu ne constrânge să credem. Or, în cazul nostru, nu există precept divin care să condamne astfel de alianțe, mai cu seamă onestitatea tuturor mijloacelor raționale de care depinde apărarea integrității noastre.

Terminându-și acea intervenție doctrinală, abatele Melani catadicsi să mă privească, întruncându-se profesoral:

- Vrei să spunei că regele Franței se poate alia cu Divanul în legitimă apărare? întrebai eu o leacă șovăielnic.

- Sigur că da, pentru a-și proteja Statele și religia catolică în contra împăratului Leopold I, ale cărui meschine planuri încalcă toate legile divine și umane. Leopold, de fapt, s-a aliat cu eretica Olandă, trădând astfel primul adevărată credință. Dar atunci toată lumea a tăcut chitic. În schimb, toată lumea e mereu gata să acuze Franța, a cărei singură vină a fost aceea de a se fi răsculat în contra amenințării statornice din partea Habsburgilor și a altor prinți europeni. Ludovic XIV, încă de la începutul domniei sale, se luptă ca un leu, spre a nu fi strivit.

- Strivit de cine?

- În primul rând de Habsburgi, care-l împresoară de la Răsărit la Apus. Pe de-o parte împărăția Vienei, pe de alta, cea a Madridului, Flandrele și posesiunile spaniole din Italia. Iar la Nord presează Anglia și Olanda, eretice stăpânitoare de mări. Și colac peste pupăza, Papa, care-l dușmănește și el.

- Dar dacă atâtea State spun că Regele Preacrestin este un pericol pentru libertatea Europei, un sămbure de adevăr trebuie să existe.

Chiar dumneavoastră mi-ați spus că...

- Ce ți-am spus eu despre rege, acum nu mai contează. Judecata ta trebuie să fie mai suplă, și fiecare caz privit ca și cum ar fi primul din viața ta. Amintește-ți că în relațiile dintre State nu există răul absolut. Și mai cu seamă, să nu condamni niciodată un lucru, numai și numai ca să scoți basma curată alt lucru. De cele mai multe ori vina se află de ambele părți. Și victimele, de îndată ce iau locul călăilor, vor comite aceleași fărădelegi. Ține minte asta, altfel faci jocul Mamonei.

Abatele se opri ca și cum i-ar fi venit o idee, apoi oftă melancolic.

- Nu alerga după soarele înșelător al justiției oamenilor, reluă cu un surâs amar, căci atunci când îl vei fi ajuns din urmă, vei afla lucrul de care ai crezut că fugi. Drept e doar Dumnezeu. Ferește-te cât poți de cel ce te asurzește cu dreptatea și mila sa, în timp ce-și acuză adversarii de demonie. Acela nu e un rege, ci un tiran, un despot, iar nu un suveran. El nu crede în Evanghelia lui Dumnezeu, ci în cea a urii.

- E-atât de greu să-i deosebești! exclamai eu neconsolat.

- Mai puțin decât crezi. Doar ți-am spus: corbii se-nhăitează în pâncuri, vulturul zboară singur.

- Toate astea îmi vor fi de folos când voi fi gazetar?

- Nu. Îți vor fi piedici.

Câtva timp n-am mai deschis gura. Maximele abatelui avură darul să mă buimăcească, și nu-mi ieșeau din minte cu una cu două. Mă uimise în special patosul cu care Melani îl apăra pe Regele Preacrestin, deși atunci când mi-a povestit afacerea Fouquet, portretul aceleiași rege fusese întunecat și arrogant. Îl admiram pe Atto, chiar dacă vârsta nu-mi îngăduia încă să pricep în totul valoroasele învățături cu care mă răsfață.

- Mai află, adăugă abatele Melani, că regele Franței n-are neapărat nevoie să completeze în contra Vienei. Imperiul, dacă se va prăbuși, va fi din cauza poltroniei împăratului însuși. Când turcii s-au apropiat prea tare de Viena, Leopold a dat bir cu fugiții, pe-ntunerice, ca un hoț, în vreme ce poporul disperat și mândros îi lua la șuturi trăsura. Brenozzi al nostru ar trebui să știe acest lucru, căci la acea scenă penibilă asistase și ambasadorul venețian la Viena. Dă-i dreptate lui Brenozzi, n-ai decât, dar nu uita că atunci când Papa Odescalchi a convocat Europa împotriva otomanilor, o singură putere, în afara Franței, a dat înapoi, și anume Veneția. Eram silit să tac de două ori. Atto Melani nu numai că demontase în chip convingător acuzațiile lui Brenozzi față de Franța, îndreptându-le în contra lui Leopold I și a Veneției, ci și dezvăluise clar bănuielile pe care sticlularul le strecurase în privința sa. N-am avut însă cum să mă zăbovesc asupra dovezii în plus de iscusință dată de însoțitorul meu: ajunseseșăm deja în peștera întunecată unde stătuseră la pândă cu o zi în urmă, Ugonia și Cacconio. În câteva minute, conform înțelegerii, aceștia apărură.

Așa cum îmi va fi dat să remarc și în alte dați, era imposibil să înțelegi exact de unde se iveau cele două obscure ființe. Venirea lor era în general prevestită de un pătrunzător miros de capră, sau de mâncare mucegăită, de fân jilav sau, mai simplu, de putoarea tipică a cerșetorilor ce se țărâiau pe străzile Romei. După care li se contura cu greu în beznă profilul cocârjat; văzuți pentru prima oară, păreau niște arătări ieșite de-a dreptul din iad.

Asta numește tu plan? izbucni furios abatele Melani. Animale, asta sunteți. Băiete, ia asta ca să-l ștergi la fund pe Pellegrino. Era strănși toți patru împrejurul lămpii ca să încheiem afacerea stabilită cu o noapte în urmă. Abatele însă se făcu foc. Îmi trecu bucata de hârtie primită de la Ciacconio, care, după ce m-am uitat la ea, mi-a trezit și mie oarecare dezgust.

Făcuserăm cu jefuitorii de morminte o învoială: să le dăm înapoi foaia de Biblie ce-i interesa atât de tare, în schimbul unui plan cât de cât exact al galeriilor care se desfășurau în măruntaiele orașului, începând chiar de la subsolul hanului. Eram gata să ne onorăm obligația (asta și fiindcă Atto credea că jefuitorii ne-ar fi fost de folos și în alte ocazii), drept care aveam la noi foaia mănjită de sânge. În schimb primiserăm doar un fel de petec jegos, care doar cu mult timp înainte trebuia să fi fost o hârtie. Pe care se putea distinge doar o puzderie dementă de linii tremurate și de nepătruns; doar începutul lor era mai clar, dar nu și sfârșitul, ca să nu mai vorbim de faptul că nu prea se deosebeau de pliurile naturale ale petecului. Sortit, de altfel, în scurt timp, să se destrame în mii de fărâme. Atto își ieșise din fire și mi se adresa ca și cum cei doi, măturați de disprețul său, nici n-ar fi existat.

- Credulitatea se plătește. Cine grohăie tot timpul sub pământ ca animalul, nu poate fi în stare de altceva. Acum, o să avem nevoie de ei ca să ne orientăm, asta e.

- Sffirmâl! protestă Ciacconio, fățiș jignit.

- Gura, animalule. Ascultați bine ce să spun: o să căpătați înapoi foaia de biblie numai dacă vreau eu. Vă știu numele, iar eu sunt prieten cu cardinalul Cybo, secretarul de stat al Papei. Dacă-i spun o vorbă, relicvele voastre n-o să mai fie declarate autentice în vecii vecilor, și nimeni n-o să vă mai cumpere necurătenii pe care le șterpeți prin galerii. Așa că mai bine e să ne slujiți, cu sau fără Malachia. Și-acum, arătați-ne pe unde se iese la suprafață.

O tresărire de spaimă îi scutură pe jefuitorii de morminte. După care Ciacconio o luă abătut înaintea noastră, arătându-ne un punct vag în întuneric.

- Nu știu cum fac, șopti Atto Melani, înțelegându-mi îngrijorarea, dar întotdeauna dibuie drumul, precum șobolanii pe-ntuneric. Ne ținem după ei, nu-ți fie teamă.

Ieșirea din galeria de sub piazza Navona, spre care ne-au dus jefuitorii de morminte, se afla aproximativ la capătul opus șirului de scări pe care trebuia să le coborâm venind dinspre Donzello. Ca să dăm de acea ieșire trebuia însă să ne vârâm printr-o gură de puț sufocant de strâmtă. Chiar Ugonio și Ciacconio, deși încovoiați de cocoșă oribilă, trebuiau să se ghemuiască la pământ ca naiba, spre a trece. Atto afurisi chinul dar și faptul că-și murdărise manșetele și frumoșii ciorapi roșii de mazăga prin care călcașem.

Eram martorul ciudatei vieți duble a abatelui care-și petrecea zilele închis în odaia sa, iar nopțile în subterane, îmbrăcat în aceleași stofe scumpe: satin de Genova, serg, lână de Spania și de Flandra, calotă reiată, pânză de Irlanda. Toate astea dotate cu broderii, lamele metalice, pafte, fireturi, și împodobite cu franjuri, dantele, canafuri, panglici și galoane. Adevărul era că nu avea haine obișnuite în cuferele sale,

și purtând acele splendide veșminte, nu făcea decât să le grăbească sfârșitul.

Ieșiți din acea groapă strâmtă, ne trezirăm într-o galerie asemănătoare celor prin care se trecea pornind de la Donzello. Chiar în clipa în care scoteam capul (mai ușor decât celelalte) prin gura aceluși puț, fui asaltat de o-ntrebare. Abatele Melani se arătase până atunci foarte dornic de a-l prinde pe hoțul ceilor și perlelor, care e posibil să fi avut de-a face și cu moartea domnului Mourai. Mie însă îmi mărturisesc ulterior că se afla la Roma pentru a dezlega misterul prezenței lui Fouquet în oraș. Primul motiv, mă întrebai eu subit, era oare suficient ca să-i justifice zelul în peregrinările noastre nocturne? Și puțin lipsi să nu mă-ndoiesc și de cel de-al doilea. Fascinat de apropierea acestui individ, extraordinar ca și împrejurările în care îl întâlnisem, crezui că încă nu venise momentul să dau un răspuns acelor întrebări. Între timp ne mișcaram în beznă, ajutați cât de cât de firava lumină a celor două lămpi.

După câteva zeci de metri făcuți în noul tunel, am dat de o bifurcație: la stânga noastră, un alt tunel, de aceeași mărime, pleca din cel principal. După câțiva pași, o altă răscruce: un fel de cavernă se deschidea în dreapta, fără să se vadă ce ascundea.

- Sffirmâl, spuse Ciacconio, rupând tăcerea în care ne scufundasem încă de la începutul explorării noastre.

- Explică, îi porunci sec Atto lui Ugonio.

- Ciacconio spune că se poate ușchi și prin această scăpătoare.

- Bine. De ce n-am încerca?

- Ciacconio are neștiință de vreți a ne ușchi prin clisura scăpătoarei sau, împuținând bulinele ca să nu se mărească splinele, doriți o ieșitură mai puțin primejdioasă.

- Vrei să știi dacă alegem stânga sau dreapta, nu? Facem așa: aruncăm un ochi dedesubt și încercăm să ne dumirim. Nu cred că e-atât de complicat să-ți faci o idee despre blestematele astea de tunele.

- Sffirmâl? își întrebă Ciacconio tovarășul.

- Ciacconio e dubios că ar fi compresat rectamente, traduse Ugonio pentru Atto.

- Repet: să aruncăm iute un ochi în galeriile de sub noi, ceea ce nu mi se pare prea complicat. De acord?

În clipa aceea Ugonio și Ciacconio izbucniră într-un gros, animalic și aproape drăcesc hohot de râs, întărit de obscene și voioase rostogoluri și răsuciri prin mazăga de sub picioarele noastre, de grohăituri guturale și de vânturi care mai de care. Lacrimi grotești și aproape dureroase completau tabloul jefuitorilor de morminte, incapabili de a se stăpâni.

- Foarte caraghios, comentă acru abatele Melani, convins ca și mine că o asemenea mascaradă animalică era prețul plătit pentru felul cum i-am afurisit pentru acel plan al Romei subterane dat nouă de ei.

O dată potoliți, cei doi vânători de relicve catadicsiră să ne dea ceva lămuriri.

În același grai colorat, Ugonio spuse că ideea de a explora *brevitar et commditer* subteranele din împrejurimi și probabil din întreg orașul, lor le păruse de mirare căci, ca și alți nenămărați jefuitori de morminte, ei se întrebau de o groază de ani dacă potecile orașului îngropat au un început, un centru și un sfârșit, dacă vreo minte omenească ar putea cuprinde orașul după criteriile rațiunii sau, mai modest, dacă, o dată rătăcit în adâncuri, te-ai putea salva. Iată de ce, continuă Ugonio, planul Romei subterane pe care ei ni-l pregătiseră atunci nu cutezase să reprezinte întreaga Romă subterană, și puțini, în afară de Ugonio și Ciacconio puteau să se laude cu o cunoaștere atât de amănunțită a rețelei de

galerii și caverne. Dar fiindcă o atât de prețioasă colecție de cunoștințe subterane (de care evident nimeni altcineva nu dispunea, accentuă Ugonio) nu era din păcate pe placul nostru...

După un schimb de priviri, îi întrebăm amândoi deodată:

- Unde e planul?

- Sffirmâl, făcu Ciacconio, desfăcându-și brațele a descurajare, aproape sufocat.

- Ciacconio respectează colerica refuzantă a vostrisimei deciziuni fudulizante și cosmice, spuse nepăsător Ugonio, în vreme ce cumătrul său dădea din cap și, cu un spăimos râgăit, vomita în palmă un cocoloș în care, vai, se mai zăreau fărâme din petecul de hârtie al fostei hărți.

Nimeni nu mai putea salva nimic.

- Când Ciacconio nu aprovizează, fiind mai mult părinte decât paricid, sfârșește totdeauna prin a mancariza, explică Ugonio.

Eram dezolați. Planul (a căru însemnătate abia acum ne era clară) fusese devorat de Ciacconio care, așa cum spunea colegul lui, obișnuia să înghită tot ceea ce nu-i convenea, lui sau cunoștilor. Valorosul desen, gata digerat, era pierdut pentru totdeauna.

- Altceva ce mai mănâncă? întrebai eu buimac.

- Sffirmâl, făcu Ciacconio ridicând din umeri, semn că nu prea dădea atenție la ce-i trece dincolo de beregată.

Ciacconio ne informă că a doua bifurcare, cea care începea printr-un soi de mică peșteră și cotea spre dreapta, ducea spre suprafață, dar traseul era mai degrabă lung. Atto fu de părere că e mai bine să cercetăm primul cot, spre stânga. Ne-am întors înapoi și o apucarăm prin tunel. După câteva zeci de metri însă, Ugonio îl făcu atent pe Atto printr-un brânci.

- Ciacconio a adulmecat o prezenție în galericolă.

- Monștrii cred că e cineva prin preajmă, șopti Atto.

- Sffirmâl, confirmă Ciacconio arătând spre galeria din care ieșisem.

- Se poate să fim urmăriți. Eu și Ciacconio ne oprim aici, în întuneric, hotărî abatele Melani. Voi doi mergeți înainte cu ambele lămpi aprinse. O să-l prindem când o să se ia după lumina voastră.

Nu prea îmi convenea să stau singur cu Ugonio, dar m-am supus fără să crânesc. Melani și Ciacconio rămăseră pitiți în beznă. Bruce îmi simții inima luând-o razna și răsuflarea tăiată.

Ugonio și cu mine, după vreo douăzeci sau treizeci de metri, ne oprirăm cu urechile ciulite. Nimic.

- Ciacconio a adulmecizat o prezenție și o răsficiune, îmi murmură Ugonio.

- Adică o frunză?

Ugonio dădu din cap că da.

O siluetă se desprinsese vag din tunel. Îmi încordai toți mușchii, deși nu știam pentru ce: să atac, să fac față la un atac sau, mult mai probabil, să fug.

Era Atto. Ne făcu semn cu mâna să ne ntoarcem.

- Necunoscutul nu ne urmărea, ne dădu el de veste, merge în treaba lui și a luat-o pe canalul principal, cel ce duce drept înainte după puțul îngust. Așa că o să ne luăm noi după el. Să-i dăm bătaie, altfel îl pierdem.

În românește de
Geo Vasile

literatura lumii

Ion Crețu

Cu ceva timp în urmă, reputatul muzicolog Grigore Constantinescu a avut o rubrică pe România Muzical - postului pe care este fixat aparatul meu de radio, așa cum alții, înainte de '89, îl aveau "blocat" pe Europa Liberă. Cu părere de rău, trebuie să mărturisesc că am ascultat doar pe sărite, când se nimerea, cuvântul inspirat al profesorului Constantinescu. Rubrica, în fapt un serial, era un comentariu inspirat pe marginea relației dintre literatură și muzică, o temă fascinantă, să recunoaștem. Aceste glose au fost întrunite într-un tom, **Lecturi... cu muzică**, apărut recent la Editura Muzicală. Desigur, conexiunile care se pot stabili între literatură și muzică sunt atât de evidente, de numeroase, încât a insista asupra acestui aspect ar fi să batem la uși deschise.

Nu mai puțin fascinant, de data asta din punctul de vedere al lectorului, este în ce măsură muzica a servit efectiv, ca materie primă, pentru construcții epice. În această pagină am vorbit, mai demult, despre un roman spaniol contemporan, **Los otros dias**, de Alfredo Conde, al cărei personaj principal este un dirijor în vârstă. Menționez, cu alt prilej, orga pentru gură a lui Des Esseintes, interesul lui Romain Rolland pentru muzică, dovadă **Viața lui Beethoven**, dar și romanul fluviu, în 10 volume, **Jean-Christophe**, etc. Studiul muzicologului Grigore Constantinescu face un tur cuprinzător al acestei teme, un spațiu privilegiat fiind acordat relației dintre muzică și literatura română.

Dacă revenim asupra muzicii în literatură, o facem inspirați de un top britanic dedicat celor mai bune 10 romane muzicale, întocmit de Joyce Hackett. Ceea ce mi se pare demn de reținut este producția mare de proză inspirată de muzică, în spațiul anglo-saxon, suficient de mare, *mirabile visu*, încât se poate stabili chiar un top 10!

Potrivit prezentării care se face lui Joyce Hackett pe site-ul cotidianului **The Guardian**, aceasta este autoarea unui roman, **Disturbance of the Inner Ear**, firește, un roman despre muzică, istorie și iubire. Povestit de o violoncelistă care cântă la instrument fără să scoată nici un sunet, peste un deceniu, ea relatează cum își recapătă auzul după o aventură amoroasă cu un italian prostituat.

Iată cum arată topul respectiv.

1. **The Loser**, de Thomas Bernhard. Doi pianiști talentați studiază la Mozarteumul de la Salzburg când vine Glenn Gould și-i aduce cu picioarele pe pământ. Romanul vorbește tocmai despre modul cum se confruntă cei doi cu lipsa lor de măreție. Romanul debutează cu sinuciderea unuia dintre ratați, celălalt urmând să se lupte din greu cu deloc simpla sarcină a înțelegerii "propriei ființe autonome."

2. Pe locul doi se situează **Longing** de J.D. Landis, roman care pune în centrul său dragostea lui Schumann pentru Clara Weick. Schumann, așa cum îl concepe Landis, este victima propriilor demoni. Iubirea lui față de Weick, cea mai mare pianistă a secolului al 19-lea, debutează când aceasta are 8 ani. Romanul explorează modul în care experiența transcendenței artistice poate să ne distrugă fiindcă ea fie ne inspiră un efort imposibil de

Romane muzicale

o crea, fie ne descurajează chiar de la cea mai anemică încercare de a ne asuma un atare efort.

3. Pe locul următor figurează **Bel Canto**, de Ann Patchett. "Uneori, după ce scrie câteva cărți, un autor își adună puterile și dă peste o venă de aur pur." Roman de factură operatică, un grup de *litterati* sunt luați ostatici într-o ambasadă din America de Sud de niște teroriști. Printre ostatici se găsește și o megasoprană și acompaniatorul ei. Cum ea exersează în fiecare zi, vocea ei extraordinară creează o falsă impresie în ceea ce privește identitatea teroriștilor și fiecare individ, ostatic sau terorist, începe să-și găsească propriul eu. Sub efectul magic al muzicii toți devin egali. Scriitura lui Patchett este apreciată pe cât de economicoasă pe atât de generoasă.

4. **The Fountain Overflows**, de Rebecca West ocupă locul următor. "Profesoara mea de pian, mărturisește autoarea topului, o femeie supraponderală, cu unghii date cu oțet portocalie, era un torționar cu metronom; cu cât cântam mai multe suite de Bach după ureche, cu atât mă pedepsea cu exercițiile plicticoase ale lui Czerny. După ce am citit această carte, mi-am dorit să mă fi născut în lumea familiei Aubrey." Tatăl a plecat în lume, ceilalți membri trec de la sărăcie la foamete, cu toate acestea ei trăiesc într-o lume fermecată. Mama, o fostă pianistă concertistă, este o profesoară extraordinară și cu excepția Cordeliei, care chinuie din greu vioara, inconștientă de lipsa ei de talent, copiii sunt niște talentați și jumătate.

5. **The Awakening** de Kate Chopin este povestea unei femei obișnuite care încearcă să se despartă de lumea în care s-a afirmat. Edna își părăsește soțul și-și ia un amant pentru sex. Revelațiile ei emoționale încep în momentul când Mademoiselle Reisz, o femeie urâtă,

meditații contemporane

necăsătorită, o mișcă până la lacrimi pe Edna cu modul cum interpretează Chopin. "Întâlnirea dintre ele descrie puterea extraordinară a muzicii de a ne duce într-o lume în care ai vrea să rămâi pentru totdeauna."

6. **The Song of the Lark** de Willa Cather. Eforturile fenomenale ale unei talentate fete de emigranți suedezi ca să se realizeze ca solistă de operă într-o societate mic burgheză din Midwest unde femeile cântă doar la biserică. Bazat, parțial, pe viața sopranei wagneriene Olive Fremstad, romanul este un veritabil portret al artistului ca femeie tânără.

7. **Edinburgh** de Alexander Chee. Un director de cor din statul Main își tratează urât cântăreții, inclusiv pe Fee, eroul romanului, care devine profesorul de muzică al fiului directorului corului. "O investigație complexă, sofisticată a traumei și dorinței."

8. **The Invisible Man** de Ralph Ellison. "Faptul de a fi invizibil îți dă un cu totul alt sentiment al timpului, când nu te găsești niciodată pe de-a-ntregul în ritm." Ellison pornește de la ritmurile muzicii eurocentrice și le pune într-o proză care aduce un elogiu jazzului.

9. **Corregidora** de Gayl Jones. "Muzica mea preferată este gospelul." *Blues*-urile provin dintr-o largă varietate de tradiții, din suferința sclavilor care cântă pentru a-și ușura durerea prin împărțirea ei cu restul comunității. În romanul lui Gayl Jones cântărețea de *blues* Ursa este chinată de stăpâna de sclavi, din secolul al 19-lea, Corregidora.

10. **Music and Silence** de Rose Tremain. Sosind la Copenhaga, în 1625, pentru a intra în orchestra regală a lui Christian IV, Peter Claire află că va cânta într-o pivniță neîncălzită, expus acestor condiții aspre care ajută vinul să respire. Printr-un sistem ingenios de tuburi, muzica se înalță dintr-un loc de izolare mizerabilă astfel că sunetul pare că este un dar cereș.

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Howard Nemerov (1920 - 1991)

Fiindcă ai întrebat despre linia dintre proză și poezie

Vrăbii ciuguleau prin lapovița de gheață, care
În timp ce-o priveai s-a făcut de zăpadă,
Călărind invizibilul în treptată-alergare
Din argint șarg spre alb, de voie, lentoare.

Apoi a sosit o clipă despre care nu ai dovadă.
Când e clar c-au zburat, în loc să cadă.

Acum câțiva ani scriam că Libuša Vajdová ar merita o cunună de lauri pentru neobișnuit de prodigioasă activitate de propagare a literaturii în context slovac, dar și cehoslovac. Iată clipa încununării cu lauri a sosit. De curând, i s-a decernat unul dintre premiile importante ale recent înființatului Institut Cultural Român.

Am întâlnit-o prima oară pe Libuša Vajdová în 1974 în cursul unei scurte vizite la Bratislava. În paranteză fie spus, o vizită oricât de lungă în Slovacia mie mi s-a părut întotdeauna mult prea scurtă. Nu trebuie să se mire nimeni: e țara unde mi-am petrecut cinci ani frumoși de studenție, țara unde am învățat o limbă melodioasă care mi-a intrat în sânge... În timpul pomenitei vizite, Libuša Vajdová era o tânără absolventă a secției de limba română, o persoană taciturnă căreia numai cu cleștele îi puteai scoate ceva din gură. Din pricina mușeniei ei, dar și a unei admirabile modestii, abia după vreo doi ani am aflat că tocmai în acel an 1974 îi apăruse sau urma să-i apară romanul lui Fănuș Neagu *Îngerul a strigat*, alegere ce dovedea bun gust și un curaj nebun de a se lua de piept limbajul scilicet, evanescent al prozatorului român. Abia acum, din lectura *Bibliografiei traducerilor și publicațiilor despre literatura română*, publicată de Libuša Vajdová în anul 2000, am aflat că la data când eu primeam Premiul „P.O. Hviezdoslav”, în 1974, pentru traducerea ope-poetice a lui Ivan Krasko, tânăra taciturnă publicase deja în 1972-1974 mai multe articole și recenzii dedicate literaturii române. Și a continuat de atunci și până astăzi să publice zeci de studii, recenzii, prefețe, articole, traduceri. Descopăr cu o zdrobitoare întârziere că și de activitatea mea s-a ocupat, chiar a scris un articol aniversar în revista „Slovenská literatúra” despre care am aflat din amintirea ei sinteză și pentru care îi mulțumesc. Vorba ceea: Mai bine mai târziu decât niciodată.

A doua întâlnire memorabilă cu Libuša Vajdová a avut loc în anul 1988, când, după ce am publicat o antologie a poeziei slovace „de la începuturi și până azi”, am fost invitat de conducerea de atunci a Uniunea Scriitorilor Slovaci pentru un sejur de două săptămâni în Slovacia. Atunci a venit Libuša la mine cu rugămintea de a ține la Institutul de Literatură al Academiei Slovace o conferință despre starea de atunci a literaturii române, pentru că, zicea, în Institut domnea o părere foarte proastă despre literatura noastră și ea nu credea că presiunea ideologică a regimului Ceaușescu îi putut anihila complet puterea de creație a scriitorului român. Am promis că am să țin conferința, dar nu i-am spus despre ce intenționez să vorbesc. Mă invita să apar în fața unor persoane care nu încetau să scrie despre „realismul socialist” ca metodă modernă de creație opusă decadentismului literaturii occidentale „burgheze”. Anumite persoane considerau că „realismul socialist” una într-un fel de comunitate supranațională, toate literaturile, toate artele din „lagăr”, alcătuint, dacă se poate spune așa, un fel de C.A.E.R. al artelor. Mă opuneam unui astfel de izolaționism într-o carte atunci apărută, intitulată *Studii de literatură comparată*. Drept introducere, ca un fel de motto al volumului, scriam următoarele cuvinte: „Volumul de față cuprinde câteva studii despre literaturile slave în conexiunile ei cu alte literaturi (europene), inclusiv cea română. Scriind aceste studii am dorit să oferim cititorului român interesat de probleme ale literaturii universale un material informativ despre literaturi situate în jumătatea de est a Europei, în general mai puțin cunoscute la noi în țară și, totodată, să sugerăm imaginea unei literaturi europene care și-a păstrat unitatea în pofida tendințelor dezintegratoare - de care cultura nu este vinovată - manifestate de-a lungul veacurilor, dar și în zilele noastre. Căci ce reprezintă estul și vestul Europei din punct de vedere literar? Doar niște noțiuni auxiliare care pot produce derută și confuzii atunci când

Întâlniri memorabile

corneliu barborică

sunt mânuite fără conștiința relativității lor printr-un simplu împrumut dintr-un alt limbaj, prin transfer mecanic din sfera geopoliticului în cea a literaturii și a culturii în genere. „*Acest patos pentru unitatea spirituală a Europei îl va găsi cititorul în textul și subtextul celor ce urmează*”. Cu aceste cuvinte mi-am început alocuțiunea, fiind încredințat că în acest fel voi comunica auditorilor imaginea unei gândiri literare românești cât de cât relaxate, alta decât cea percepută în mediile literare din Slovacia. În acel moment gândirea literară slovacă era încă marcată de ideologia oficială. Dacă memoria nu mă înșală, chiar în acel an apărea în librăriile slovace o carte despre realismul socialist, cu contribuția unor cercetători importanți de la Institutul unde îmi expuneam ideile. Situația din literatura română nu diferea însă substanțial de cea din literatura slovacă. Și la noi, ca și în Slovacia, mai scăpa din când în când în când câte o sămânță de gând liber. Recunosc, nu am vorbit despre insistența cenzurii românești de a mai elimina o parte din comentariile la poemele lui Hviezdoslav pe teme biblice (de, ne aflam atunci în plină campanie de demolare a lăcașurilor de cult), dar nici despre faptul că aceeași cenzură a trecut cu vederea prezentarea nudă a ereziilor antisocialiste ale lui Michail Bulgakov sau ale cunoscutului scriitor croat Miroslav Krleža. Chiar dacă aș fi spus toate acestea, am impresia că riscam să mă adresez unui auditoriu, cel puțin în parte, surd. Nu știu nici până astăzi dacă citatul cu pricina, care mie mi se părea, poate în mod exagerat, incendiar, a mulțumit-o și pe prietena mea.

A treia întâlnire memorabilă cu Libuša Vajdová s-a petrecut în 1989. De fapt, a fost doar o „întâlnire telefonică”. Mă aflam în Cehoslovacia împreună cu prozatorul (aflat de repede uitat!) Radu Tudoran în cadrul zilelor culturii românești. La Bratislava am ajuns după douăzeci ale lunii octombrie. Zilele au fost încărcate cu diverse activități, astfel încât am putut să o sun pe Libuša Vajdová abia în ajunul plecării. Era seară, eu eram obosit, dar Libuša insistă, mă implora, să ne întâlnim chiar atunci. Am refuzat-o politicos, spunându-i că sunt frânt de oboseală. Se făceau simțite urmările operației de meningiom pe care o suportasem cu trei ani înainte. Abia a doua zi, pe 28 octombrie, sârbătoarea națională a Cehoslovaciei, pe aeroportul din Praga, în așteptarea avionului ce urma să ne ducă în țară, cred că am realizat motivul pentru care atâta insistase să ne vedem și să stăm de vorbă. După șapte ore de așteptare în salonul aeroportului, în sfârșit și-a făcut apariția o doamnă de la secția de relații externe a Uniunii Scriitorilor din Cehoslovacia, scuzându-se că am fost lăsați singuri atâtea ore și spunându-ne în șoaptă motivul întârzierii: pe străzile capitalei avuseseră loc tulburări. Am înțeles pe dată despre ce tulburări era vorba, pentru că mai știam câte ceva de la prietenul meu Michal Gáfrík despre mișcările subterane pentru reînnoirea politică a țării. Probabil că Libuša ar fi vrut să afle de la mine ceva neoficial despre starea de spirit din România. Mărturisesc că, dacă am fi stat de vorbă, i-aș fi spus atunci, stăpânit de sinceră invidie, că mămăliga românească a prins o coajă atât groasă încât nu cred că mai poate exploda.

A patra întâlnire, mai memorabilă decât toate cele de până acum, s-a petrecut acum trei ani. A fost o întâlnire cu opera majoră a Libușei Vajdová, *Literatura română în cul-*

tura slovacă (Rumunská literatura v slovenskej kultúre (1890-1990), Bratislava, 2001). Lectura acestei lucrări extrem de laborioase a stârnit în sufletul meu o stare de bucurie și, în același timp, de mare mâhnire. Cum să nu te bucuri când constăți că în Slovacia sute de scriitori români au fost traduși, comentați, recenzați. Marele Caragiale s-a bucurat de o atenție specială, după cum rezultă din investigațiile Libușei Vajdová. El este unul dintre primii prozatori români travestiți în limba lui Hviezdoslav, Kukučín și Jesenský. În 1914, una dintre puținele reviste slovace care puteau să apară la vremea aceea a publicat povestirea *O făclie de Paște*, urmată de multe alte povestiri ca *Vizita*, *Lațul slăbi-ciunilor*, *Domnul Goe*, *Bacalareat*, *Amicii* și altele, toate apărute în 1954 în versiunea Jindrei Huöková în cele două volume selective (*Vyber z diela*). Piesele lui Caragiale *O scrisoare pierdută* și *D'ale carnavalului* au fost jucate pe scenele unor teatre slovace.

mapamond

M-am întrebat, firește, de unde atâtea traduceri din literatura română și răspunsul l-am găsit tot în lucrarea Libușei Vajdová. Am numărat nu mai puțin de optsprezece traducători, cunoscători de limbă română. A urmat întrebarea izvorâtă dintr-o adâncă mâhnire: Câți traducători români, cunoscători de limbă slovacă, există sau au existat de-a lungul anilor? Putem să-i numărăm pe degetele de la o mână, cred că ne-ar ajunge și trei degete, iar în ce privește numărul traducerilor ar fi suficiente degetele de la ambele mâini, în caz că ne limităm doar la situația de până în 1990. Cine nu mă crede n-are decât să le numere. Iar dacă ne-am apuca să comparăm lungimea segmentelor de timp de când se manifestă interesul slovacilor pentru cultura românească și invers, socoteala ar fi total dezastruoasă pentru români. Peste o sută treizeci de ani au trecut de la apariția scrierilor lui František Šasinek despre geto-daci (1867), iar de la apariția primei traduceri slovace din literatura română exact o sută de ani, în vreme ce prima traducere românească din literatura slovacă „inversa” în 1990, dată la care se oprește cercetarea și cercetătoarea pe care le omagiam aici, abia patruzeci de ani! Ca să fim însă dreți, între 1890 și 1912, presa românească, în special cea de peste munți, „Tribuna” și „Tribuna Poporului”, au publicat deseori știri despre evenimente care priveau Slovacia. În privința traducerilor, la noi situația s-a îmbunătățit după 1990 când au apărut noi traducători cu inițiativă cum sunt, de exemplu, Dagmar Mária Anoca sau spiritul viu al intelectualității slovace din țara noastră care este Ondrej Štefanko, acesta din urmă făcând prin traducerile sale un dublu serviciu: și literaturii române și celei slovace.

Cele câteva rânduri pe care le-am așternut pe hârtie reprezintă omagiul meu amical adus, cum am mai spus-o și în altă parte, *celelalte sărguincioase* reprezentante a românisticii din Slovacia.

alina boboc

Un spectacol care nu convinge

Amonta astăzi un spectacol după un text dramatic românesc din secolul al XIX-lea înseamnă un act de curaj și un exercițiu de virtuozitate regizorală, din motive lesne de intuit: găsirea unei cât mai bune modalități de comunicare între un asemenea text și spectatorul contemporan, păstrarea fidelității față de intențiile autorului, conservarea autenticității ș.a.

Un spectacol de asemenea factură propune Teatrul „Alexandru Davila” din Pitești, într-o premieră a actualei stagiuni, **Chiritza în teritoriu**, adaptare după **Chirița în provincie** a lui Vasile Alecsandri. Regizorul Emilian Cortea aduce în lumina rampei o versiune scenică a textului atât de modernizată (de aici, probabil, și grafia cu *tz* în loc de *ț*, în cazul unor nume de personaje: Chiritza, Gulitză, Lulutză, în programul de spectacol), încât din comedia de altădată nu se mai înțelege mare lucru. Elementele de actualitate sunt înglobate forțat în spectacol și, neputându-se omogeniza

în compoziția dramatică, ele rămân stridente, fapt ce scade în mod evident valoarea montării. Astfel, Chirița vorbește la celular cu fiece ocazie, Luluța cântă și dansează pe o muzică aiuristică, în discordanță cu muzica folosită inspirat în cuplete ș. a. La nivelul coerenței, spectacolul este în suferință, pentru că în a doua parte evoluția unor personaje se frânge, deviind spre direcții ciudate: Luluța, simulând nebunia, pare culeasă dintr-o discotecă a zilelor noastre, Safta, îmbrăcată în costum de piele negru, flirtând în mod evident cu monsieur Șarl, dă impresia unui personaj dubios, fără nici o legătură cu femeia de la țară, neumblată și cu grija dulceturilor. Apoi, tendința de a i se explica publicului orice se întâmplă pe scenă devine obositoare: toate replicile din franceză sunt traduse în românește, titlul de isprăvnică al Chiriței este și el actualizat în prefectoriță, care alternează însă cu cel arhaic. Astfel, aspecte interesante din epoca lui Alecsandri sunt prezentate amestecat, spectatorul de azi nemaînțelegându-le: moda în vestimentație, limbaj și comportament, pledoaria pentru teatrul în limba română, inactualitatea metodelor didactice (prin memorare și reproducere

mecanică), comportamentul servitorului din comedia epocii, devenit tip de personaj etc.

În această viziune regizorală cel puțin ciudată, care poate fi privită mai mult ca un experiment, jocul unora dintre actori este salvator. De pildă, Dem Niculescu prezintă un personaj secundar, Ion, foarte nuanțat și coerent; Adrian Guță realizează un Gulitză interesant, în spiritul textului, chiar dacă ținutului din a doua parte a comediei este din vremurile noastre; Remus Vlăsceanu joacă atent, dar ușor timid, rolul lui Leonaș. Luminită

thalia

Borta, în schimb, interpretează inegativ personajul Chirița: la început, pot fi detectate accente dintr-o interpretare mai veche de succes (Miluță Gheorghiu, popularul actor de la Teatrul Național din Iași), pentru ca apoi rolul să devină mai susținut (deși ușor ostentativ), cu variațiile de ritm necesare.

La realizarea spectacolului au mai contribuit actorii Petre Dumitrescu (*Șarl*), Lia Deaconu (*Luluța*), Vasile Pieca (*Grig Bârzo*), Tudorița Popescu (*Safta*); Nick Spanach (*scenografie*), Vicențiu Perniu (*muzică*), Emi Râpeanu (*regia tehnică*), Aura Preduș (*sufleur*), Nicolae Coler (*lumini*), Eduard Iordache (*sonorizare*).

Dacă în filmul românesc evenimentele se lasă așteptate, în schimb, avem parte de întâlniri de gradul zero, cu mari personalități din lumea cinematografului universale. De curând, mai exact în urmă cu o săptămână, la București, a venit pentru prima oară, prozatorul, dramaturgul și scenaristul francez Jean Claude-Carriere, câștigător al prestigiosului Premiu Goncourt. În lumea filmului a intrat încă de la 25 de ani, când l-a cunoscut pe teribilul Jacques Tati, căruia i-a scris un capitol din pelicula **Vacanța domnului Hulot**. Și din acea clipă s-a îndrăgostit pentru totdeauna de magica pânză de celuloză. El a lucrat timp de 19 ani, cu una dintre legendele celei de-a șaptea arte, regizorul spaniol Luis Bunuel. Împreună au realizat câteva din capodoperele secolului trecut: **Jurnalul unei cameriste**, **Frumoasa zilei**, **Farmecul discret al burgheziei** și **Acest obscur obiect al dorinței**. O coincidență fericită face ca în aceste zile la Editura Humanitas, să apară volumul de memorii al lui Bunuel, **Ultimul meu suspin**, iar sfătuitorul cineastului spaniol pentru acest demers literar a fost tot Carriere. Dincolo de această prietenie extraordinară cu Bunuel, Carriere a lucrat de-a lungul timpului și cu alți „zei” ai ecranului: Milos Forman (**Valmont**), Andrzej Wajda (**Danton**), Jean Luc-Godard (**Sauve qui peut la vie**) și Jean Paul-Rappeneau. Cu acesta din urmă a reperat un mare succes de critică, căci lung metrajul **Cyrano de Bergerac** a fost recompensat cu Premiul Cesar pentru cel mai bun film. Pasionat de universul fascinant al imaginilor, Carriere a fost atras deopotrivă de teatru și literatură. În teatru a fost aproape de două figuri emblematice ale teatrului european: Peter Brook (pentru care a adaptat **Mahabharata**) și Jean Louis-Barrault. Pentru că stăpânește foarte bine arta povestirii și a dialogului a strâns într-un volum marile istorii ale omenirii. Acest volum **Cercul mincinoșilor** nu a fost tradus și la noi, la

Jean-Claude Carriere, scenaristul lui Bunuel, la București

irina budeanu

Editura Humanitas. Își dorea de mult să vină în România, mai ales că eram singura țară din fostul bloc comunist pe care nu o vizitase. Cele trei zile petrecute în Capitală au fost pline de evenimente. A avut prilejul să-i cunoască pe oamenii de teatru, fiind invitat de onoare la Festivalul franco-român, unde a asistat ca spectator la propira sa piesă montată la Teatrul Nottara de regizorul Octavian Greavu, **Zodia turnătorului**. Chiar înainte de spectacol, la Librăria Cărturești a avut loc lansarea volumului său de teatru, care cuprinde trei piese scurte **Girodina**, **Ușa** și **Circuitul normal**. Ele au fost publicate la Editura VOG în traducerea lui Octavian Greavu. Dar ce anume l-a impresionat pe autorul francez în scurtul răstimp petrecut la noi în țară? Efectele pe care le-a produs totalitarismul asupra societății civile. De ce? Pentru că este preocupat de fenomenul totalitarismului și a abordat de câteva ori acest subiect, atât în piesele sale de teatru, cât și în scenariile de film. „Autorii de ficțiune au întotdeauna un mare rival: realitatea. Concurența noastră, a celor care imaginăm povești, nu este un alt autor, ci ziarele, jurnalele TV și de radio, care prezintă povești mai comice sau mai îngrozitoare decât ne-am putea închipui noi. Prin urmare, când dorim să vorbim despre realitate trebuie să găsim o cale. Prima oară când am scris despre comunism a fost odată cu scenariul unui film de televiziune, în urmă cu 25 de ani” nu a spus Carriere la lansarea volumului său. El a avut contact cu sistemul comunist indirect, lucrând cu regizorii Milos Forman și Andrzej Wajda și cu scriitorul Milan Kundera. A adaptat cartea sa **Insuportabila**

ușurătate a ființei cu puțin înainte de perestroika, pentru acest scenariu obținând o nominalizare la Oscar. „Am colaborat bine cu Milan Kundera, acesta ajungând chiar să propună replici pentru scene inventate de mine. Turnarea filmului la Praga a fost interzisă în 1986, astfel că am reconstituit orașul în Franța. Interesant a fost că pe măsură ce montajul filmului avansa, regimul comunist se destrăma

arta filmului

astfel că în 1987 producția a fost invitată la Festivalul de la Moscova, ceea ce era, într-adevăr, ceva extraordinar, având în vedere caracterul ei clar anti-comunist. Am ajuns cu regizorul Philip Kaufman în Rusia și ni s-a spus că filmul nu va fi proiectat în sala competiției oficiale, ci în cel mai mare cinematograful din Moscova, de teamă ca ne cumva delegația cehă să plece din sală. Era totul pe invers: sateliții ajunseseră mai închiși decât puterea centrală”, a povestit Carriere.

Cine știe, poate că tema următorului său scenariu de film va fi nesfârșita tranziție din România, mai ales că a vizitat Casa Poporului iar ochiul său de cineast a reținut acest monstru, simbol al comunismului românesc.

Prin natura sa, pictura se bucura de libertatea de a-și construi și articula propriile sale semne, fără a fi prizoniera altor semne de comunicare. Compozițiile picturale nu se subordonează legilor limbajului verbal, iar revelarea lor se face după o altă scară de valori. În virtutea acestui fapt, putem spune că felul în care pictura ne îndeamnă să pricepem senzațiile pe care i le-am atribuit este o atitudine cu mult mai constructivă decât aceea de a căuta să-i descoperim anumite semnificații. Când cineva întreabă: *ce vrea să spună acest tablou?*, cu siguranță că deja știe. Pictura respectivă i-a spus, sau mai exact, l-a sensibilizat. Impresionați de materialitatea picturii, suntem îndemnați să căutăm înțelesuri plauzibile, dar, în lipsa mijloacelor specifice, cădem în tentația de a verbaliza senzațiile încercate, explicând compoziția prin metode neadecvate. Chiar *semnarea* unei

conexiunea semnelor

picturi, act pe care suntem tentați să-l încadrăm mai degrabă enunțului verbal, trebuie înțeles cu precauție deoarece el nu acoperă numai sensul „a semna cu numele pictorului”, ci se justifică mai ales prin semnificația originară a lat. *assignare*, adică „a marca printr-un semn” tabloul respectiv.

Pentru a construi mesaje verbale oamenii au la dispoziție un număr de semne inventariate deja. Pictura folosește pentru transmiterea mesajelor iconografia sau propriile sale mijloace de expresie, realizate din linii și culori prin care pot apărea efecte de formă, echilibru, mișcare, profunzime, volum etc. și din care se pot extrage sau investi semnificații mai ample, nelimitate ca număr. În acest caz, sensul obținut decurge dintr-o operație mentală de asocieri, contraste, dictate mai mult de o scară de intensități diferite decât dintr-o opoziție de termeni, cum se realizează prin enunțul verbal. După cum se știe, a compara înseamnă a *semnala diferențele* prin observarea asemănărilor circumscrise unei arii unde se intersectează două sau mai multe universuri. Partea asemănătoare a acestora este baza de stabilitate care autorizează confruntarea universurilor distincte. Astfel, verbalul și picturalul, deși sunt forme de expresie diferite, pot fi comparate pentru că manifestă o trăsătură comună, aceea de a fi considerate dintotdeauna și de toți *limbaje*.

Enunțul pictural

mariana ploae-hanganu

asează reprezentarea în legitimitatea lumii naturale. A recunoaște implică ideea că figurile, obiectele etc. sunt doar o *lectură a lumii*, realizată prin aplicarea unei grile, preexistentă în mintea noastră, care ne permite să identificăm acele figuri, obiecte etc. și să le relaționăm cu cele din lumea reală. Această grilă se constituie pe cunoașterea realizată prin cultură și prin puterea de acumulare dezvoltată de fiecare individ în parte, care face ca lumea inteligibilă să devină un artificiu de reprezentare.

Codul de recunoaștere ne demonstrează că reprezentarea nu rezultă, așa cum s-a crezut, dintr-o relație iconică, văzută ca identitate, între figurile plane și configurările știute din lumea fenomenologică. Prin aplicarea grilei de lectură putem pricepe că posibila asemănare dintre enunțurile picturale ale mai multor pictori aparținând unor pictori diferiți provine din faptul că obiectele lumii naturale și figurile plane dețin particularități de semnificație echivalente. Prin urmare, cele spuse mai sus pledează pentru a vedea în reprezentările enunțului pictural doar o relație iconică de asemănare vizuală; ceea ce trebuie să avem în vedere când privim un tablou, o pictură oarecare este efectul de impresiune pentru acele forme plastice care provoacă o anumită iluzie referențială.

A cerceta un enunț pictural trebuie să pornească de la abandonarea noțiunii de iconicitate, ca identitate, și a posturii primare de a vedea trăsăturile lumii fenomenologice reflectate în reprezentările plastice; aceasta nu înseamnă însă că pictura ar pierde capacitatea de a vehicula idei, de a trezi senzații, de a fi un instrument eficace în manifestarea sensibilității și a valorilor respectate de privitor.

Nenumăratele diferențe, explorate la nesfârșit de comparatiști și semioticieni, sunt întărite prin fiecare act de comparație, consolidând baza comună a celor două sisteme de semne.

Iconicitatea este un alt aspect care se degajă dintre atâtea altele, generatoare de teoretizări inutile. Prin opoziție cu principiul arbitrarității semnului lingvistic, subiect dezbătut în câteva rubrici anterioare, semnul iconic este înțeles ca cel care *seamănă*, dar nu este identic, cu realitatea reprezentată. Și aceasta pentru că reprezentările din pictură nu sunt imitații ale lumii. Noțiunea de iconicitate ca *imitație* devine și mai vulnerabilă dacă ne gândim că, pe de o parte, doar caracteristicile exclusiv vizuale ale lumii pot fi imitabile, în timp ce lumea poate fi cunoscută și prin alte simțuri decât cele vizuale; de asemenea, este știut faptul că doar proprietățile plane, bidimensionale sunt pasibile de transfer și reprezentare pe pânză sau o altă suprafață. Prin urmare, doar o mică parte a lumii se poate transpune într-o pictură: în tabloul *Las Meninas* acele figuri feminine reprezentate *nu sunt* doamnele de onoare ale prințesei Marguerita și, cu atât mai puțin, figura pictorului nu poate fi identificată cu persoana fizică a lui Velasquez. Nici un pictor, oricât de academic ar fi fost el, nu se lasă înșelat de pretenția ingenuă de a produce altceva decât reprezentări mediate prin cunoaștere. În virtutea cunoașterii asemănărilor și diferențelor dintre „tablou” și „oglinză”, Foucault interpretează că tabloul reprezentat ar putea fi, în mod ipotetic, „o oglinză” și, în acest caz, narativa nu s-ar desfășura în spațiul *in* (interiorul enunțului) pentru că include personaje care se presupune că sunt localizate în spațiul *out* (omis în reprezentare). Prin același raționament, „regii” situați pe poziția pe care se află și cel care privește, ar fi reprezentați printr-o focalizare interioară enunțului delimitat de figura pictorului.

Opusul lui a *imita* este, în pictură, a *recunoaște*: prin recunoaștere, cel care privește

emil manu

Medicină și poezie

In lista de titluri și lucrări ale lui Corneliu Belciugățeanu predomină cele medicale, unele chiar de strictă specialitate psihiatrică. Ca literat, face parte din generația lui Geo Dumitrescu, alături de care colaborează la neștiuta și ciudata revistă „Memnon”. Debutul său editorial, ironizat de Al. Piru în *Panorama deceniului literar românesc (1940-1950)* (p. 182-184) are loc în decembrie 1946 cu un „jurnal de poezi” apărut la Editura Boema, deschizând colecția „Confesiuni lirice” cu o copertă de Nelu Popescu-Robea și o „banderolă” de Ionel Teodoreanu. Titlul volumului e direct existențialist: *Fugind de neant*.

Tânărul și teribilistul poet își prefațează singur jurnalul (amestec de versuri și comentarii critice), făcând un sever rechizitoriu culturii în general și literaturii românești interbelice în special, perioada în care nu mai poate afla personalități de talie clasică. Atacul e adresat mai ales momentului. 1946. Sadoveanu și Arghezi sunt definiți drept „scriitori presti-

gioși”. O excepție hotărâtă în degringolada din ultimii zece ani, ar face Georghe Călinescu „un beletrist atașat puternic la realități”. Cu toate acestea, nici marea sa *Istorie a literaturii române de la origini* nu-l mulțumește, fiind dominată de un „impuls portretistic” și făcând rabat aspectului informativ. Călinescu își numea opera o „calilogie”, tânărul poet o tratează drept „calicronologie”. G. Călinescu ar fi „mai mult artist decât ideolog”, lucrând cu „sinteze parțiale” și neatingând sinteza generală.

După „executarea” lui G. Călinescu prefațatorul se definește pe sine „... ca și cele ale lui Eminescu și Hölderlin, ale lui Shelley sau Leopardi, versurile mele posedă o serie de elemente pe care cultura românească le-a uitat aproape complet în ultimul deceniu: reabilitarea obișnuțului durabil al condiției umane” (p. 18). În final, autorul ajunge la concluzia că „pentru fiecare poet, singurul critic autentic își este el însuși.

Urmează apoi un flux cronologic, publicarea poemelor cu propriile comentarii. Atrage atenția un *autoportret singular* din 1943: „Toate m-au trădat pe lumea asta:/ Și oamenii

și cărțile și credințele felurite/ Nimic nu m-am mulțumit mereu și deplin/ Și până și singurătatea m-au alungat!/ Între-amăgiri și pustiu/ Mă tot zbat și reviu”.

În rest, versurile scrise între 1937-1963 nu spun mai mult; iată un anume cult al universului cotidian desfrat nu numai în ascensiuni montane, dar chiar în nesfârșitele honăreli citadine: „Voi străzi reculese prelung/ Din Iași, Timișoara, Galați,/ Boltite prin ani vă uitați/ Privirile voastre m-ajung./ Și-abia cercetate de vânt/ Prin frunze de seară și frig./ O lume de cântec câștig/ Prin trecerea mea pe pământ”.

Corneliu Belciugățeanu e un spirit frământat ce-și scrie poeziile lucid, târziu, înspre iarnă”, ca un epitaf al unei experiențe ratate”, după cum însuși declară, dar nivelul acestei frământări decantate, pe plan estetic, pe planul expresiei în primul rând, e depășit de cei mai mulți din colegii săi de generație: „Știu

semne

osteneala în brațe și lenea în picioare/ Știu marmora lucioasă și zgrunțul îl frământ./ Știu moliciunea caldă și recele-n licoare,/ Și strugurii albaștri și aburii în vânt”.

Undeva poetul declară că practica medicină s-a resimțit în poezia sa ca „o doză de plumb în aripi care veghează eficacitatea intensă a vibrației” și avea dreptate.

Aiurisme și etceterisme

Uneori, când citesc un volum de panseuri atât de profunde precum cele ale „tribunului” Vadim Tudor (din *Aforismele* prezentate în această rubrică acum vreo lună) și ale domnului Sorin Vidan (din *Mic jurnal împotriva maturității*, Editura Decebal, Drobeta Turnu Severin, 2002, cărticica de care vă voi vorbi astăzi), îmi vine să cred că românul nu s-a născut poet, ci eseist. Sau, mai bine zis, parafrazându-l pe domnul Vidan, care visează un „trup ambiguu de înger-demon” (p. 5), eseisto-grafoman.

Dar să trecem la fapte. Domnul Vidan ne întâmpină încă de pe prima pagină cu imagini inedite, fie casnice („noapte dulce și protectivă ca o mămică”), fie șocante („sperma stelară tâșnește peste oraș”). De mare excepție, nu credeți? Și continuă cu aceleași „aiurisme” și „etceterisme” (termenii folosiți chiar de domnul Vidan reușesc să-i descrie perfect volumul) încă vreo 150 de pagini, pe care trebuie să fii de-a dreptul masochist pentru a le citi până la capăt.

Iată și alte exemple sugestive: „Mă ridic din somn străpuns de razele lenei” (p. 28). Foarte adevărat grăiește domnul Vidan. Trebuie să recunosc că și mie mi se întâmplă de multe ori să lenevesc dimineața; totuși, nu m-am gândit niciodată să scriu asta într-o

carte. Sau mai zice domnul Vidan: „Trântit în pat am pe buze gustul eternității” (p. 31). Ce păcat că oamenii nu își petrec toată viața în pat; ar putea poate păstra veșnic acest gust al eternității, pe care eu, sinceră să fiu, nu am avut șansa să-l încerc niciodată... Nu lipsesc nici obișnuitele - pentru orice grafoman - considerații „filosofice” (de licean) asupra timpului: „Măine. Ce univers îngrozitor acest mâine! Cum aş putea să-l evit, să-l desființez? Pentru a nu fi înghițit” (p. 134) sau „Jeri e chiar forma mea de a fi experimentat deja inexistența, moartea” (p. 135). Atunci când nu străbate cărări de mult bătătorite și pătrunde în domeniul sexual (precum în memorabila imagine a „spermei stelare”), fantezia domnului Vidan ne pune serios pe gânduri: „Scriu cu un singur deget proptit în taste ca un falus” (p. 64).

Ca orice eseist care se respectă, domnul Vidan vrea să ne epateze cu extraordinara sa erudiție. De aceea citează la tot pasul din tot felul de scriitori, mici și mari, români și străini. Majoritatea panseurilor sale au ca subiecte jurnalul și scrisul.

Iată și o observație care mi-a făcut plăcere: „Marii Scriitori beau mult. Nu poți fi Mare Scriitor dacă nu bei mult. E un lucru absolut onorabil, ca Mare Scriitor, să mori de beat. E foarte apreciat mersul împleticit spre pișoar și e un fapt de glorie să urinezi pe tine și să puți”

(p. 79). Se pare că domnul Vidan, conștientizând faptul că nu este un Mare Scriitor, a găsit un excelent substitut alcoolului: „Practica jurnalului e pur și simplu alcoolizantă. Relația cu sine pe care o întreține turmentează efectiv (turmentat: beat, amețitor, dar și torturat, chinuit)” (p. 87). Dar noi, ca cititori, cu ce suntem inovați de trebuie să-l urmărim pe acest eseisto-grafoman îmbătându-se cu cuvinte?!?

Mai încolo, chiar autorul își pune aceeași problemă: „E o întrebare căreia nu cred că i-am dat un bun răspuns: dacă scrisul este o inițiere, o cale, atunci de ce publici?” (p. 117). Domnul Vidan trece în revistă câteva posibile răspunsuri (din Mioara Apolzan, Bogdan Ghiu, Emir Kusturita */sic/*, Noica, Cioran și... Nietzsche) și concluzionează: „Poate e ceva din toate astea în actul publicării: nevoia de a fi iubit, de a-ți afirma excepția ce-o întrușipezi, orgoliu, sfidare, nefericire, chemare a celui alt, formă de seducție, nevoia de a-ți supraviețui lăsând ceva în urmă (...) și care să străbată, să înfrângă timpul. Prostii”. Aici autorul reușește într-un final să pună punctul pe i.

Eu nu înțeleg, de exemplu, de ce domnul Vidan scrie, în loc de Nietzsche, Nietzsche.

Iar dacă scrisul este „o problemă a ta” ține înșuși, așa cum e bărbieritul” (domnul Vidan *dixit*, p. 130), nu înțeleg de ce trebuie să și-o rezolve în public.

Corina Sandu

corina_sandu2003@yahoo.fr

arthur porumboiu

Revista „Tomis” a fost flacăra albastră care ne-a ținut laolaltă în vremea *ciumei roșii*, timp în care s-au produs și unele „sincope”, dar chiar și-n acele momente dragostea noastră pentru revistă a rămas intactă. Totuși, nu pot uita un asemenea moment pentru că el s-a repetat, astfel justificând expresia cum că „istoria se repetă”. Redau acel moment: se pare că în viață, în existența unei reviste de cultură, care apare în Dobrogea, trebuie să existe (ca un blestem!) și situații absurde. Așadar, în 1972, la conducerea revistei „Tomis” a fost numit modestul profesor Ion Bădică. Dogmatic, roșu necruțător, el avea următorul „dicton”: „Eu nu public în revistă ce vreți voi, scriitorii, ci public ceea ce îmi dictează Partidul Comunist”.

Și... chiar publica, astfel că în cei opt ani (pe care eu i-am numit „perioada neagră” a revistei „Tomis”), ipochimenul a reușit să ducă revista sub linia de plutire, adică s-o coboare în anonimul sufocant. Să zicem că, atunci, totul era guvernat de reprezentanții roșii și nu aveai dreptul la păreri personale, dar asta nu-l absolvea pe... minusculul Bădică de totală nepriecere și incultură. Cândva, în bunătatea mea nemărginită, eu chiar l-am numit un monument de nepriecere în probleme literare. Mi-am zis că, oricum, după '89 așa ceva nu poate să se mai întâmple, că, vezi Doamne, e democrație și-abia acum valorile pot ieși-n față. Desigur, eram (și sunt) sceptic în privința unor

situații, dar n-am crezut niciodată că *perioada Bădică* va fi reînviată. Însă, cum la noi se poate orice, din luna iunie 2002, revista „Tomis” a reintrat în *absurd*. De ce? Pentru că la conducerea ei a fost numit un plastician, un om paralel cu literatura.

La început, el s-a arătat... timid, dar pe parcurs de numai un an și mai bine a reușit câteva „performanțe” demne de invidia oricărui conducător de instituție. Deci: a obținut pentru revistă un spațiu „salubru” sub W.C.-urile fetelor și ale băieților, camera 37, la Liceul „M. Eminescu”. Spațiu foarte adecvat unei activități în domeniul culturii. Dar el nu s-a oprit doar la această faptă măreață, ci a continuat cu altele. Una dintre ele a fost *darea afară* din redacție a scriitorilor Dan Perșa și Sorin Roșca. Se pare că au crâcnit în front. Tot la situația pe care o vom numi generic „îmbunătățiri epocale”, în stilul „iepoeci de aur”, a reușit să reducă, dintr-o lovitură, salariile tinerilor Mădălin Roșioru și Alina Spănu, ambii fiind înscriși la doctorat, așadar fiind foarte titați. Motivul? Nu s-au aliniat modulului său de a conduce.

Desigur, situația e o realitate crudă, care a dus la pierderea „navei-fanion”, adică revista „Tomis”, revistă importantă și reprezentativă pentru spațiul pontic, dar și pentru spațiul național. Ce-au făcut colegii mei, scriitorii, în momentul când au observat că „nava” e pe cale de scufundare sau de a fgi preluată de „pirai”? Cu excepția lui Ovidiu Dunăreanu, Arthur Porumboiu, Constantin Novac (acesta din urmă într-un mod mai... diplomatic, adică în

numele filialei „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor pe care o conduce ca secretar executiv), ceilalți au rămas într-o primejdioasă stare de expectativă. Unii, ironici, spunându-și că... lupta ar fi inutilă deoarece „zarurile au fost aruncate” și totul e pierdut, iar alții chiar bucurându-se că, astfel, unii redactori au fost pedepsiți.

Din toate acestea a rezultat un fapt grav și anume: coborîrea revistei la nivelul improvizațiilor și... promovarea unor nume „mari” precum Cornelia Maria Savu (frumoasa Doamnă pe care Marian Popa, în *Istoria* menționează la rubrica „Și alții”) și domnul Dan Ciparu (?!!!), ca să dau doar două exemple.

Eu cred că revista „Tomis” trebuia (și trebuie!) să promoveze, în primul rând, *literatura din spațiul pontic*, deci să fie scrisă și de cei

reacții

care au născut-o și susținut-o, cu multe eforturi, în perioada dictaturii. Evident, revista trebuie să fie deschisă tuturor literaților autentici (prietenii sau dușmanii ai actualului director) fiindcă revista se adresează Cititorilor, care sunt și contribuabili. Ea nu-i doar *feuda* lui Țițoiu, deși acesta tronează acolo ca un zeu turbat, și respinge tot ce nu-i în... spiritul de gașcă pe care l-a înființat și-l *cultivă* cu mult entuziasm. Din atitudinea sa discriminatorie au de pierdut literatura autentică și cititorii. De ce i se permite așa ceva? Poate că semnalul meu va fi auzit, și astfel cei în drept îl vor trimite (pe Țițoiu) dincolo de schemă. S-au mai văzut și minuni deși, cu un veac și ceva în urmă, poetul Grigore Alexandrescu spune: „Minuni în vremea noastră nu văd a se mai face”.

„Transcendentalul“ și românii

mircea constantinescu

Sunt sedus de asemenea amintiri juvenile datorită, dar și din cauza, unei cărți foarte interesante. Un scurtcircuit informațional a făcut ca o părere proprie privind lipsa-de-trancendență vizibilă cu ochiul liber în scrierile mele să nu-și păstreze, în cartea respectivă, decât completitudinea unui schelet-manechin echipat cu... lenjerie intimă într-o vitrină incandescentă. Poate că-i momentul să vin cu precizările de rigoare. Este vorba de florilegiul „Convorbiri deschise. De la Alexandru Ciorănescu la Marian Zidaru“, alcătuit pervers de inteligent (am eliberat cumva un pleonasm?...) de Ștefan Ion Ghilimescu, având concursul Editurii Lucman, în 2003. O sumă de interviuri de aici își datorează coloratura maximă ingeniozității autorului, care a știut să smulgă din lava și flegma și aroma amintirilor celor chestionați multe dintre spusele lor la un colț de bulevard-al-vieții sau prin cafenelele spiritului încotoșmănat în fum de subțire havană. Despre care/ce scurtcircuit a fost vorba? Voi reproduce (spre enervarea, posibilă, a celor care cunosc deja cartea, dar spre lămurirea tuturor celor care încă n-au compostat-o) și întrebarea și replica dată de mine. Așadar: „Dacă aș gândi precum Derrida, aș găsi că despletirea practic infinită a scrisului dumneavoastră acuză în chip manifest lipsa unui semnificativ transcendent. Ce părere aveți? - așa o fi poate fiindcă-s scuturat zgâlțâit de concretitudinii cel puțin în scrisul strict artistic fiindcă prin eseurile mele zburdă suficiente puseuri de **dincolo-de-aci** nu transform înfiorarea cauzată de tăcerea cosmică aidoma lui Pascal într-o temă subiacentă scrisului meu nu-mi divulg întrebările-fără-răspuns ca alde Claudel ori Sartre ori Kierkegaard (a cărui proză e scrisă **frumos** însă a cărui gândire apăsător transcendentă mă lasă perfect rece) recunoscut cu mâna pe suflet că nu-s atât de nerod să cred doar ceea ce-mi pică sub ochi... nu mă cutremură într-atât nevăzutul nepișcul încât să-l teleportez în proza mea că-i vorba de-o deficiență (așa cum unii sunt onaniști iar alții puloși) sau de-o calitate pozitivă nu mă pronunț dialoghez cu Dumnezeu când mângâi un sân frumos sau când miroso adică fur

parfumul unei flori însă nu ridic gesturile astea la rangul de revelații mă cutremură coincidențele mă intrigă biomagnetismul unor semeni mă sperie hipnoza aud adesea lucrurile cum îmi spun câte ceva dar repet le inventariez pe toate sub specia concretului imediat iar nu a transcendentului Doamne ferește să am motivele unui Hasdeu pentru a scrie **Sic cogito**“.

Ei bine, confrăți consurori, după „Sic cogito“ îi invit pe cei curioși să citească următoarele (care, amintesc iar, dintr-un defect de comunicare, n-au mai ajuns la tipar într-o versiune optimă și recent completată: „Nu cred că transcendentul - din perspectiva eticii, esteticii, vieții cotidiene - ar fi consangvin românilor. Oneștii noștri oameni de cultură n-au zidit edificii dănuitoare pe acest teren. Cei care și-au îndumnezeit ființa și lucrarea, adesea și le-au renegat ulterior. Ce altele sunt/reprezintă „părinții“ Creangă, Agârbiceanu, Damian Stănoiu sau apostazicul Cioran?... Trancendența din scrisul unui Hasdeu - născut slav, totuși - este și ea numai un grav accident biografic, o convertire halucinantă, o autoînno-vățire paranoic-mistică. Metafizica lui Blaga își are temeiul într-un păgânism superior, „contaminat“ printr-o vastă cultură laică și reproducând, într-o altă gamă, pesimismul libertin eminescian corupt, acela, de țafna sceptică a eticismului schopenhauerian. Un N. Craicni & comp. sunt profund autohtonști, respingători - asemenea lui Eminescu - de o Românie urbanizată și europenizată. Medicul-poet Voiculescu transferă literaturii culte fanteziile, eresurile și zvonurile basmice, livrate de ethosul poporan. Iar părintele Galaction ratează, prin melodramă și schematism frivol, propusele trame inspirate de mistică ortodoxă. În ceea ce-l privește pe Agârbiceanu, mă recunosc a-i fi un cititor zgârcit și infidel. Alegoriile românilor put de realism social, vezi **Țiganiada** sau **Istoria ieroglifică**. Singurul basm autohton care plesnește de transcendent, **Tinerețe fără bătrânețe...**, nu-și cunoaște autorul (neimportant, în cele din urmă) și rămâne unicul text narativ indigen demn de atenția lumii întregi; chiar și dacă se înrudește, prin nucleu, cu câte alte opere ne-românești. **Miorița** și **Legenda Meșterului Manole** sunt excesiv de **deschise** (în sensul acordat de Umberto Eco) spre a fi valorizate metafizic. Prea demonstrativ și didactic mi se pare

Mircea Eliade în literatura sa ne-științifică; cine-i parcurge „Jurnalul“ se convinge o dată în plus cât de terestru-bucureștean a putut să fie. Mitologicele lui P. Dumitriu nu interesează în context, reprezentând mai curând asimilări și infuzii, nu transparențe ale unui eventual spirit autohton. Cât despre Dan Stanca, am mai amintit cu alte ocazii, lucrarea imaginației sale traduce transcendența în termeni caragialieni; căci spaima de ridicol - înfruntată superior doar de Cervantes și Dostoevski - se dovedește încă o dată insuportabilă și insurmontabilă pentru noi. Aduag aici: Camil semnase cândva o sentință (alunecată-n derizoriu prin abuzul semidoctilor): „câtă luciditate, atâta dramă“. Ei bine, nu fac decât să-l parafrazez: câtă luciditate, atâta transcendență. Pentru că, pentru mine transcendența e totuna cu forța ieșită din comun de a releva nevăzutul, impalpabilul, coincidența fatală, toate acestea, dar și altele, aparținând paranormalului, în nici un caz „dialogul“ cu zeii. Respectiv, cu acele **STRUCTURI imateriale imponderabile** precum îngerii serafimii ielele naiadele duhurile malefice sau benefice... Fără să alunec, însumi, în formulări semidocte sau abuziv-

expuneri

hilare, am curajul să susțin, totuși, că românii au molfăit și supt mameloanele unor Mume sănătoase tun, respectiv tragicomice. Românii, nu mă va convinge nimeni vreodată de contrariu, NU vor crea nicicând opere tragice izvorâte dintr-o descătușare a unui prea-plin sufletesc inflammat de dumnezei. Eminescu a fost să fie singurul român care a contestat, genial, regula avansată de mine aici. În rest, nu mă va convinge nimeni vreodată că există o autentică expresie literară a transcendenței, în afara câtorva dintre capodoperele eminesciene; din acest punct de vedere, atât de ne-românești!... Încă o dată, unicul text narativ indigen care merită să fie omologat la această ruletă e **Tinerețe fără bătrânețe...** Strict literar privind lucrurile, acest basm consemnat de Ispirescu **bate Baltagul** și **Craii de Curtea-Veche**, care, în memoria mea afectivă, sunt prozele românești culte cele mai împlinite. Iată de ce, dragă domnule Ștefan Ion Ghilimescu, n-am de ce să regret că nu-ți țipă prin toți porii proza mea de transcendent. Altfel spus: până în acest moment (ianuarie 2004), nu mi-am depășit condiția de simplu și banal român informat, aproape cultivat... Numai Eminescu a făcut-o, însă nu-i poți pretinde oricui să-l imite, darmită să-l... ajungă“.

Festivalul Internațional „Lucian Blaga“ Ediția a XXIV-a

Se desfășoară în perioada 6-8 mai 2004 în mai multe localități ale județului Alba.

În contextul Festivalului se organizează următoarele concursuri naționale (devenite tradiționale):

1. **Concursul de creație literară și de creație muzicală pe versuri de Lucian Blaga** - deschis tuturor creatorilor, membri sau nemembri ai uniunilor de creație, ai Uniunii Scriitorilor din România și Uniunii Compozitorilor din județ și țară (scriitori, compozitori, muzicieni, profesori, studenți etc.). Poeziile trimise la concurs vor fi dactilografiate la două rânduri. Compozițiile muzicale, de preferat, să fie însoțite de casete înregistrate. Lucrările vor purta un motto, același cu cel din plicul ce conține datele biografice ale autorului. Lucrările vor fi trimise până la 15 aprilie 2004 pe adresa Centrului Cultural „Lucian Blaga“, Bdul „Lucian Blaga“ nr. 42, cod 515800 - Sebeș, județul Alba.

2. **Concursul de artă plastică, grafică și ex libris** - se adresează tuturor artiștilor plastici, graficienilor din județ și țară, membri sau nemembri ai

Uniunii Artiștilor Plastici din România. Pentru arta plastică se are în vedere realizarea unui portret al lui Lucian Blaga, cu dimensiuni până la 50/70 cm. Lucrările de artă plastică vor fi depuse la sediul Direcției județene de cultură, culte și patrimoniu cultural național, Str. I.I.C. Brătianu nr. 2, Alba Iulia, cod 510118, până la 20 aprilie 2004.

Juriile, formate din specialiști, scriitori, muzicieni, compozitori, critici de artă, vor acorda, pentru fiecare concurs, premiile instituțiilor organizatoare, ale unor reviste cotidiene, societăți culturale, asociații ale scriitorilor, Uniunea Scriitorilor, Ministerul Culturii și Cultelor, Academia Română etc. La latitudinea acestora stau neacordarea și redistribuirea unor premii.

Infomații suplimentare la telefoanele: 0258/813119, 819212 - Direcția județeană de cultură, culte și patrimoniu cultural național Alba și 0258/732939 - Centrul Cultural „Lucian Blaga“ Sebeș, județul Alba.

Ioan Suciș

Este Internetul o sursă valoroasă de informație culturală?

La noi în țară nu se stă la coadă în așteptarea autobuzului. Te scoli harnic de dimineață și te prezinți primul în stație, unde vezi cum încet, încet, se formează o mică mulțime de oameni, care se mișcă asemeni unui roi de albine în intenția de a ghici locul unde se va opri mașina. Trec două trei autobuze și este imposibil să te urci; în sfârșit au mai rămas vreo șase-șapte persoane, care formează un fel de cerc în permanentă mișcare câte un pas în stânga, două în dreapta, o piruetă și revenirea spre direcția de unde, de la capătul străzii, trebuie să vină vehiculul. Vine un autobuz care ca prin minune, nu e prea aglomerat, dar când să pui piciorul pe treaptă vezi o siluetă apărută brusc de undeva din spatele stației sărind în autobuz de parcă ar fi plutit, strecurându-se în interior parcă planând și atingând cu umărul vreo trei-patru pensionari - așezându-se pe un scaun abia eliberat de o bătrână care se ridicase pentru moment să se uite unde se află. Tânărul care a apucat desigur vreo jumătate de oră în plus de somn în timp ce alții stăteau zgribuliți în stație, privește cu o expresie rece și plictisită corpurile călătorilor care se tot agitău prin dreptul scaunului său. Nici nu se poate numi obraznicie sau insolentă această atitudine, ci o vorba de o izolare într-o lume din interiorul căreia nu răzbate nici o atenție cu privire la relațiile cu ceilalți, un fel de autism. Universul lui este cel mai valoros sau mai bine zis nici nu mai există altul pentru el. Ierarhia de valori stabilită la nivelul societății, implicit morala, etica, nu are nici o rezonanță pentru el, singurul motor care-l pune în mișcare fiind propriile-i simțuri și gusturi.

Este genul de tânăr care e în stare să stea 16 ore pe net, să citească tot ce scrie acolo și să scrie comentarii pe la toate forum-urile posibile. Cu ocazia acestor intervenții declară cu mândrie că n-a citit mai multe din cărțile de referință, și că nici nu-l interesează - față de hârtie are o aversiune deosebită. Efortul de a citi tot ce se scrie pe net, cu ignoranța vădită și intenționată a operelor marilor clasici - arată un aspect foarte ciudat la un om inteligent, și anume că el consideră mult mai valoroasă „literatura“ de pe Internet, deși aceasta este scrisă de oameni fără aptitudini și care oricum nu se pot compara în nici un fel cu scriitorii consacrați. Pe undeva există și motivația că pe acest teren poate interveni și el fără nici un fel de complexe că s-ar confrunta cu așa ai condeiului. Dar pe de altă parte este uimitor cum de-i plac atâtea ineptii și scrieri fără cap și coadă, și nu se-ndreaptă spre opere cum sunt - de exemplu - cele ale lui Octavian Paler sau Alexandru Paleologu, sau atâtea altele? Este ca

și cum ai spune că cineva care are acasă o bibliotecă foarte mare și completă, ar prefera să citească și să răscitească scriitorii minori și greoi în loc de opere recunoscute ca valoare și scrise atrăgător! Claudiu Tănăsescu în loc de Cărtărescu etc. Mai mult decât atât, din discuțiile de pe net reiese un dispreț - total neargumentat - față de nume de rezonanță în cultură.

Există însă o numeroasă categorie de oameni, inclusiv tineri, care citesc. O dovedește politica editurilor, care scot titlu după titlu, în condițiile în care sunt privatizate, și pentru a exista trebuie să vândă cărți; rezultă clar că acestea se cumpără și se citesc. Editurile Humanitas și Polirom sunt campioane în publicarea de cărți de mare calitate, și mai sunt și altele.

Dar de ce citim? Ca să trăim alte vieți prin intermediul lecturii. Ca să luăm contact cu gândirea unor oameni celebri. Să ne formăm despre toate situațiile din viață o imagine adevărată. Să ne hrănim spiritul, să ne alimentăm imaginația. De fapt acestea sunt scopuri ale lecturii, motivația reală este plăcerea. Nimeni nu citește decât dacă-i place acest exercițiu. Dar de ce să citim o carte când putem foarte bine și comod să vedem un film cu ecranizarea subiectului respectiv?! Pentru că romanul, cartea cere un oarecare efort care este răsplătit cu mult mai multă satisfacție decât în cazul ecranizării.

Pleșu, nici din cărțile sale și nici din intervențiile în presa culturală primește informația aiurea culeasă de pe net, o înghite și o transmite mai departe.

Dar care este mecanismul interior care-i face pe oamenii inteligenți - de regulă cu studii superioare tehnice, sau matematice, să nu aprecieze literatura? De multe ori sunt foarte încântați de propriile lor idei, atâtea câte sunt, considerându-le și prezentându-le ca pe extraordinare produse ale gândirii. Dacă-l întrebi pe un inginer, vecin de bloc să spunem, pe care-l întâlnești la librăria din colț, dacă și-a cumpărat cumva **Despre îngeri** de Andrei Pleșu, te privește ciudat, de parcă ai fi făcut brusc hepatită, și-ți răspunde: „Ce îngeri dom'le, d-asta îmi arde mie acum? Mi-a cumpărat manualul ăsta de prelucrarea metalelor prin așchiere și cartea asta despre cinematica angrenajelor cilindrice paralele evolventice cu dinți drepti și înclinați, conice și melcate“. „Aha, pentru studiu.“ „Nu, răspunde el, mă mai relaxez seara înainte de a adormi; e pentru suflet!“

Am auzit personalități ale vieții noastre culturale și artistice, exprimându-se despre Internet cum că acesta ar putea pune la dispoziție celor interesați orice fel de informații, opere literare și filosofice etc. Cei care afirmă acest lucru nu sunt în mod evident utilizatori ai Internetului. În primul rând că majoritatea

fonturi în fronturi

Sunt unii oameni care nu citesc nimic - nici măcar ziare. Mă refer la persoane instruite, cu facultate și care trăiesc într-un mediu - hai să-i spunem de afaceri, nu de analfabeți. Aceste persoane - din prima categorie - care nu citesc nici un fel de cărți, se situează în mod sigur în categoria celor cu bani. Sigur, sunt și excepții.

Există oameni inteligenți, călătoriți, pretențioși la aspect, îmbrăcăminte, cosmetice etc., care declară cu nonșalanță că n-au mai citit o carte de ani de zile - aproape cu aerul că se laudă. Desigur că vine un moment când trebuie să se pronunțe cu privire la vreun scriitor. Pentru cei care nu folosesc net-ul acest moment este foarte dificil. Trebuie să treacă în altă cameră sau să se retragă într-un colț ferit de unde să întrebe repede pe cineva la telefon - dacă are pe cine - pentru a afla câte ceva despre scriitorul pus în discuție. Însă utilizatorii de Internet scriu cuvântul pe motorul de căutare Google și precis că apare imediat o indicație. Aici intervine însă calitatea datelor. Dacă, de exemplu, cineva care nu a auzit de Andrei Pleșu caută repede date pe net poate avea ghinionul să dea peste site-ul România Mare, unde sunt foarte multe referințe despre Pleșu - la modul cel mai mizerabil expuse și cel mai fals cu putință. Cine nu a citit nimic de Andrei

informațiilor culturale importante sunt în limba engleză, pe care e adevărat că toată lumea o „rupem“, dar pentru descifrarea corectă a unora din aceste texte din domeniul culturii este indispensabilă o cunoaștere perfectă a limbii. Așa că sfera se limitează la site-urile în limba română, unde lipsesc foarte multe lucruri de bază, cum ar fi de exemplu DEX-ul. Sau **Istoria Literaturii Române** de G. Călinescu. În timp ce în limba engleză există site-uri de unde se pot descărca operele lui Mark Twain, Walt Whitman, Tennessee Williams, tot felul de dicționare etc, în românește nu se pot găsi pe net adrese web cu scrierile lui Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, Goga etc. Cu privire la revistele literale și de cultură publicarea lor pe net este firavă și periodică. De exemplu LAI - suplimentul cultural al ziarului „Cotidianul“ - are apariții online sporadice, „Academia Cașavencu“ nu se mai poate accesa decât pe bază de abonament plătit, „Aspirina săracului“ a lui Mircea Dinescu nu are site; în schimb, se lăfăie pe rețea publicații ca „România Mare“ gratuit și la zi întotdeauna un site care din punct de vedere tehnic funcționează perfect - punând la dispoziția tinerilor web-navigatori tone de lături la adresa celor mai valoroși oameni de cultură români.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea Uniunii nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.